

ÅRSRAPPORT 2017

SpareBank 1 Gruppen

INNHold

Styrets årsberetning	3	Note 25 Verdipapirer til virkelig verdi	67
Resultatregnskap	13	Note 26 Obligasjoner målt til amortisert kost	68
Utvidet resultat	14	Note 27 Virkelig verdi på finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost	68
Balanse	15	Note 28 Investeringer i datterselskaper	70
Endring i egenkapital	17	Note 29 Investeringer i tilknyttede selskap	71
Kontantstrømoppstilling	19	Note 30 Investeringseiendommer	71
		Note 31 Eiendom, anlegg og utstyr	74
		Note 32 Goodwill	75
		Note 33 Andre immaterielle eiendeler	77
		Note 34 Driftskostnader	78
		Note 35 Pensjoner	78
		Note 36 Skatt	81
		Note 37 Lønn og annen godtgjørelse til administrerende direktør og ledende ansatte	83
		Note 38 Vesentlige transaksjoner med nærstående parter	85
		Note 39 Antall ansatte og årsverk	86
		Note 40 Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	86
		Note 41 Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	86
		Øvrige noter	
		Note 42 Eierstruktur	87
		Note 43 Hendelser etter balansedagen	87
		Revisjonsberetning	88
		Styrets redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse	91
		Revisjonsutvalget	94
		Risikoutvalget	95
		Godtgjørelsesutvalget	96
Noter			
Note 1 Generell informasjon	20		
Note 2 Regnskapsprinsipper	20		
Note 3 Kritiske estimater og vurderinger vedrørende regnskapsprinsipper	30		
Note 4 Segmentinformasjon	32		
Note 5 Solvens II	33		
Risikonoter			
Note 6 Finansiell risikostyring	35		
Markedsrisiko			
Note 7 Markedsrisiko knyttet til renterisiko	43		
Note 8 Markedsrisiko knyttet til valutarisiko	44		
Note 9 Finansielle derivater	44		
Forsikringsrisiko			
Note 10 Forsikringsrisiko i livsforsikring	45		
Note 11 Forsikringsrisiko i skadeforsikring	48		
Kreditrisiko			
Note 12 Kreditteksponering for hver interne risikoring	51		
Note 13 Maksimal kreditteksponering, ikke hensyntatt pantstillelser	52		
Note 14 Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne utlån og premieinntekter	52		
Likviditetsrisiko			
Note 15 Gjenværende kontraktmessig løpetid på finansielle forpliktelser	53		
Resultat og balansenoter			
Note 16 Netto premieinntekter forsikring	54		
Note 17 Netto forsikringsytelser og erstatninger for egen regning	55		
Note 18 Forsikringsforpliktelser i livsforsikring	56		
Note 19 Forsikringsteknisk avsetning i skadeforsikring	58		
Note 20 Fordring på reassurandør	60		
Note 21 Fordring på forsikringstaker	60		
Note 22 Inntekter og kostnader fra finansielle eiendeler og gjeld	61		
Note 23 Klassifisering av finansielle eiendeler og forpliktelser	62		
Note 24 Verdsettelseshierarki	64		

STYRETS ÅRSBERETNING FOR 2017

SpareBank 1 Gruppen

VIRKSOMHETEN I 2017

- Konsernresultat før skatt i 2017 ble 2.210 (2.019) mill. kroner¹. Annualisert egenkapitalavkastning ble 22,7 (19,1) %.
- SpareBank 1 Forsikring AS (livsforsikring) hadde et resultat før skatt på 836 (517) mill. kroner. Resultatforbedringen skyldes i hovedsak høyere finansinntekter.
- SpareBank 1 Skadeforsikring konsern oppnådde et resultat før skatt på 1.311 mill. kroner, som var 136 mill. kroner svakere enn i 2016. Resultatnedgangen skyldes et lavere forsikringsresultat som følge av både høyere skade- og kostnadsprosent.
- ODIN Forvaltning AS oppnådde et resultat før skatt på 106 (85) mill. kroner. Resultatfremgangen skyldes god avkastning, netto nytte og rekordhøy forvaltningskapital.
- SpareBank 1 Factoring AS fikk et resultat før skatt på 59 mill. kroner, som var 15 mill. kroner bedre enn i 2016.
- SpareBank 1 Portefølje AS oppnådde et resultat på 40 mill. kroner før skatt, som var på linje med 2016.
- Conecto AS fikk et resultat på 23 (19) mill. kroner.

SpareBank 1 Gruppen AS er et holdingselskap som gjennom sine datterselskaper produserer, leverer og distribuerer produkter innenfor skadeforsikring, livsforsikring, fondsforvaltning, factoring, porteføljekjøp og innfordringstjenester. Porteføljeverksamheten i SpareBank 1 Gruppen Finans AS ble i september 2017 fisjonert ut i et eget selskap, SpareBank 1 Portefølje AS. All øvrig virksomhet ble igjen i SpareBank 1 Gruppen Finans AS, som skiftet navn til SpareBank 1 Factoring AS.

SpareBank 1 Gruppen AS har kontoradresse i Tromsø, og konsernets primærmarked er Norge. I årsberetningen benyttes SpareBank 1 Gruppen AS om holdingselskapet, og SpareBank 1 Gruppen om konsernet.

SpareBank 1 Gruppen AS og konsernet avlegger regnskap i tråd med EU-godkjent IFRS (International Financial Reporting Standards).

SpareBank 1 Gruppen oppnådde et resultat før skatt på 2.210 (2.019) mill. kroner. Resultat etter skatt ble 1.811 (1.575) mill. kroner. Resultatet ga en annualisert egenkapitalavkastning på 22,7 % (19,1 %). God underliggende drift, lønnsom vekst og høye

finansinntekter er hovedforklaringer på resultatfremgangen fra 2016 til 2017. Konsernjusteringer på -57 (-12) mill. kroner knytter seg til verdiregulering av egenbenyttet eiendom og estimatavvik pensjon.

Samlet forvaltningskapital for SpareBank 1 Gruppen var 71 mrd. kroner per 31. desember 2017. Dette representerer en vekst på 12 % fra 2016.

SpareBank 1 Gruppen – resultater og nøkkeltall:

Mill. kroner	2017	2016
Andel resultat fra datterselskapene før skatt:		
- SpareBank 1 Forsikring AS	835,5	516,7
- SpareBank 1 Skadeforsikring konsern	1 311,4	1 447,1
- ODIN Forvaltning konsern	105,7	84,6
- SpareBank 1 Medlemskort AS	7,2	5,4
- SpareBank 1 Factoring AS	58,6	43,8
- SpareBank 1 Portefølje AS	39,8	37,9
- Conecto AS	22,5	19,2
- Konsernjusteringer	-57,0	-11,8
Sum resultat datterselskaper før skatt	2 323,6	2 142,8
Netto driftskostnader og finanskostnader i morselskapet	-115,7	-124,1
Andel tilknyttede selskap/felleskontrollert virksomhet	1,8	0,7
RESULTAT FØR SKATT	2 209,7	2 019,4
Skattekostnad	-398,4	-444,0
RESULTAT ETTER SKATT	1 811,3	1 575,4
Majoritetens andel av resultat etter skatt	1 808,6	1 573,4
Minoritetens andel av resultatet etter skatt	2,7	2,0

SpareBank 1 Gruppen er, som et forsikringsdominert finanskonsern, underlagt Solvens II-regelverket. Solvensmarginen per 31. desember 2017 på konsolidert nivå var 166 (167) % uten bruk av overgangsregler. Det er fastsatt et mål om en solvensmargin på 150 % på konsolidert nivå.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

Aksjene i SpareBank 1 Gruppen AS er ikke børsnotert, og selskapet hadde per 31. desember 2017 heller ikke børsnoterte obligasjonslån. Selskapet har en konsentrert eierstruktur, og

¹ Tall i parentes angir beløpet eller prosenten for 2016.

aksjene er ikke gjenstand for regelmessig omsetning. SpareBank 1 Gruppen AS var per 31. desember 2017 eid av SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 %), SpareBank 1 SMN (19,5 %), SpareBank 1 SR-Bank ASA (19,5 %), Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 %), SpareBank 1 Østlandet (12,4 %) og Landsorganisasjonen i Norge (LO) og forbund tilknyttet LO (9,6 %). Alle aksjeeiere og aksjeeiergrupperinger er representert i selskapets styre enten direkte eller indirekte. Det er løpende og god kontakt med alle aksjeeiere og aksjeeiergrupperinger i selskapet. Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har drøftet «Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse», og sluttet seg til denne der den gir føringer som er aktuelle og relevante for et selskap som ikke har aksjer notert på børser, og hvor aksjene heller ikke er gjenstand for regelmessig omsetning.

Styrets samlede redegjørelse for selskapets eierstyring og selskapsledelse er inntatt i årsrapporten for 2017.

LEDELSEN

SpareBank 1 Gruppen AS' rolle er å se til at den samlede virksomheten i konsernet er organisert og drives på en forsvarlig måte. Morselskapet utøver ikke egen virksomhet ut over dette. Ansatte og funksjoner i morselskapet er derfor begrenset til i all hovedsak risiko- og økonomistyring. Rapporteringslinjen fra datterselskapene til SpareBank 1 Gruppen AS skjer fra administrerende direktør i datterselskapene via styreleder til konsernsjef. Det er følgelig få ansatte i SpareBank 1 Gruppen AS med en ledergruppe bestående av konsernsjef, konserndirektør for risikostyring og compliance, finansdirektør, juridisk direktør og direktør for samfunnskontakt.

OPPLYSNING OM GODTGJØRELSE

Opplysninger om godtgjørelse til administrerende direktør, ledende ansatte og styret fremgår av regnskapets note 37, og opplysninger om godtgjørelse til revisor fremgår av note 34.

UTBYTTEPOLITIKK

SpareBank 1 Gruppen AS har som mål å utbetale 60-70 % av overskuddet på konsolidert nivå som netto utbytte. Ved fastleggelse av utbytte for SpareBank 1 Gruppen AS skal det legges vesentlig vekt på at man har en tilfredsstillende solvensmargin, basert både på gjeldende regelverk og de mål som er fastsatt av styret. I vurderingen av solvenssituasjonen skal det hensyntas kapitalbehov for fremtidig vekst samt selskapets ORSA-beregninger og likviditetssituasjon.

Det er resultat etter skatt i morselskapet, SpareBank 1 Gruppen AS, som danner grunnlag for fastsettelse av størrelsen på utbyttet.

Styrets forslag til utbytte for 2017 vektlegger at konsernet vurderes å være tilstrekkelig kapitalisert.

FORRETNINGSOMRÅDER – RESULTATER OG NØKKELTALL

SPAREBANK 1 FORSIKRING AS

SpareBank 1 Forsikring AS har satsingsområdene sine innenfor innskuddspensjon, hybridpensjon, gruppelevsforikring og individuelle risikoforsikringer. Selskapets produkter distribueres hovedsakelig gjennom bankene i SpareBank 1-alliansen, til LO og LO-forbund, samt via meglerskanalen til bedriftsmarkedskunder

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Risikoresultat netto	334,2	371,9
Administrasjonsresultat netto	5,4	-71,3
Renteresultat	753,3	286,6
Oppreservering	-516,4	-463,1
Oppreservering fra renteresultat	-	-30,6
Renteresultat etter oppreservering	753,3	256,0
Eiers bidrag til oppreservering	-	-82,7
Vederlag for rentegaranti	22,6	36,8
RESULTAT FØR		
TILLEGGSAVSETNINGER	1 115,5	496,9
Avsetning til tilleggsavsetninger	-245,6	-83,4
Resultat til kunder	-297,3	-108,7
Ufordelt resultat til kunder	-542,9	-192,1
Avkastning finansielle eiendeler selskapsporteføljen	309,6	193,1
RESULTAT TIL EIER FØR SKATT	835,5	516,7

SpareBank 1 Forsikring AS oppnådde et resultat før skatt på 836 (517) mill. kroner. Dette er det beste årsresultatet i selskapets historie. Høye finansinntekter er en vesentlig årsak til det gode resultatet. Selskapet har benyttet et godt årsresultat til å øke avsetninger og bygge ytterligere reserver. Gjennom 2017 ble kursreguleringsfondet styrket med ytterligere 395 mill. kroner slik at dette utgjorde 2.287 mill. kroner ved utgangen av 2017.

Netto risikoresultat før oppreservering utgjorde 334 (372) mill. kroner. Svakere risikoresultat skyldes i hovedsak negativt risikoresultat innen individuell uførepensjon.

Netto administrasjonsresultat ble 5 (-71) mill. kroner. Administrasjonsresultatet var 20 mill. kroner svakere enn i 2016 når avsetninger på til sammen 73 mill. kroner som ble foretatt i 2016, holdes utenfor. Driftskostnadene, eksklusive provisjoner, var 691 mill. kroner i 2017. Dette er en økning på 57 mill. kroner sammenlignet med 2016. Økning i personalkostnader, inkludert effekten av finansskatt og engangseffekt ved endring av pensjonsordningene, forklarer det vesentligste av kostnadsøkningen fra 2016.

Selskapet fikk et renteresultat på 753 (287) mill. kroner. Sterke finansmarkeder og god forvaltning bidro til høy avkastning i alle aktivklasser. I selskapets ordinære kollektivportefølje ble avkastningen fra aksjeporteføljen 19,2 %, mens rentebærende verdipapirer til virkelig verdi ga en avkastning på 3,6 %.

Avkastningen fra eiendomsporteføljen ble 18,2 % i 2017. Porteføljen består i hovedsak av kontoreiendommer i sentrale deler av Oslo. Verdien av eiendomsinvesteringene ble i 2017 oppregulert med 556 mill. kroner, tilsvarende 12,5 % av bokført verdi.

Brutto premieinntekter, eksklusive tilflyttet kapital, var 6.237 (4.987) mill. kroner. Dette tilsvarer en økning på 25 %. Innen forsikring med investeringsvalg (unit linked) økte premieinntektene fra individuelle rente- og pensjonsforsikringer med 710 %. Den kraftige økningen innen pensjonsforsikring skyldtes salget av IPS (Individuell Pensjonssparing) i årets to siste måneder.

Selskapet oppnådde en verdijustert kapitalavkastning i kollektivporteføljen på 8,0 (4,9) %, mens den bokførte kapitalavkastningen ble 6,1 (4,0) %. I selskapsporteføljen ble kapitalavkastningen 5,4 % i 2017, mot 4,1 % i 2016. Selskapets gjennomsnittlige årlig garanterte rente er 2,6 %.

Selskapets samlede forsikringsforpliktelser økte med 1.611 mill. kroner i 2017 til 22.864 mill. kroner, en økning på 7,6 %.

Selskapets solvensmargin per 31. desember 2017 var 167 %, uten bruk av overgangsregler, sammenlignet med 171 % ved utgangen av 2016. Selskapets mål for solvensmarginen er 140-160 %.

SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING KONSERN

SpareBank 1 Skadeforsikring konsern er det ledende norske selskapet på salg av forsikring gjennom bank, til bankkunder og medlemmer av LO-forbund

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Opptjente premier for egen regning	5 487,6	5 302,4
Påløpte erstatninger for egen regning	-3 321,0	-3 066,7
Forsikringsrelaterte driftskostnader for egen regning	-1 327,8	-1 122,3
Andre forsikringsrelaterte inntekter/kostnader	5,8	3,4
Andre tekniske avsetninger	-68,3	-69,8
Forsikringsresultat	776,2	1 046,9
Netto finansinntekter	526,3	402,6
Andre kostnader	8,9	-2,4
Driftsresultat	1 311,4	1 447,1
Endring av sikkerhetsavsetning	-	0,0
Resultat før skatt	1 311,4	1 447,1
Skattekostnad	-221,9	-308,2
Resultat etter skatt	1 089,5	1 138,8

SpareBank 1 Skadeforsikring konsern oppnådde et resultat før skatt på 1.311 mill. kroner, mot 1.447 mill. kroner i 2016. SpareBank 1 Skadeforsikring konsern består av SpareBank 1 Skadeforsikring AS, eiendomsdøtre og aksjer i felles kontrollert virksomhet.

Resultatnedgangen skyldes et lavere forsikringsresultat som følge av både høyere skade- og kostnadsprosent. Til tross for noe lavere forsikringsresultat så er det fortsatt høy forsikringsteknisk lønnsomhet med en brutto combined ratio på 83,0 % i 2017.

Selskapets brutto premieinntekter ble 5.530 mill. kroner, tilsvarende en økning på 171 mill. kroner sammenlignet med 2016.

Brutto erstatningskostnader utgjorde 3.246 mill. kroner i 2017, noe som er en økning på 231 mill. kroner sammenlignet med 2016. Økningen i brutto erstatningskostnader skyldes både økte naturskader, lavere avviklingsgevinster og økt skadefrekvens. Flere naturskadehendelser i 2017 har økt naturskadeerstatningene med 22 mill. kroner sammenlignet med 2016. I 2017 ble det inntektsført 434 (453) mill. kroner i avviklingsgevinster. Oppdaterte modeller indikerer konservative erstatningsnivåer for Motor ansvar og Yrskeskade. Gitt at dette er en varig trend vil gevinsten gradvis realiseres. Av årets avviklingsgevinster utgjør årlig nedtrapping i henhold til plan 188 mill. kroner. Nedtrappingsplanen som ble etablert i 2016 er oppdatert med nye modeller, og dette øker årlig nedtrappingsplan med 84 mill. kroner til 188 mill. kroner.

I 2017 inntraff tre storskader med samlet erstatningssum på 32 mill. kroner. I 2016 var det to storskader på til sammen 23 mill. kroner.

Brutto skadeprosent i konsernet utgjorde 58,7 %. Dette er 2,4 prosentpoeng høyere enn i 2016. Økningen i brutto skadeprosent skyldes både økte naturskader, lavere avviklingsgevinster og økt skadefrekvens.

SpareBank 1 Skadeforsikring konserns netto inntekter fra investeringer utgjorde 526 (403) mill. kroner. Økningen skyldes økt avkastning både for aksjer og eiendom. Eiendomsporteføljen ga en avkastning på 17,2 (6,7) %. Økt avkastning skyldes verdiregulering som følge av et godt år i næringsseiendom, kombinert med gode prosjekter i porteføljen.

Finansavkastningen ble 5,7 (3,9) %. Ved utgangen av 2017 hadde SpareBank 1 Skadeforsikring konsern en investeringsportefølje på 9,9 mrd. kroner.

Selskapets brutto driftskostnader utgjorde 1.345 mill. kroner, tilsvarende en økning på 186 mill. kroner sammenlignet med 2016. Kostnadsprosenten økte med 2,7 prosentpoeng, og endte på 24,3 %. Selskapets driftskostnader er sammensatt av interne driftskostnader og provisjoner til distributørene. Interne driftskostnader økte med 155 mill. kroner fra 2016 til 2017. Økningen skyldes hovedsakelig økte lønnskostnader på grunn av et høyere antall ansatte som følge av bevisst satsing innenfor blant annet IKT og CRM/Kundedialog. Provisjonskostnadene økte med 31 mill. kroner sammenlignet med 2016 som følge av økning i salget og dermed økt salgs- og bestandsprovisjon til bankene.

SpareBank 1 Skadeforsikring hadde en markedsandel på 10,4 (10,2) % ved utgangen av året. Selskapet er Norges tredje største selskap innen privat skadeforsikring. Kjerneproduktene Bil, Hus og Reise hadde en meget god salgsutvikling i 2017.

Det uavhengige analysebyrået EPSI kåret i 2017 igjen SpareBank 1 Skadeforsikring til det selskapet som har de mest fornøyde forsikringskundene etter skade.

Solvensmarginen per 31. desember 2017 var 192 (196) %, uten bruk av overgangsregler. Selskapets mål for solvensmarginen er 160 %.

ODIN FORVALTNING KONSERN

ODIN Forvaltnings fond forvaltes aktivt og langsiktig.

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Forvaltningshonorar	389,8	338,1
Sum driftsinntekter	389,8	338,1
Lønnskostnader	-162,6	-134,9
Avskrivninger	-12,0	-14,0
Andre driftskostnader	-111,3	-98,4
Sum driftskostnader	-285,9	-247,3
Driftsresultat	103,9	90,8
Netto finansinntekter	1,7	-6,2
Resultat før skatt	105,7	84,6
Skattekostnad	-26,5	-24,0
Resultat etter skatt	79,1	60,6

ODIN Forvaltning konsern oppnådde et resultat før skatt på 106 (85) mill. kroner. Økt forvaltningskapital som følge av gode markeder og netto nyttegning, ga økte inntekter i 2017 til tross for at ODIN Forvaltning reduserte forvaltningshonorarene på to av sine fond i 3. kvartal 2017.

Ved utgangen av 2017 forvaltet ODIN Forvaltning konsern til sammen 54 (44) mrd. kroner. ODIN Forvaltning hadde nettotegning i aksjefond på 0,2 mrd. kroner, mens det var nettotegning på 1,0 mrd. kroner i kombinasjonsfond og 1,6 mrd. kroner i rentefond. Markedsandelen for aksjefond ble redusert med 0,3 prosentpoeng til 7,6 %, mens markedsandelen for kombinasjonsfond økte med 0,9 prosentpoeng til 8,7 % ved utgangen av 2017.

SPAREBANK 1 FACTORING AS

SpareBank 1 Factoring AS tilbyr administrasjon, finansiering og kredittsikring av kundefordringer

Factoringvirksomheten var tidligere ett av to forretningsområder i SpareBank 1 Gruppen Finans AS. Det andre forretningsområdet var Portefølje som har sin virksomhet innen porteføljekjøp og porteføljeforvaltning. I 3. kvartal 2017 ble Portefølje fisjonert ut i

eget selskap og SpareBank 1 Gruppen Finans AS skiftet samtidig navn til SpareBank 1 Factoring AS. Fisjonen ble gjennomført med regnskapsmessig virkning fra 1. januar 2017.

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Netto rente- og provisjonsinntekter	103,0	92,0
Driftskostnader	-44,0	-46,6
Tap på utlån	-0,4	-1,6
Resultat før skatt	58,6	43,8
Skattekostnad	-14,7	-11,0
Resultat etter skatt	44,0	32,9

SpareBank 1 Factoring AS oppnådde et resultat før skatt på 59 (44) mill. kroner. Selskapet kan vise til fortsatt god volum- og inntektsvekst, og har driftskostnader, justert for effekt av endring i pensjonsordningene, på nivå med 2016. Utlånene har hatt en vekst på 9,9 % det siste året.

SPAREBANK 1 PORTEFØLJE AS

SpareBank 1 Portefølje AS har sin virksomhet innen porteføljekjøp og porteføljeforvaltning. Selskapet samarbeider med Conecto AS som driver inkassovirksomhet.

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Inntekter av innkjøpt portefølje	146,4	134,5
Rentekostnader	-47,7	-42,4
Driftskostnader	-59,0	-54,3
Resultat før skatt	39,7	37,8
Skattekostnad	-10,0	-9,5
Resultat etter skatt	29,7	28,3

* SpareBank 1 Portefølje fisjonerte med regnskapsmessig virkning fra 1.1.2017. Det er utarbeidet proforma sammenligningstall.

Porteføljeverksamheten var tidligere ett av to forretningsområder i SpareBank 1 Gruppen Finans AS. Det andre forretningsområdet var Factoring. I 3. kvartal 2017 ble porteføljeverksamheten fisjonert ut i eget selskap, SpareBank 1 Portefølje AS. Fisjonen ble gjennomført med regnskapsmessig virkning fra 1. januar 2017.

SpareBank 1 Portefølje AS oppnådde et resultat før skatt på 40 (38) mill. kroner. Økt porteføljeverksamhet og vekst i innfordringen bidrar til resultatforbedringen i selskapet.

CONECTO AS

Conecto AS er leverandør av innfordringstjenester til bedrifter, organisasjoner, bank- og finansinstitusjoner, og investorer som kjøper porteføljer av forfalte krav. Conecto AS' forretningsfilosofi er å gjenvinne mest mulig av kundenes fordringer samtidig som deres omdømme ivaretas på en god måte.

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Driftsinntekter	199,5	186,7
Driftskostnader	-177,7	-168,6
Driftsresultat	21,8	18,1
Netto finansinntekter	0,7	1,0
Resultat før skatt	22,5	19,2
Skattekostnad	-5,2	-4,6
Resultat etter skatt	17,2	14,6

Selskapets samlede inntekter i 2017 økte med 7 % til 200 mill. kroner. Vekst i noen store kundeforhold samt generell god innfordring er hovedforklaringen til inntektsveksten.

SPAREBANK 1 MEDLEMSKORT AS

SpareBank 1 Medlemskort AS har som formål å drifte LO-forbundenes felles medlemsdatabase for medlemskortleveranse, innkreving av forsikringspremie for kollektiv forsikring, samt drift og administrasjon av fordelsprogrammet LOfavør for over 900.000 medlemmer. Selskapet samarbeider tett med LO og forbundene. SpareBank 1 Gruppen AS eier 51 % av aksjene i selskapet. De øvrige 49 % eies av LO.

Resultatutvikling:

Mill. kroner	2017	2016
Driftsinntekter	76,0	63,6
Driftskostnader	-69,2	-58,8
Driftsresultat	6,8	4,8
Netto finansinntekter	0,4	0,6
Resultat før skatt	7,2	5,4
Skattekostnad	-1,7	-1,3
Resultat etter skatt	5,4	4,0

SPAREBANK 1 GRUPPEN AS

SpareBank 1 Gruppen AS fikk et resultat på 1.793 mill. kroner før skatt i 2017, mot 2.760 mill. kroner i 2016. Morselskapets inntekter består i all hovedsak av utbytte og konsernbidrag fra datterselskapene. Resultatnedgangen fra 2016 til 2017 skyldes at SpareBank 1 Gruppen AS i 2016 mottok et tilleggsutbytte på 1.150 mill. kroner fra det heleide datterselskapet SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

SpareBank 1 Gruppen AS' eiendeler utgjorde 9.078 mill. kroner per 31. desember 2017 og består i all hovedsak av aksjer i datterselskaper og fordringer på kredittinstitusjoner.

Egenkapitalen består av aksjekapital, overkursfond og opptjent egenkapital. Aksjekapitalen i SpareBank 1 Gruppen AS var 1.956 mill. kroner per 31. desember 2017, mens samlet egenkapital utgjorde 4.728 mill. kroner.

SPAREBANK 1 GRUPPEN

Beholdningen av kontanter og kontantekvivalenter i konsernet ble i løpet av 2017 redusert med 278 mill. kroner til 706 mill. kroner. Det er en økning fra operasjonelle aktiviteter med 533 mill. kroner i løpet av 2017. Når det gjelder investeringsaktiviteter var det, i motsetning til i 2016, en netto negativ kontantstrøm blant annet fordi det i 2017 ikke var vederlag av eiendom, anlegg og utstyr. Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter er økt til -1.774 som følge av utbetaling av utbytte og nedbetaling av utlån.

De største endringene mellom driftsresultatet og kontantstrømmen fra operasjonelle aktiviteter for 2017 skyldes økning i forsikringstekniske avsetninger på 7.339 mill. kroner, negative kontantstrømmer fra verdipapirer til virkelig verdi med 3.780 mill. kroner og verdipapirer som holdes til forfall med 1.727 mill. kroner. I 2017 ble det utbetalt samlet utbytte på 1.169 mill. kroner.

SpareBank 1 Gruppen hadde en samlet egenkapital ved årsskiftet på 8.265 mill. kroner, mot 7.697 mill. kroner ved utgangen av 2016. Balanseført goodwill i konsernet per 31. desember 2017 utgjorde 761 mill. kroner.

Årsregnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift. Styret finner at forutsetningene for fortsatt drift er ivarett gjennom det fremlagte årsregnskapet for 2017 og resultatprognoser for 2018. Utover forhold som er nevnt i beretningen, er det ikke inntrådt hendelser etter regnskapsårets utgang som er av vesentlig betydning for å vurdere selskapets stilling og resultat.

UTBYTTE

Styret foreslår at det for 2017 deles ut et samlet utbytte på 1.469 mill. kroner fra SpareBank 1 Gruppen AS.

RISIKOFORHOLD

Virksomheten i SpareBank 1 Gruppen er organisert i ulike forretningsområder gjennom datterselskaper. Det er store forskjeller i de enkelte datterselskaperes risikoprofiler. De viktigste risikoer konsernet er eksponert mot er markedsrisiko, forsikringsrisiko, motpartsrisiko, kredittisiko, eierrisiko, operasjonell risiko, likviditetsrisiko, konsentrasjonsrisiko og strategisk og forretningsmessig risiko.

Det vises til note 6 om finansiell risikostyring for en mer detaljert beskrivelse av den samlede risikostyringen, og oppfølging av ulike typer risiko i SpareBank 1 Gruppen.

ANSVAR FOR RISIKOSTYRING, COMPLIANCE OG KONTROLL

Konsernstyret er ansvarlig for virksomhetens risikostyring og compliance. Selskapsstyrene har et ansvar for risikostyringen og compliance i eget selskap. Ansvaret for den samlede risikostyringen i konsernet er organisatorisk lagt til Konserndirektør for Risikostyring og Compliance. Stillingen er direkte underlagt administrerende direktør i SpareBank 1 Gruppen AS.

Risikostyringen i SpareBank 1 Gruppen skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og sikre oppfyllelse av lovmessige kapitalkrav. Det er gjennomført en matriseorganisering av konsernets risikostyring med betydelig samarbeid mellom mor- og datterselskapene. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En moderat risikoprofil
- En sterk risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- Tilstrebeelse av en optimal kapitalallokering innenfor vedtatt forretningsstrategi
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- Et tilstrekkelig nivå på kjernekapital og solvensmargin ut fra valgt risikoprofil
- Å sikre at konsernet til enhver tid oppfyller alle regulatoriske kapital- og solvensmarginkrav

Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS estimerer konsernets risikoprofil hvert kvartal. Minst en gang per år gjennomføres en mer helhetlig egenvurdering av konsernets samlede kapitalbehov. Formålet med risikoberegningene er overvåking av konsernets risikoeksponeringer, og vurdering av konsernets fremtidige kapitalbehov, sett opp mot eiernes risikotoleranse. Risikoberegningene er videre knyttet opp mot etablerte likviditets- og beredskapsplaner.

Internkontrollen i konsernet er regulert i sentrale styringsdokumenter, men er i hovedsak definert som et linjeansvar. I samsvar med Solvens II forskriften, krav til styring og kontroll, og konsernets egne retningslinjer foretas det en årlig gjennomgang av risikoforhold i virksomheten. Som en del av denne prosessen utarbeides tiltaksplaner i alle enheter med rapportering til de respektive selskapsstyrer. Informasjon fra den selskapsvise rapporteringen aggregeres og rapporteres til konsernets styre. I tillegg gjennomføres også undersøkelser på tvers i konsernet i relasjon til IT, personopplysningsloven, hvitvaskingsloven, og andre sikkerhetsmessige forhold. SpareBank 1 Gruppen har utkontraktet internrevisjonen til EY AS. Gjennom dette får konsernet tilført økt kompetanse. Internrevisjonens virksomhet dekker også datterselskapene.

UTVIKLING AV RISIKOSTYRINGEN I 2017

I 2017 har det, likhet med de senere år, vært utført vesentlig arbeid med å videreutvikle konsernets risikostyring. Arbeidet har

primært være rettet inn mot Solvens II-leveranser for forsikringsvirksomheten hvor hovedfokus har vært på raskere leveranser og økt kvalitet innen solvenskravberegning, egenvurdering av risiko og solvens, og ekstern rapportering. I 2017 er det i tillegg startet arbeid med å heve kvaliteten i styringsdokumenter, og systemet for risikostyring og internkontroll generelt. Arbeidet er å anse som kontinuerlig forbedring, og vil fortsette i 2018. I 2017 har SpareBank 1 Gruppen styrket compliancefunksjonen med etablering av nye metoder og systemstøtte. Compliance officer i morselskapet sikrer konsistent arbeid og oppfølging mot datterselskap. Konsernet har i løpet av 2017 gjort betydelig arbeid knyttet til innføring av GDPR-forordningen. For å effektivisere arbeidet ble det etablert et felles GDPR-prosjekt på tvers av datterselskapene. I tillegg har hvert enkelt datterselskap etablert egne GDPR-prosjekter.

SpareBank 1 Gruppen fremstår som godt kapitalisert i henhold til etablerte kapitalmål etter Solvens II.

ORGANISASJON OG ARBEIDSMILJØ I SPAREBANK 1 GRUPPEN

ORGANISASJON

I SpareBank 1 Gruppen med datterselskaper var det per 31. desember 2017 totalt 1.074 (1.033) ansatte fordelt på 1.049 (1.009) årsverk. I SpareBank 1 Gruppen AS var det 12 (14) ansatte fordelt på 12 (14) årsverk.

Det var til sammen 48 medarbeidere som sluttet i løpet av 2017. Total turnover i 2017 var 5,6 (4,7) %. Korrigert for medarbeidere med avtalefestet førtidspensjon, alderspensjon og uførepensjon var konsernets turnover 4,6 (3,8) % i 2017.

HR-STRATEGI

Sentrale områder i konsernets HR-strategi er: kompetanseutvikling, karrieremuligheter, lønn og belønning, livsfasepolitikk, friskvern (HMS) og likestilling. HR-strategien inneholder retningslinjer som skal bidra til at SpareBank 1 Gruppen skal være en attraktiv og inkluderende arbeidsplass uten noen form for diskriminering.

ARBEIDSMILJØ OG SYKEFRAVÆR

Arbeidsmiljøet i konsernet vurderes å være godt.

Samarbeidet med de ansattes organisasjoner har vært konstruktivt og bidratt positivt til driften og resultatene i 2017. Konsernet har medarbeidere som er organiserte i LO Finans og Finansforbundet. Det er selskapsvise Arbeidsmiljøutvalg for å sikre kort vei mellom eventuelle utfordringer i arbeidsmiljøet og myndighet til å løse disse. SpareBank 1 Gruppen har et AKAN-arbeid som ivaretas av Arbeidsmiljøutvalgene i det enkelte datterselskap.

SpareBank 1 Gruppen har også i 2017 hatt fokus på sykefraværsoppfølging og forebyggende arbeid. Sykefraværet i 2017 var under gjennomsnittlig fravær for finans- og forsikringsbransjen. SpareBank 1 Gruppens sykefravær i 2017 var 3,7 %, fordelt på henholdsvis 2,9 % legemeldt og 0,8 % egenmeldt fravær.

I SpareBank 1 Gruppens etiske retningslinjer er det fastsatt regler for hvordan ansatte og tillitsvalgte skal varsle dersom de får kunnskap om forhold som er i strid med blant annet lover, forskrifter eller konsernets interne regler. Det er også etablert en egen varslingsrutine. Det ble i 2017 varslet i to slike saker.

LIKESTILLING OG LIVSFASE

I alle rekrutteringsprosesser vektlegges fokus på å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, seksuell orientering, religion og livssyn. Det fokuseres på at fordeling av kjønn blant ledere gjenspeiler den generelle kjønnssammensetningen i selskapene.

Av de ansatte i konsernet var 51,6 % kvinner og 48,4 % menn. Av alle de ansatte jobbet 5,7 % av kvinnene deltid, mens 1,5 % av mennene jobbet deltid. Blant alle lederne er det 45,7 % kvinner.

SpareBank 1 Gruppen anvender en metodikk for vurdering av roller og stillinger, for å sikre objektiv lønnsfastsettelse. I forbindelse med de årlige vurderingene av lønn er også likelønn for arbeid av lik verdi et tema. I konsernet var kvinnes andel av menns lønn 83 %. Hovedårsaken til at det var et noe høyere lønnsnivå for menn skyldes at det var flere menn enn kvinner i både ledende stillinger og tunge faglige stillinger.

Blant mannlige medarbeidere som hadde rett til foreldrepermisjon benyttet 100 % seg av retten til dette.

ATTRAKTIV ARBEIDSGIVER

SpareBank 1 Gruppen opplever en økende interesse fra unge arbeidstakere. Konsernet ser på dette som et resultat av at SpareBank 1 fremstår som et sterkt varemerke.

SpareBank 1 Gruppen rekrutterte 88 nye medarbeidere i 2017. 82 % av de som ble ansatt hadde minst 3 års utdanning utover videregående skole. De fleste nyansatte var i alderen 22 til 50 år. Gjennomsnittsalder for medarbeidere i SpareBank 1 Gruppen var 44 år per 31. desember 2017.

SAMFUNNSANSVAR

Verden opplever store utfordringer relatert til bærekraft. Problematikk rundt menneskeskapte klimaendringer er godt kjent, og rammebetingelser for næringslivet endres som følge av dette. I større grad enn tidligere blir bærekraft generelt, og klima spesielt, trukket inn i strategiske diskusjoner i virksomheten. For

finansaktører er det forretningsmessig risiko knyttet til klimaendringer, men det er også forretningsmuligheter forbundet med å bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling.

SpareBank 1 Gruppen bygger videre på grunnfilosofien til sparebankene som en engasjert og ansvarlig samfunnsaktør. SpareBank 1 Gruppen søker å redusere sitt miljøfotavtrykk og samtidig støtte opp under en grønn omstilling. FNs bærekraftsmål definerer retning verden må ta. Gjennom interne operasjoner, innkjøp og egne produkter har SpareBank 1 Gruppen effekt på mennesker, miljø og samfunn. Å være en positiv bidragsyter til bærekraft forutsetter et langsiktig perspektiv og at det stilles krav utover lovgivningen som finansmarkedet er underlagt.

SpareBank 1 Gruppen opplever at interessentene har økte forventninger til hvordan virksomheten skal bidra til bærekraft. Det stilles også stadig høyere krav til rapportering og åpenhet rundt bærekraftig virksomhetsstyring.

Bærekraft håndteres ulikt i datterselskapene. Tilnærming er gitt av selskapets struktur og produkter. ODIN Forvaltning AS integrerer bærekraft i sin investeringsprosess, og signerte allerede i 2012 FNs prinsipper for ansvarlig eierskap (UN PRI). I SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS bidrar et bærekraftprosjekt, basert på en vesentlighetsanalyse, til systematisk løft av bærekraftperspektivet. I SpareBank 1 Factoring har styret vedtatt at bærekraft og miljø skal inn i kredittrammeverket.

I 2017 inngikk SpareBank 1 Gruppen en avtale med Global Opportunity Explorer (GOE), et initiativ etablert av UN Global Compact, DNV GL og Sustainia. GOE er en plattform som viser de mest innovative teknologiske løsningene, markedsmulighetene og byene som vil bidra til å nå FNs bærekraftsmål. For SpareBank 1 Gruppen er dette en mulighet til læring, til å knytte kontakter og til å formidle vår teknologiske kompetanse og teknologioptimistiske tilnærming.

DET YTRE MILJØ

SpareBank 1 Gruppen har gjennom sin forretningsdrift en påvirkning på miljøet – både direkte og indirekte. Selskapet er forbruker av naturressurser (inkludert energi og vann), produserer avfall, og er ansvarlig for transport og reiser.

SpareBank 1 Gruppen søker å minimere den negative miljøeffekten av sin virksomhet. Miljøfyrtårnsertifisering (siden 2012) bidrar til systematisk jobbing med miljøtiltak i hverdagen. Sertifiseringen dekker SpareBank 1 Forsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, SpareBank 1 Medlemskort AS og SpareBank 1 Gruppen AS. Disse enhetene omfatter omtrent 78 % av de ansatte i SpareBank 1 Gruppen.

Målinger gir et godt utgangspunkt for målsetting og reduksjoner. SpareBank 1 Gruppen vil for tiende år på rad utarbeide et klimaregnskap basert på det samlede energiforbruket knyttet til

daglig drift av virksomheten. Klimaregnskapet omfatter de samme selskapene som Miljøfyrtårnsertifiseringen.

Klimaregnskapet blir publisert på www.sparebank1.no under Om oss/Samfunnsansvar.

MENNESKERETTIGHETER OG SOSIALE FORHOLD

SpareBank 1 Gruppen har lagt forholdene til rette for en god balanse mellom arbeid og fritid, hvor arbeidsdagen skal bidra til personlig utvikling. Konsernet har også avtale om inkluderende arbeidsliv.

Menneskerettigheter anses å være dekket gjennom konsernets etiske regler som angir hovedprinsipper for hvordan ansatte og tillitsvalgte i konsernet skal opptre og hvilke holdninger som skal ligge til grunn for beslutninger i gitte situasjoner.

BEKJEMPELSE AV KORRUPSJON

Konsernets etiske retningslinjer, som er en del av ansettelseskontrakten, beskriver hvordan medarbeiderne skal forholde seg til gaver, kunder og representasjon. Konsernet har også rutiner for varsling av kritikkverdige forhold og sikkerhetsbrudd.

ANSVARLIG FORVALTNING

Bærekraft er godt integrert i SpareBank 1 Gruppens investeringsvirksomhet, og arbeidet er basert på internasjonalt anerkjente prinsipper for ansvarlig forvaltning. Bærekraftvurderinger inngår, på linje med andre finansielle faktorer, i investeringsbeslutninger. Det er en nær sammenheng mellom langsiktig verdiskaping, ansvarlig drift og god eierstyring. Integreerte bærekraftvurderinger bidrar derfor til at våre kunder får en god risikostyrt avkastning.

Bærekraftmetodene som brukes i forvaltningen avhenger av aktivklasse og strategi. I aksjeforvaltningen vil man som en aktiv eier kunne bidra til å påvirke selskapene i porteføljen i en mer bærekraftig retning. Obligasjonsinvesteringer vil ikke gi de samme rettighetene overfor et selskap som aksjer, og dermed ikke samme mulighet til å påvirke. Da er bærekraftvurderingen knyttet til hva slags papirer man velger å være eier av.

I Eiendomsforvaltningen jobbes det for å redusere de negative miljøeffektene av porteføljen gjennom hele byggets levetid. Det stilles miljøkrav til leverandører og SpareBank 1 Gruppen samarbeider med kunder for trygg materialbruk, energieffektiv drift og god avfallshåndtering.

KRAV TIL LEVERANDØRER

SpareBank 1 Gruppens innkjøpspolicy krever at alle innkjøpsavtaler inkluderer et vedlegg om samfunnsansvar. Leverandørene skal som et minimum tilfredsstillende og rette seg etter lokale, nasjonale og internasjonale lover, regler og prinsipper, herunder bestemmelser om forhold som lønn

arbeidstid og HMS (helse, miljø og sikkerhet), samt miljø og anti-korrupsjon.

Leverandørene forplikter seg til å opptre etisk korrekt i enhver sammenheng i forbindelse med produksjon og leveranser til SpareBank 1 Gruppen. De samme krav gjelder for leverandørens underleverandør og samarbeidspartner tilknyttet leveranse til SpareBank 1 Gruppen. Brudd på bestemmelsene om samfunnsansvar anses som kontraktsbrudd og kan gi grunnlag for heving av avtalen.

Det vises til datterselskapenes årsrapporter for ytterligere beskrivelse av hvordan samfunnsansvar og bærekraft praktiseres innenfor SpareBank 1 Gruppen. Disse er offentliggjort på www.sparebank1.no under Om oss/Investor.

FREMTIDSUTSIKTER

SpareBank 1 Gruppen leverte et meget godt resultat i 2017 og vil, i tett samarbeid med alliansebankene, fortsette arbeidet med å styrke SpareBank 1-alliansens posisjon i markedet.

Økt fokus i samfunnet på pensjon tilsier langsiktig vekst i markedet for trygghetsprodukter og pensjonssparing. Et helhetlig forsikringstilbud, samarbeidet med LO og SpareBank 1 bankenes distribusjonsnett, gir et godt utgangspunkt for fortsatt økt forretningsvolum. SpareBank 1 Forsikring AS har tatt en ledende posisjon i markedet for hybridpensjon. Selskapet har i 2017 også fått flere større kunder innenfor innskuddspensjon, og styret har forventninger om at selskapet vil forsterke sin posisjon ytterligere i dette markedssegmentet. Livselskapet har i løpet av 2017 bygget solide buffere, blant annet gjennom en fortsatt oppbygging av kursreguleringsfondet, og står derfor godt rustet til å møte eventuell uro i finansmarkedene i 2018.

God styring mot lønnsomhetsmål, god kunde- og risikoseleksjon og risikoprising har bidratt til tilfredsstillende lønnsomhet for SpareBank 1 Skadeforsikring AS i 2017. Skadeselskapet har etablert tre strategiske satsingsområder som skal bidra til god lønnsomhet og høy kundetilfredshet fremover. Områdene er «Fortsatt vekst», «Digital innovasjon» og «Kjerneprosesser». For å realisere vekstpotensialet vil selskapet i 2018 satse ytterligere på nysalg, mersalg og kryssalg av forsikring til SpareBank 1 bankkunder, LO-medlemmer og eksisterende forsikringskunder.

Forsikringsselskapenes finansielle avkastning i 2017 var meget bra, og det forventes også et vesentlig resultatbidrag fra finansielle investeringer i 2018 selv om det naturligvis er betydelig usikkerhet knyttet de faktorene som påvirker finansavkastningen. Utvikling av nye produkter og løsninger, ved bruk av digitale virkemidler, vil også i 2018 være viktige satsingsområder for forsikringsselskapene. Begge forsikringsselskapene er godt kapitalisert, og styret anser at selskapene er godt posisjonert til å fortsette sin lønnsomme vekst i sine respektive markeder.

Inkassomarkedet er preget av sterk konkurranse, og spesielt på større kontrakter er det mange tilbydere. Utviklingen i norsk økonomi og markedene for Conecto AS' kunder vil påvirke tilgangen på misligholdte krav, og derigjennom selskapets inntjening. Porteføljevirksomheten, som ble skilt ut i eget selskapet i 2017, forventes å fortsette sin vekst blant annet ved flere oppkjøp av porteføljer i utlandet. Factoringvirksomheten har hatt nok et år med god vekst og selskapet har tatt ytterligere markedsandeler i 2017. Økte krav til kundetilpassede tjenester innebærer at digitalisering og innovasjon vil være høyt på selskapets agenda fremover.

ODIN Forvaltnings utvikling fremover avhenger av aksjemarkedenes utvikling, fondenes avkastning og netto nyttegning. ODIN Forvaltning har som sitt primære mål å gi andelseierne i fondene bedre avkastning enn markedene fondene investerer i, og å øke sine markedsandeler i et spare- og

plasseringsmarked som forventes å vokse i årene som kommer. God langsiktig historisk avkastning, et godt fondstilbud og SpareBank 1-bankenes brede distribusjonsnettverk gir et godt utgangspunkt for 2018.

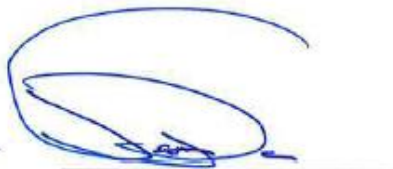
Styret forventer at også 2018 vil gi grunnlag for lønnsom vekst for SpareBank 1 Gruppen som har en diversifisert selskaps- og produktportefølje.

Oslo, 7. mars 2018

Finn Haugan

Styrets leder

Jan-Frode Janson

Richard Heiberg

Odd Einar Folland

Arne Austreid

Tor-Arne Solbakken

Åse Blomkvist

Tom Egil Tjærebråten

Turid Grotmoll

Adm. direktør

ÅRSREGNSKAP 2017

SpareBank 1 Gruppen

RESULTATREGNSKAP FOR SPAREBANK 1 GRUPPEN

Morselskapet		Konsernet		
2017	2016 NOK 1 000	Note	2017	2016
-	-		5 487 577	5 302 368
-	-		7 641 632	6 443 586
-	-		13 129 210	11 745 954
26 910	27 695	22	268 011	261 505
-81 231	-84 411	22	-173 188	-144 366
-54 322	-56 716		94 823	117 140
-	-		903 812	805 429
-	-		-1 336 957	-1 250 308
-	-		-433 146	-444 880
-	-	22	3 638 892	1 684 487
-	-	22	45	-1
-	-	22	246 603	201 222
-	-	22	134 731	168 632
-	-		779 285	299 738
1 916 585	2 891 446		7 576	7 002
-	-		312 632	309 933
1 862 263	2 834 730		17 910 652	14 089 227
-	-		3 321 037	3 066 743
-	-		68 337	69 791
-	-		2 867 479	2 417 897
-	-		7 298 270	4 628 532
-	-		357	1 573
68 852	74 049	34, 37	1 976 799	1 722 834
-	317	31, 32, 33	148 849	150 085
134	11		21 628	13 057
68 986	74 377		15 702 756	12 070 511
1 793 278	2 760 353		2 207 896	2 018 716
-	-	29	1 790	697
1 793 278	2 760 353		2 209 686	2 019 413
323 720	438 173	36	398 365	443 984
1 469 557	2 322 180		1 811 321	1 575 429
	Resultatet tilordnes:			
	Kontrollerende interesses andel		1 808 660	1 573 448
	Ikke-kontrollerende interesses andel		2 661	1 981

UTVIDET RESULTAT FOR SPAREBANK 1 GRUPPEN

Oppstilling over regnskapsførte inntekter, kostnader og verdiendringer

Morselskapet			Konsernet	
2017	2016 NOK 1 000	Note	2017	2016
1 469 557	2 322 180		1 811 321	1 575 429
	Resultat fra resultatregnskapet			
	Oppstilling av andre inntekter og kostnader			
	<i>Poster som ikke vil bli reklassifisert til resultatet:</i>			
-8 095	-6 148	35	-5 345	-6 327
-	Ny måling av netto ytelsespensjon			
-	- Revaluering eiendom	31	177 016	86 804
-	- Verdiregulering allokert til forsikringskunder		-140 693	-70 684
2 024	1 537	36	-7 842	-2 502
-6 071	Skatt			
	-4 611		23 137	7 291
	Sum			
	<i>Poster som senere vil bli reklassifisert til resultatet:</i>			
15 284	1 844		15 333	1 807
-	Verdiendring verdipapirer tilgjengelig for salg			
-	- Omregningsdifferanse	2	964	-621
15 284	1 844		16 297	1 186
	Sum			
9 213	-2 767		39 433	8 476
	Andre inntekter og kostnader (etter skatt)			
1 478 770	2 319 413		1 850 755	1 583 905
	Totalt regnskapsførte inntekter, kostnader og verdiendringer			

BALANSE FOR SPAREBANK 1 GRUPPEN

Morselskapet

Konsernet

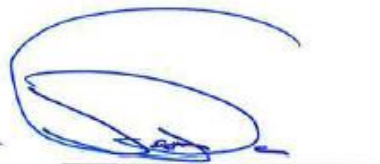
31.12.2017	31.12.2016	NOK 1 000	Note	31.12.2017	31.12.2016
EIENDELER					
55 103	57 944	Eiendel ved utsatt skatt	36	-	-
-	-	- Goodwill	32	761 332	761 332
-	-	- Andre immaterielle eiendeler	33	245 956	238 260
6 731 810	6 561 810	Investering i datterselskaper	28	-	-
10 147	10 147	Investering i tilknyttet selskap	29	15 974	13 849
-	-	- Eiendom, anlegg og utstyr	31	1 187 870	1 060 616
-	-	- Fordring på reassurandør	20	786 615	914 497
6 123	60 293	Andre eiendeler		62 474	35 486
-	-	- Investeringseiendommer	30	5 163 726	4 483 745
-	-	- Obligasjoner holdt til forfall	23, 26, 27	2 704 972	3 211 623
-	-	- Obligasjoner til amortisert kost	23, 26, 27	8 455 438	6 815 534
110 931	93 102	Verdipapirer – tilgjengelig for salg	23, 24	118 049	99 038
1 832 094	1 793 773	Utlån til kunder og fordringer på kredittinstitusjoner	14, 23, 27	2 628 027	2 342 013
-	-	- Verdipapirer til virkelig verdi	23, 24, 25	45 607 087	40 281 606
-	-	- Finansielle derivater	9, 23, 24	51 379	4 727
1 869	3 456	Finansielle eiendeler		89 125	198 807
-	-	- Fordring på forsikringstaker	21	2 074 208	1 649 766
330 299	26 736	Bankinnskudd og kontanter	23, 27	706 086	984 208
9 078 375	8 607 261	SUM EIENDELER		70 658 320	63 095 105
EGENKAPITAL OG GJELD					
2 400 277	2 400 277	Innskutt egenkapital	42	2 400 277	2 400 277
2 328 654	2 019 811	Opptjent egenkapital		5 852 406	5 287 075
-	-	- Ikke-kontrollerende eierinteresser		12 378	9 638
4 728 931	4 420 089	Sum egenkapital		8 265 062	7 696 990
283 415	283 596	Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	15, 23, 27, 40	1 285 436	1 285 381
-	-	- Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	18	47 758 345	40 409 398
-	-	- Premie og erstatningsavsetninger i skadeforsikring	19	7 066 364	7 084 249
64 031	43 987	Netto pensjonsforpliktelser	35	82 018	114 221
-	-	- Forpliktelse ved utsatt skatt	36	1 423 346	1 183 208
-	-	- Betalbar skatt	36	117 819	346 338
-	-	- Gjeld vedrørende gjenforsikring		27 812	23 404
-	-	- Finansielle derivater	9, 24	105 922	129 393
968	52 583	Finansielle forpliktelser	23	1 006 288	830 811
6 705	10 428	Andre forpliktelser		274 259	225 303
3 994 325	3 796 579	Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	15, 23, 41	3 245 652	3 766 410
9 078 375	8 607 261	SUM EGENKAPITAL OG GJELD		70 658 320	63 095 105

Oslo, 7. mars 2018

Finn Haugan

Styrets leder

Jan-Frode Janson

Richard Heiberg

Odd Einar Folland

Arne Austreid

Tor-Arne Solbakken

Åse Blomkvist

Tom Egil Tjårebråten

Turid Grotmoll

Adm. direktør

ENDRING I EGENKAPITAL

Morselskapet

NOK 1 000	Aksjekapital	Overkurs	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital per 01.01.2016	1 956 400	443 877	2 192 852	4 593 129
Årsresultat	-	-	2 322 180	2 322 180
Årets utvidede resultat	-	-	-2 767	-2 767
Årets totalresultat	-	-	2 319 413	2 319 413
Utbetalt utbytte	-	-	-2 492 454	-2 492 454
Transaksjoner med aksjeeiere	-	-	-2 492 454	-2 492 454
Egenkapital per 31.12.2016	1 956 400	443 877	2 019 811	4 420 089
Årsresultat	-	-	1 469 557	1 469 557
Årets utvidede resultat	-	-	9 213	9 213
Årets totalresultat	-	-	1 478 770	1 478 770
Utbetalt utbytte	-	-	-1 169 927	-1 169 927
Sum transaksjoner med aksjeeiere	-	-	-1 169 927	-1 169 927
Egenkapital per 31.12.2017	1 956 400	443 877	2 328 654	4 728 931

Konsernet

NOK 1 000	Aksjekapital	Overkurs	Opptjent egenkapital	Ikke kontrollerende interesse	Sum egenkapital
Egenkapital per 01.01.2016	1 956 400	443 877	5 574 841	7 651	7 982 770
Endringer ført direkte mot egenkapital ¹⁾			692 780		692 780
Omarbeidet egenkapital per 01.01.16	1 956 400	443 877	6 267 622	7 651	8 675 550
Årsresultat	-	-	1 573 448	1 981	1 575 429
Årets utvidede resultat	-	-	8 471	5	8 476
Årets totalresultat	-	-	1 581 919	1 986	1 583 905
Utbetalt utbytte	-	-	-2 492 454	-	-2 492 454
Transaksjoner med aksjeeiere	-	-	-2 492 454	-	-2 492 454
Andre føringer direkte mot egenkapital	-	-	-70 012	0	-70 012
Andre føringer direkte mot egenkapital	-	-	-70 012	-	-70 012
Egenkapital per 31.12.2016	1 956 400	443 877	5 287 075	9 638	7 696 990
Årsresultat	-	-	1 808 660	2 661	1 811 321
Årets utvidede resultat	-	-	39 354	79	39 433
Årets totalresultat	-	-	1 848 014	2 740	1 850 755
Utbetalt utbytte	-	-	-1 169 927	-	-1 169 927
Sum transaksjoner med aksjeeiere	-	-	-1 169 927	-	-1 169 927
Andre føringer direkte mot egenkapital	-	-	2 963	-	2 963
Korrigerings tidligere års feil ²⁾	-	-	-115 718	-	-115 718
Andre føringer direkte mot egenkapital	-	-	-112 756	-	-112 756
Egenkapital per 31.12.2017	1 956 400	443 877	5 852 406	12 378	8 265 062

- 1) Finansdepartementet vedtok i desember 2015 endringer i årsregnskapsforskriften for forsikringselskap med virkning fra 1.1.2016. En av endringene var at sikkerhetsavsetningen ble oppløst for regnskapsformål. Skattemessig er det ikke fremmet forslag til nye skatteregler med virkning fra 2016. Endringen i regnskapsregelverket anses som en prinsippendring og sikkerhetsavsetningen pr 31.12.15 er i første kvartal 2016 flyttet til annen opptjent egenkapital, redusert for utsatt skatt.
- 2) Det ble i 2017 avdekket at det i perioden 2013 - 2017 var avsatt for lite til fond for selv bærende ordninger. Feilen ble korrigeret direkte mot egenkapitalen med totalt 115,7 MNOK.

NOTER TIL REGNSKAPET

NOTE 1 – GENERELL INFORMASJON

SpareBank 1 Gruppen bestod 31. desember 2017 av morselskapet SpareBank 1 Gruppen AS samt de heleide datterselskapene SpareBank 1 Forsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, ODIN Forvaltning AS, SpareBank 1 Factoring AS, SpareBank 1 Portefølje AS, Conecto AS, samt SpareBank 1 Medlemskort AS som eies med 51 %.

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA behandles etter egenkapitalmetoden, og konsernets eierandel er på 10 %.

SpareBank 1 Gruppen AS har kontoradresse i Tromsø.

SpareBank 1 Gruppen AS er et holdingselskap som gjennom datterselskaper produserer, leverer og distribuerer produkter innenfor skadeforsikring, livsforsikring, fondsforvaltning, factoring, inkasso og langtidsovervåkning. Konsernets primærmarked er Norge.

Konsernregnskapet er endelig godkjent av generalforsamlingen den 4. april 2018. Generalforsamlingen er konsernets øverste organ.

NOTE 2 - REGNSKAPSPRINSIPPER

GRUNNLAGET FOR UTARBEIDELSE AV DET KONSOLIDERTE ÅRSREGNSKAPET

Konsernregnskapet og morselskapets regnskap 2017 for SpareBank 1 Gruppen er utarbeidet i samsvar med "International Financial Reporting Standards" (IFRS) og fortolkninger fra IFRS fortolkningskomité (IFRIC), som er godkjent av EU, samt ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven.

Konsernregnskapet er basert på historisk kostprinsipp. Avvikene gjelder i hovedsak finansielle derivater, finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet og finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg, samt eiendommer hvor man benytter verdireguleringsmodellen etter IAS 16.31 og eiendommer som eies med det formål å oppnå leieinntekter eller verdistigning klassifiseres som investeringseiendommer og måles til virkelig verdi i samsvar med IAS 40.

Utarbeidelsen av regnskap i samsvar med IFRS krever bruk av estimater. Videre krever anvendelse av konsernets regnskapsprinsipper at ledelsen må utøve skjønn. Områder som i stor grad inneholder slike skjønnsmessige estimater, høy kompleksitet, eller områder hvor forutsetninger og estimater er vesentlige for konsernregnskapet, er beskrevet i note 3.

Konsernregnskapet er avlagt under forutsetningen om fortsatt drift.

NYE OG ENDREDE STANDARDER TATT I BRUK AV KONSERNET

Det er ingen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2017-årsregnskapet som er vurdert å ha en vesentlig påvirkning på konsernets årsregnskap.

STANDARDER, ENDRINGER OG FORTOLKNINGER TIL EKSISTERENDE STANDARDER SOM IKKE ER TRÅDT I KRAFT OG HVOR KONSERNET IKKE HAR VALGT TIDLIG ANVENDELSE

Konsernet har ikke valgt tidlig anvendelse av noen nye eller endrede IFRS'er eller IFRIC-fortolkninger.

IFRS 9 «Finansielle instrumenter» omhandler klassifikasjon, måling, innregning og fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, samt sikringsbokføring. Den komplette versjonen av IFRS 9 ble utgitt i juli 2014 og ble EU godkjent 22.11.2016. Den erstatter de deler av IAS 39 som omhandler tilsvarende problemstillinger. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre kategorier: virkelig verdi over utvidet resultat, virkelig verdi over resultatet og amortisert kost. Målekategori bestemmes ved førstegangsregnskapsføring av eiendelen. Klassifiseringen avhenger av enhetens forretningsmodell for styring av sine finansielle instrumenter og karakteristikken av kontantstrømmene til det enkelte instrumentet. Egenkapitalinstrumenter skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi over resultatet. Foretaket kan velge å presentere verdiendringene over utvidet resultat, men valget er bindende, og ved senere salg kan ikke gevinst/tap reklassifiseres over resultatet. Verdifall som skyldes kredittrisiko skal nå innregnes basert på forventet tap i stedet for dagens modell der tap må være pådratt. For finansielle forpliktelser viderefører standarden stort sett kravene i IAS 39. Den største endringen er at i tilfeller der virkelig verdi-oppsjonen er tatt i bruk for en finansiell forpliktelse, skal endringer i virkelig verdi som skyldes endring i egen kredittrisiko innregnes i utvidet resultat.

IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risikostyring og gir større rom for vurdering. Samtidig kreves sikringsdokumentasjon fortsatt.

Standarden trer i kraft 1. januar 2018. Foretak som i hovedsak driver forsikringsvirksomhet gis midlertidig adgang til å utsette implementering av IFRS 9 frem til ny standard for forsikringskontrakter trer i kraft i 2021. Det er nærmere definert i standarden hva det innebærer i hovedsak å drive forsikringsvirksomhet. Ledelsen i SpareBank 1 Gruppen vurderer at konsernet kvalifiserer for å anvende det midlertidige unntaket fra implementering av IFRS 9 i 2018.

Bakgrunnen er at IFRS 17 trer først i kraft 1. januar 2021. For å være forsikringsdominert må forsikringsforpliktelse overstige 90 % av bokførte verdier. Det er også anledning til å utsette IFRS 9 om ratio er mellom 80 % og 90 % og man ikke har annen vesentlig virksomhet som ikke er relatert til forsikring. SpareBank 1 Gruppen konsern faller innen sistnevnte kategori. Konsernet har fortsatt ikke fullt ut vurdert virkningen av IFRS 9 da denne i noen grad vil avhenge av implementeringen av IFRS 17 i 2021, se nedenfor.

IASB utstedte i mai 2017 utkast til nystandard for forsikringskontrakter IFRS 17 Insurance Contracts som vil erstatte dagens IFRS 4 Forsikringskontrakter og vil tre i kraft 1. januar 2021. Ulikt virkningstidspunkt for IFRS 9 og IFRS 17 er uheldig for forsikringsselskapene. IASB vedtok derfor endringer i IFRS 4 Forsikringskontrakter i 2016 for å redusere de uheldige konsekvenser som følge av ulikt ikrafttredelsestidspunkt for IFRS 17 og IFRS 9. SpareBank 1 Gruppen konsern har igangsatt et prosjekt for å kartlegge konsekvensene av de nye IFRS 17 og IFRS 9 standarder. Prosjektet er i startfasen og vi har per 31.12.2017 ikke kvantifisert de regnskapsmessige konsekvenser av de nye standarder.

IFRS 15 omfatter alle kontrakter med kunder, men hvor blant annet forsikringskontrakter er unntatt. I den grad slike kontrakter inneholder flere tjenesteytelser eller det utføres andre tjenester som er nært knyttet til forsikringsvirksomheten, kan dette ha betydning for inntektsføringen i SpareBank 1 Gruppens regnskap. Ikrafttredelse av IFRS 15 er 1. januar 2018. Foreløpig vurdering er at tjenester utover hva som er dekket av IFRS 4 om forsikringskontrakter utgjør en uvesentlig del av inntekten. Foreløpig vurdering er at standarden ikke er forventet å ha en vesentlig innvirkning på SpareBank 1 Gruppens konsernregnskap.

For Conecto vil overgang til IFRS15 medføre at verdi på saker i arbeid vil måtte nedskrives til 0 i balansen per 1.1.2018 fordi IFRS15 ikke åpner for å beholde denne verdien når inntekt for øvrig skal føres i takt med at inntekt mottas. Det vil redusere egenkapitalen med 10,9 mill. kroner etter skatt. For øvrig vil ikke regnskapet for 2017 blitt påvirket av IFRS 15.

For øvrig er det ingen andre IFRS-er eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft, som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

OMREGNING AV FREMMED VALUTA

Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Presentasjonsvalutaen er norske kroner (NOK), som også er foretakets funksjonelle valuta.

Eventuelle omregningsdifferanser føres mot utvidet resultat og spesifiseres separat i egenkapitalen som egen post. Alle beløp er angitt i NOK 1 000 med mindre noe annet er angitt.

Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i fremmed valuta omregnes til den funksjonelle valutaen til transaksjonskurs. Realisert valutagevinst eller -tap ved oppgjør og omregning av pengeposter i fremmed valuta til kursen på balansedagen resultatføres.

KONSOLIDERING

Datterselskaper

Konsernregnskapet omfatter SpareBank 1 Gruppen AS og alle datterselskaper. Datterselskaper er alle enheter der SpareBank 1 Gruppen konsern har makt til å styre enhetens finansielle og operasjonelle strategi, normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. Datterselskaper blir konsolidert fra det tidspunkt kontroll er overført til konsernet og blir utelatt fra konsolideringen når kontroll opphører.

Oppkjøpsmetoden benyttes ved kjøp av datterselskaper. Anskaffelseskost ved oppkjøp måles til virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag. Identifiserte eiendeler, overtatt gjeld og betingede forpliktelser overtatt eller pådratt regnskapsføres til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet, uavhengig av eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser. Anskaffelseskost som overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet balanseføres som goodwill. Hvis anskaffelseskost er lavere enn virkelig verdi av netto eiendeler i datterselskapet, resultatføres differansen.

Vesentlige konserntinterne transaksjoner og mellomværende mellom konsernselskaper er eliminert.

Transaksjoner med ikke-kontrollerende eierinteresser behandles som transaksjoner med tredjepart. Virkningen av alle transaksjoner med ikke-kontrollerende eiere føres i egenkapitalen når det ikke er endring i kontroll. Slike transaksjoner vil ikke resultere i goodwill eller gevinster eller tap. Når kontroll opphører skal gjenværende eierinteresse måles til virkelig verdi, og gevinst eller tap resultatføres.

FELLESKONTROLLERT VIRKSOMHET

Felleskontrollert virksomhet kan bestå av felleskontrollert drift, felleskontrollerte eiendeler og felleskontrollerte foretak. Felles kontroll innebærer at SpareBank 1 Gruppen gjennom avtale utøver kontroll sammen med andre deltakere. Felleskontrollert foretak regnskapsføres ved egenkapitalmetoden.

INVESTINGER I DATTERSLSKAPER OG TILKNYTTETE SELSKAPER OPPFØRT I MORSELSKAPETS REGNSKAP

Investering i datterselskaper og tilknyttede selskaper er vurdert i henhold til kostmetoden.

Dersom det finner sted en verdinedgang som ikke er forbigående, foretas en nedskrivning av aksjene. Foretatte nedskrivninger reverseres i den grad grunnlaget for nedskrivninger ikke lenger er til stede.

SEGMENTINFORMASJON

Driftssegmenter i noten rapporteres på samme måte som i styrets årsberetning og ved intern rapportering til styret.

Virksomhetsområdene til konsernet er fordelt etter livsforsikringsvirksomhet, skadeforsikringsvirksomhet, fondsforvaltning, inkasso- og factoringvirksomhet og øvrig virksomhet. Konsernet har ingen sekundærsegmentrapportering. Dette er konsistent med den interne rapporteringen.

Tallene ved den interne rapporteringen er noe annerledes enn de som presenteres i segmentnoten. Dette skyldes at det er enkelte enheter som ikke omarbeider sine tall til IFRS før de rapporteres internt. I noten rapporteres disse segmentene slik de regnskapsføres etter IFRS.

UTLÅN OG FORDRINGER

Ervervede porteføljer

Ervervede porteføljer er ikke-derivative finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette, og som ikke er notert i et aktivt marked. Disse regnskapsføres til amortisert kost etter effektiv rentes metode.

Kundefordringer fra factoringvirksomheten

Factoringvirksomheten har kundefordringer der man ikke har overtatt kredittrisikoen (risiko for debtors manglende betalingsevne) og derfor balanseføres kun det forskudd som er utbetalt på fordringer som er overdratt til factoringsselskapet, og inngår i balansen under regnskapslinjen "Utlån til kunder og fordringer på kredittinstitusjoner".

Tapsavsetning

Tapsavsetninger på utlån er oppført under regnskapslinjen "Tap på utlån, garantier mv".

Andre fordringer

Andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap.

Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

VERDIPAPIRER OG DERIVATER

Konsernet har finansielle eiendeler i handelsporteføljen, frivillig kategorisert til virkelig verdi over resultatet, utlån og fordringer, holde til forfall investeringer og verdipapirer tilgjengelig for salg. Hovedregelen er å klassifisere investeringer til virkelig verdi over resultatet, enten gjennom handelsportefølje eller frivillig kategorisering. Dette samsvarer med hvordan investeringene følges opp. Enkelte investeringer i obligasjoner/sertifikater plasseres likevel inn i kategoriene utlån og fordringer eller holde til forfall. Dette gjøres i tilknytning til transaksjonen.

Vanlige kjøp og salg av investeringer regnskapsføres på transaksjonstidspunktet, som er det tidspunkt konsernet forplikter seg til å kjøpe eller selge eiendelen. Alle finansielle eiendeler som ikke regnskapsføres til virkelig verdi over resultatet balanseføres første gang til virkelig verdi, med tillegg av transaksjonskostnader. Finansielle eiendeler som føres til virkelig verdi over resultatet regnskapsføres ved anskaffelsen til virkelig verdi, og transaksjonskostnader resultatføres. Investeringer fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra investeringen opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og konsernet i hovedsak har overført all risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg og finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet vurderes til virkelig verdi

etter førstegangs balanseføring. Holde til forfall investeringer regnskapsføres til amortisert kost ved bruk av effektiv rente-metoden. Obligasjoner som konsernet har intensjon om å holde til forfall, men som blant annet fordi de ikke er omsatt i et aktivt marked ikke oppfyller vilkårene for holdt til forfall porteføljer i IAS 39, er klassifisert under egen linje i balansen, "Obligasjoner til amortisert kost".

Virkelig verdi av børnsnoterte investeringer er basert på gjeldende kjøpskurs. Hvis markedet for verdipapiret ikke er aktivt (eller hvis det gjelder et verdipapir som ikke er børnsnotert) bruker konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette den virkelige verdien. Disse omfatter nylig gjennomførte transaksjoner til markedsvilkår, henvisning til andre instrumenter som i vesentlig grad er like, og bruk av diskontert kontantstrømsanalyse og opsjonsmodeller. Teknikkene vektlegger markedsinformasjon i størst mulig grad og i minst mulig grad selskaps-spesifikk informasjon.

Verdipapirer og derivater til virkelig verdi over resultatet

Verdipapirer og derivater til virkelig verdi over resultatet er presentert under regnskapslinjene "Verdipapirer til virkelig verdi" og "Finansielle derivater" i balansen, og verdiendringer er presentert under "Netto inntekter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet" i ordinært resultat.

Denne kategorien har to underkategorier: finansielle eiendeler holdt for handelsformål og finansielle eiendeler som ledelsen øremerker til virkelig verdi over resultatet. En finansiell eiendel klassifiseres i denne kategorien dersom den primært er anskaffet med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvingninger, eller dersom ledelsen velger å klassifisere den i denne kategorien når det er gitt åpninger for det i regelverket. Klassifisering av eiendeler til virkelig verdi (FVO) gjelder for alle finansielle eiendeler som anskaffes med mindre noe annet blir bestemt på investeringstidspunktet. Derivater som ikke er utpekt som sikringsinstrumenter klassifiseres som holdt for handelsformål.

Gevinst eller tap fra endringer i virkelig verdi av eiendeler klassifisert som "Verdipapirer til virkelig verdi" og "Finansielle derivater", inkludert utbytte, medtas i resultatregnskapet under "Netto inntekter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet" i den perioden de oppstår.

Verdipapirer tilgjengelig for salg

Verdipapirer tilgjengelig for salg er presentert under regnskapslinjen "Verdipapirer – tilgjengelig for salg" i balansen, og verdiendring i utvidet resultat under regnskapslinjen "Verdiendring verdipapirer tilgjengelig for salg" og eventuelle nedskrivninger i ordinært resultat under regnskapslinjen "Avskrivninger og nedskrivninger". Verdipapirer tilgjengelig for salg er ikke-derivative finansielle eiendeler som man velger å plassere i denne kategorien eller som ikke er klassifisert i noen annen kategori. Verdipapirer som er klassifisert i denne kategorien, måles også til virkelig verdi, mens endringen i verdi fra inngående balanseføres mot utvidet resultat.

Holdt til forfall investeringer

Holdt til forfall investeringer er presentert under regnskapslinjen "Obligasjoner holdt til forfall" i balansen, gevinst/tap ved salg under regnskapslinjen "Netto inntekter fra obligasjoner holde-til-forfall" i ordinært resultat og eventuelle nedskrivninger under regnskapslinjen "Avskrivninger og nedskrivninger" i ordinært resultat. Holdt til forfall investeringer er ikke-derivative finansielle eiendeler notert i et aktivt marked, med faste eller forutsigbare betalinger og faste forfall som konsernet har en positiv intensjon om å holde til forfall. Holdt til forfall investeringer måles til amortisert kost ved en effektiv rente-metode.

Verdifall på finansielle eiendeler

Eiendeler balanseført til amortisert kost

Konsernet vurderer ved hver balansedato om det finnes objektive bevis på at en finansiell eiendel, eller en gruppe av finansielle eiendeler, har falt i verdi. Tap ved verdifall av en finansiell eiendel eller en gruppe av finansielle eiendeler resultatføres bare dersom det er objektive bevis på verdifall som et resultat av én eller flere hendelser som har inntruffet etter førstegangs balanseføring (en "tapshendelse") og denne tapshendelsen (eller hendelsene) påvirker fremtidige estimerte kontantstrømmer på en måte som kan måles pålitelig.

For ervervede porteføljer og investeringer i obligasjoner som holdes til forfall måles størrelsen på tapet til differansen mellom eiendelens balanseførte verdi og nåverdien av de forventede fremtidige kontantstrømmer diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige effektive rente. Eiendelens balanseførte verdi reduseres og tapsbeløpet resultatføres. Dersom verdifall senere reduseres, og reduksjonen objektivt kan knyttes til en hendelse inntrådt etter at verdifallet ble innregnet, blir det tidligere resultatførte verdifallet reversert i resultatregnskapet.

Eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg

Konsernet vurderer hver balansedag om det finnes objektive bevis for at en finansiell eiendel eller gruppe av finansielle eiendeler har falt i verdi. For egenkapitalinstrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg, vil en vesentlig eller en langvarig reduksjon i virkelig verdi på

instrumentet under anskaffelseskost også være en indikasjon på at eiendelen er utsatt for verdifall. Konsernet vurderer et verdifall på 20 % som vesentlig og et verdifall som har vart mer enn 6 måneder som langvarig. Dersom det foreligger slike indikasjoner, og verdireduksjoner tidligere har vært ført over utvidet resultat, skal det kumulative tapet som er innregnet i utvidet resultat omklassifiseres til resultatregnskapet. Beløpet måles som differansen mellom anskaffelseskost og dagens virkelige verdi, med fradrag for tap ved verdifall som tidligere er resultatført. Tap ved verdifall innregnet i resultatregnskapet for en investering i et egenkapitalinstrument skal ikke reverseres over resultatregnskapet.

DERIVATER

Derivatene består av aksje-, valuta- og renteinstrumenter. Derivater føres til virkelig verdi over resultatet på dato hvor kjøp av derivatet er inngått. Etterfølgende endringer i virkelig verdi føres over resultatet.

MOTREGNING AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE

En finansiell eiendel eller forpliktelse motregnes og presenteres netto i balansen når selskapet a) har en juridisk ubetinget motregningsrett og b) har til hensikt å gjøre den opp på nettogrunnlag eller og realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen under ett.

IMMATERIELLE EIENDELER

Goodwill

Goodwill er forskjellen mellom anskaffelseskost ved kjøp av virksomhet og virkelig verdi av konsernets andel av netto identifiserbare eiendeler i virksomheten på oppkjøpstidspunktet. Goodwill ved oppkjøp av datterselskaper er klassifisert som immateriell eiendel. Goodwill testes årlig for verdifall, og balanseføres til anskaffelseskost med fradrag av nedskrivninger. Nedskrivning på goodwill reverseres ikke. Gevinst eller tap ved salg av en virksomhet inkluderer balanseført beløp av goodwill vedrørende den solgte virksomheten. For senere nedskrivningstest blir goodwill allokert til de kontantgenererende enheter eller grupper av kontantgenererende enheter som forventes å få fordeler fra oppkjøpet hvor goodwill oppstod.

Utvikling

Utviklingskostnader som aktiveres inkluderer direkte henførbare utgifter slik som materialer, lønn og personalkostnader, og en andel av fellesutgiftene. Andre utviklingsutgifter blir innregnet i resultatregnskapet i den perioden de påløper. Aktiverte utviklingskostnader føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall.

Lisenser

Lisenser har begrenset utnyttbar levetid og balanseføres til anskaffelseskost med fradrag av akkumulerte avskrivninger. Lisenser avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid.

IT-programmer

Standard IT-programvarer som oppfyller kriteriene for balanseføring føres til anskaffelseskost (inkludert utgifter til å få programmene operative), og avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid. Egenutviklede programvarer følger i hovedsak de samme prinsippene som beskrevet for utvikling.

Utgifter til vedlikehold av programvare kostnadsføres etter hvert som de påløper. Utgifter direkte forbundet med utvikling av identifiserbar og unik programvare som eies av konsernet, blir balanseført som en immateriell eiendel når følgende kriterier er oppfylt:

- det er teknisk mulig å ferdigstille programvaren slik at den vil være tilgjengelig for bruk
- ledelsen har til hensikt å ferdigstille programvaren og bruke eller selge den
- det kan påvises hvordan programvaren vil generere sannsynlige fremtidige økonomiske fordeler
- tilstrekkelige tekniske, finansielle eller andre ressurser er tilgjengelig for å ferdigstille og ta i bruk eller selge programvaren
- utgiftene kan måles pålitelig

Direkte utgifter omfatter personalkostnader for programutviklingspersonell og en andel av direkte tilhørende faste kostnader. Andre utviklingsutgifter som ikke oppfyller disse kriteriene blir kostnadsført etter hvert som de påløper. Utviklingsutgifter som er kostnadsført kan ikke balanseføres som en eiendel i senere perioder. Balanseført egenutviklet programvare avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid.

Øvrige immaterielle eiendeler

I forbindelse med oppkjøp av virksomheter gjennomføres det merverdianalyser, og immaterielle eiendeler som identifiseres balanseføres i konsernet. Konsernet har identifisert merverdier knyttet til merkevare, kundeforhold og teknologi software. Merverdiene er beregnet basert på historiske data som er fremskrevet, og justert for usikkerhet og deretter neddiskontert. Kundeforhold og teknologi software avskrives lineært over forventet levetid.

Etterfølgende utgifter

Senere utgifter vedrørende balanseførte immaterielle eiendeler balanseføres bare når de øker de fremtidige økonomiske fordeler relatert til denne eiendelen. Alle andre utgifter kostnadsføres i den perioden de påløper.

Avskrivninger

Avskrivninger beregnes og resultatføres lineært over estimert utnyttbar levetid for de immaterielle eiendelene, med mindre slik levetid er ubegrenset. Immaterielle eiendeler blir avskrevet fra tidspunktet de er tilgjengelige for bruk.

Immaterielle eiendeler utenom goodwill og tidsubegrensede immaterielle eiendeler, har estimert levetid på mellom 2 og 10 år.

Immaterielle eiendeler utenom goodwill og tidsubegrensede immaterielle eiendeler, er gjenstand for en nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 når omstendighetene indikerer det.

VARIGE DRIFTSMIDLER

Konsernets varige driftsmidler består av maskiner, inventar, transportmidler og bygninger som benyttes av konsernet til egen virksomhet.

Eiendom, anlegg og utstyr, med unntak av investeringseiendommer og eierbenyttet eiendom, førsteganginnregnes til anskaffelseskost og avskrives deretter lineært over forventet levetid. Ved fastlegging av avskrivningsplan, splittes de enkelte eiendeler i nødvendig utstrekning opp i komponenter med forskjellig levetid, og det tas hensyn til estimert restverdi. Eiendom, anlegg og utstyr som hver for seg er av liten betydning, eksempelvis PC-er og annet kontorutstyr, vurderes ikke individuelt for restverdier, levetid eller verdifall, men vurderes som grupper. Ved implementering av IFRS 01.01.04 ble egenbenyttet eiendommer verdiregulert til virkelig verdi. Etter IAS 16 ansees disse eiendommene å ha en estimert anskaffelseskost som tilsvarer verdiregulert beløp på tidspunktet for verdireguleringen. Eiendom, anlegg og utstyr som avskrives, er gjenstand for en nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 når omstendighetene indikerer det.

Egen benyttet eiendom revalueres til virkelig verdi. Verdivurderingen baserer seg på en intern verdivurderingsmodell beskrevet under investeringseiendommer. Øvrige varige driftsmidler regnskapsføres til anskaffelseskost, med fradrag for avskrivninger. Anskaffelseskost inkluderer kostnader direkte knyttet til anskaffelsen av driftsmidlet.

INVESTERINGSEIENDOMMER

Eiendommer som leies ut til leietakere utenfor konsernet er klassifisert som investeringseiendommer. Investeringseiendommer vurderes til virkelig verdi. Endringer i verdi føres over resultatregnskapet under regnskapslinjen "Netto inntekter investeringseiendommer". Eiendommene vurderes individuelt basert på antatt fremtidig neddiskontert kontantstrøm. Avkastningskravet tar hensyn til rentenivået, den generelle risikoen i eiendomsmarkedet og risiko som er spesifikk for den enkelte eiendom. Beregningen av virkelig verdi oppdateres halvårlig. Leieinntekter, driftskostnader og effekten av verdiendringer knyttet til investeringseiendommer, presenteres særskilt i note 30.

VERDIFALL PÅ IKKE-FINANSIELLE EIENDELER

Immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid og goodwill avskrives ikke, men testes årlig for verdifall. Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler som avskrives vurderes for verdifall når det foreligger indikatorer på at fremtidig inntjening ikke kan forsvare eiendelens balanseførte beløp. Forskjellen mellom balanseført verdi og gjenvinnbart beløp resultatføres som nedskrivning. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkelig verdi fratrukket salgsutgifter og bruksverdi. Ved vurdering av verdifall grupperes anleggsmidlene på det laveste nivået der det er mulig å skille ut uavhengige inngående kontantstrømmer (kontantgenererende enheter). Ved hver rapporteringsdato vurderes mulighetene for reversering av tidligere nedskrivninger på ikke finansielle eiendeler (unntatt goodwill).

KLIENTMIDLER

Finansielle instrumenter og andre midler som oppbevares av konsernet, men som tilhører investorene (klientmidler), oppføres ikke i balansen. Dersom klientmidlene overstiger klientansvaret (klientgjelden) er det overskytende konsernets eiendel og oppføres i balansen under regnskapslinjen "Andre eiendeler". Dersom klientmidlene ikke fullt ut dekker klientansvaret er underdekningen konsernets gjeld til klienten og oppføres som "Andre forpliktelser" i balansen.

KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Kontanter og kontantekvivalenter inkluderer kontanter og bankinnskudd, andre kortsiktige, lett omsettelige investeringer med maksimum tre måneders opprinnelig løpetid og trekk på kassekreditt. Kassekreditt er presentert under linjen, "Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner".

BETALBAR OG UTSATT SKATT

Skattekostnad består av betalbar skatt og utsatt skatt. Skatt blir resultatført, bortsett fra når den relaterer seg til poster som er ført mot utvidet resultat eller direkte mot egenkapitalen. Hvis det er tilfellet, blir skatten også ført mot utvidet resultat eller direkte mot egenkapitalen.

Betalbar skatt for perioden beregnes i samsvar med de skattemessige lover og regler som er vedtatt, eller i hovedsak vedtatt av skattemyndighetene på balansedagen.

Utsatt skatt regnskapsføres etter gjeldsmetoden. Det beregnes utsatt skatt på alle midlertidige forskjeller mellom skattemessige og regnskapsmessige verdier på eiendeler og gjeld. Dersom utsatt skatt oppstår ved første gangs balanseføring av en gjeld eller eiendel i en transaksjon, som ikke er en virksomhetssammenslutning, og som på transaksjonstidspunktet verken påvirker regnskaps- eller skattemessig resultat, blir den ikke balanseført. Utsatt skatt fastsettes ved bruk av skattesatser og skattelover som er vedtatt eller i det alt vesentlige er vedtatt på balansedagen, og som antas å skulle benyttes når den utsatte skattefordelen realiseres eller når den utsatte skatten gjøres opp.

Utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at fremtidig skattepliktig inntekt vil foreligge der de skattereduserende midlertidige forskjellene kan utnyttes.

Ved vurdering av sannsynlighet vil historisk inntjening og forventede fremtidige marginer bli lagt til grunn.

Eventuelle gevinster eller tap ved realisasjon av aksjer eller andeler vil ikke være skattepliktig som følge av fritaksmetoden, med unntak av realisasjon av aksjer og andeler som knytter seg til kollektiv- og investeringsvalgporteføljer i livsforsikring. Det ble i 2012 innført et sjablongfradrag som skulle tilsvare disse inntektenes forholdsmessige andel av overskuddet som tilordnes livsforsikring, slik at lovendringen ikke skulle få effekt for denne delen av de aksjerelaterte inntektene.

Det er ikke beregnet utsatt skatt knyttet til verdiendring av eiendommer eid i egne selskaper unntatt for den andelen som er tilordnet kollektiv- og investeringsvalgporteføljen i livsforsikring. Realisasjon av eiendommene vil i praksis være salg av aksjer eller andeler. Eventuelle gevinster eller tap ved realisasjon av aksjer eller andeler vil ikke være skattepliktig som følge av fritaksmetoden med unntak av gevinster eller tap knyttet til kollektiv- og investeringsvalgporteføljer i livsforsikring. Det er konsernets oppfatning at regnskapet gir best informasjonsverdi når utsatt skatt ikke oppføres på slike verdiendringer som omfattes av fritaksmetoden.

Utsatt skattefordel og utsatt skatt skal motregnes dersom det er en juridisk håndhevbar rett til å motregne eiendeler ved betalbar skatt mot forpliktelser ved betalbar skatt, og utsatt skattefordel og utsatt skatt gjelder inntektsskatt som ilegges av samme skattemyndighet for enten skattepliktig foretak eller forskjellige skattepliktige foretak som har til hensikt å gjøre opp forpliktelser og eiendeler ved betalbar skatt netto.

PENSJONER

Konsernet har både innskuddsplaner og hybridpensjon. Ytelsesordninger i SpareBank 1 Gruppen konsern ble avvirket per 30. april 2017, med unntak av noen få usikrede lederpensjoner. Pensjonsordningene er finansiert gjennom innbetalinger til SpareBank 1 Forsikring AS. Pensjoner behandles regnskapsmessig i henhold til internasjonale standarder for beregning og bokføring av pensjoner (IAS 19), se note 35.

En innskuddsplan er en pensjonsordning hvor konsernet betaler faste bidrag til forsikringsselskapet. Konsernet har ingen juridisk eller annen forpliktelse til å betale ytterligere tilskudd hvis forsikringsselskapet ikke har nok midler til å betale alle ansatte ytelser knyttet til opptjening i inneværende og tidligere perioder. Innskuddene regnskapsføres som lønnskostnad i takt med at de forfaller.

Med hybridpensjon setter arbeidsgiveren av en fast prosentsats av den ansattes lønn til pensjon. Pensjonssparingen er lik for alle ansatte, men det betales inn et kvinnetillegg da kvinner lever lenger. Ordningen har en garanti mot negativ avkastning. Pensjonskapitalen kan reguleres hvert år i forhold til lønnsveksten. Den ansatte kan selv bestemme sin investeringsprofil. Hybridpensjon utbetales livsvarig fra 67 år. Hybridpensjon regnskapsføres som lønnskostnad i takt med at de forfaller.

Lov om statstilskudd til arbeidstakere som tar ut avtafefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskuddsloven) trådte i kraft 19. februar 2010. Arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt i 2011 eller senere, vil bli gitt ytelse etter den nye ordningen. AFP-ordning utgjør et livsvarig påslag på Folketrygden og kan tas ut fra 62 år. AFP ordningen legger opp til at bedriften skal betale en samlet premie med utgangspunkt i årslønn til arbeidstakeren. Premien beregnes med utgangspunkt i en fast prosent av årslønn mellom 1 og 7,1 ganger gjennomsnittlig grunnbeløp. Årspremiesatsen for 2017 utgjør 2,5 %. Opptjening i ny ordning beregnes på bakgrunn av arbeidstakerens livsinntekt, slik at alle tidligere arbeidsår innregnes i opptjeningsgrunnlaget. Ordningen finansieres ved at Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene og 2/3 skal dekkes av arbeidsgiverne. Arbeidsgivernes premie skal fastsettes som en prosentandel av lønnsutbetalinger mellom 1 G og 7,1 G. AFP-ordningen regnskapsføres som en innskuddsordning.

ANSVARLIGE LÅN

Ansvarlige lån har prioritet etter all annen gjeld. Ansvarlig lån telles med i sin helhet i solvens kapitalen.

FORSIKRINGSMESSIGE AVSETNINGER LIVSFORSIKRING

Alle produktene i SpareBank 1 Forsikring AS er klassifisert som forsikringskontrakter.

Forsikringskontrakter skal vurderes etter IFRS 4. Standarden inneholder ikke spesifikke vurderingsregler utover enkelte mindre forhold. Det tillates anvendelse av regnskapsprinsipper som den enkelte regnskapspliktige har anvendt i tidligere årsregnskap under forutsetning av at de forsikringsmessige avsetningene vurdert etter norske regler er tilstrekkelige. For å dokumentere dette må selskapet gjennomføre en tilstrekkelighetstest. SpareBank 1 Forsikring AS gjennomfører årlig en slik test. Dette tilsier at tidligere anvendte prinsipper knyttet til forsikringsmessige avsetninger for livsforsikring kan anvendes.

De forsikringsmessige avsetningene innenfor livsforsikring omfatter premiereserve, pensjonskapital, tilleggsavsetninger, kursreguleringsfond, premiefond, innskuddsfond, reguleringsfond, reguleringsfond for uførepensjon, pensjonsreguleringsfond og pensjonistenes overskuddsfond.

Dødelighetsforutsetningene er i all hovedsak basert på fellesundersøkelser i Finans Norge, mens forutsetninger om uførhet i all hovedsak er basert på SpareBank 1 Forsikring AS' egne erfaringer. I dødelighetsforutsetningene for uføre er det tatt høyde for korrelasjonen mellom uførhet og dødelighet. Reserveavsetningene og premiene er fastsatt ut i fra prinsippet om at det skal være sikkerhetsmarginer i reservene og premiene. Sikkerhetsmarginene i premier og reserver er ikke kvantifisert, men vurdert ut ifra usikkerhet og langsiktighet til forpliktelsene.

Den ordinære premiereserven til SpareBank 1 Forsikring AS er beregnet etter prospektive prinsipper på samme tariffgrunnlag som premietariffen. Dette innebærer at beregningene er utført med de samme forutsetninger som ligger til grunn for beregning av premien for den enkelte forsikringsavtale. Det er avsatt IBNR- og RBNS-avsetninger etter statistiske metoder basert på SpareBank 1 Forsikring AS' egne erfaringer.

Avsetningene gjøres ved hjelp av ulike modeller.

- For gruppelev (personalgruppelev, foreningsgruppelev og grunnforsikringen) avsettes det delvis basert på risikopremie og delvis basert på erstatningshistorikk.
- For kollektiv pensjonsforsikring avsettes med utgangspunkt i ett års risikopremie.
- For individualbransjene avsettes delvis basert på risikopremie og delvis basert på erstatningshistorikk.

IBNR/RBNS er ikke beregnet med diskonteringsrente.

Premiereserve

Premiereserven er SpareBank 1 Forsikring AS' avsetning til å møte fremtidige forsikringsmessige forpliktelser. Reserven er beregnet som kontantverdien av SpareBank 1 Forsikring AS' samlede fremtidige forsikringsforpliktelser i henhold til de enkelte forsikringsavtaler, med fradrag av kontantverdien av fremtidige premier. Rentesatsen som er benyttet ved beregningen er således gjeldende grunnlagsrente for kontrakten. Den avsatte premiereserven inkluderer administrasjonsreserve.

Finanstilsynet har fastsatt at nytt dødelighetsgrunnlag for kollektiv pensjonsforsikring, K2013, som ble gjeldende fra 2014. For kollektiv ytelsepensjon og fripoliser er kontraktene fullt oppreservert til dette grunnlaget.

Erstatningsavsetningen skal dekke selskapets forventede erstatningsutbetalinger for forsikringstilfeller som er meldt, men ikke ferdig oppgjort, og skader som er inntruffet, men ennå ikke meldt ved regnskapsperiodens utløp (RBNS og IBNR). Avsetningene dekker også forventede indirekte skadebehandlingskostnader i henhold til forsikringsvirksomhetslovens bestemmelser om forsikringstekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomhet. Erstatningsavsetningen inngår i selskapets premiereserve.

Pensjonskapital:

Pensjonskapitalen til dekning av forpliktelser knyttet til verdien av særskilt investeringsportefølje motsvarer verdien av investeringsporteføljen som er tilordnet kontrakten. SpareBank 1 Forsikring AS har ikke investeringsrisiko på kundemidler, da det ikke garanteres minsteavkastning ovenfor kundene.

Tilleggsavsetninger:

For å sikre soliditeten i livsforsikringsselskapene kan det foretas tilleggsavsetninger inntil 12 prosent av premiereserven knyttet til den enkelte forsikringskontrakt. Tilleggsavsetningene er betinget kundetildelt overskudd som kan benyttes til å dekke den årlige rentegarantien, dersom avkastningen fra de finansielle eiendelene ikke er tilstrekkelig. Det kan ikke trekkes mer enn ett års rentegaranti det enkelte år.

Kursreguleringsfondet:

Avsetning til kursreguleringsfondet tilsvarer netto urealiserte merverdier på finansielle eiendeler, med unntak av investering i eiendom, vurdert til virkelig verdi og som inngår i kollektivporteføljen til SpareBank 1 Forsikring AS. Netto urealisert merverdier fastsettes ved en samlet vurdering av porteføljen. Kursreguleringsfondet kan ikke være negativt.

- Premiefond:

Premiefondet utgjør innbetalinger fra forsikringstakerne i forbindelse med tradisjonell pensjonsforsikring. Innbetalingene føres ikke i resultatregnskapet, men direkte i balansen.

- Innskuddsfond:

Innskuddsfondet utgjør innbetalinger fra forsikringstakerne i forbindelse med pensjonsforsikring hvor forpliktelsene er knyttet til verdien av særskilt investeringsportefølje. Innbetalingene føres ikke i resultatregnskapet, men direkte i balansen.

- Reguleringsfond

Fondet er knyttet til alderspensjonsordninger etter Lov om tjenstepensjon som har garantert regulering av pensjonsbeholdningen i opptjeningsperioden. Fondet består av overskudd på pensjonsbeholdningene i opptjeningsperioden ut over garantert årlig reguleringsnivå, samt avkastning på fondet som sådan. Midlene i fondet skal brukes til å dekke oppregulering i opptjeningsperioden i år hvor årets avkastning ikke er tilstrekkelig til å dekke avtalt årlig regulering iht. Lov om tjenstepensjon.

- Pensjonsreguleringsfond:

Fondet er knyttet til alderspensjonsordninger etter Lov om tjenstepensjon som har garantert regulering av pensjoner under utbetaling. Fondet består av overskudd på pensjonsbeholdningene i utbetalingsperioden ut over garantert årlig reguleringsnivå, samt avkastning på fondet som sådan. Midlene i fondet skal brukes til å dekke oppregulering av pensjoner under utbetaling i år hvor årets avkastning ikke er tilstrekkelig til å dekke avtalt årlig regulering iht. Lov om tjenstepensjon.

- Reguleringsfond for uførepensjon:

Fondet består av overskudd på premiereserve knyttet til uførepensjoner under utbetaling ut over det som iht. Lov om tjenstepensjon trengs til årlig oppregulering av uførepensjon under utbetaling. Midlene i fondet skal brukes til å dekke oppregulering iht. Lov om tjenstepensjon i år hvor årets avkastning ikke er tilstrekkelig.

- Pensjonistenes overskuddsfond:

Fondet består av overskudd tilordnet premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling i kollektiv pensjonsforsikring. Fondet skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene til pensjonistene.

FORSIKRINGSTEKNISKE AVSETNINGER SKADEFORSIKRING

Forsikringskontrakter skal vurderes etter IFRS 4. Standarden inneholder ikke spesifikke vurderingsregler utover for enkelte mindre forhold. Det tillates anvendelse av regnskapsprinsipper som er anvendt i tidligere årsregnskap.

Forsikringstekniske avsetninger er vurdert i henhold til forskrift om årsregnskap for skadeforsikringsselskaper § 3-5

Avsetning for ikke opptjent bruttopremie

Avsetning for ikke opptjent bruttopremie er en periodisering av forfalt premie. Avsetningen er summen av de uopptjente deler av forfalt premie. Det er ikke gjort fradrag for kostnader før den forfalte premie er periodisert.

Brutto erstatningsavsetning

Erstatningsavsetningen er avsetning for forventede erstatningskrav på skader som er meldt, men ikke ferdig oppgjort (RBNS – reported but not settled), samt for skader som er inntruffet, men ennå ikke meldt ved regnskapsperiodens utløp (IBNR - incurred but not reported). Erstatningsavsetningen inneholder også avsetning for forventede indirekte skadebehandlingskostnader (ULAE).

Neddiskontering av erstatningsavsetninger gjennomføres ikke.

Tilstrekkelighetstest

Det gjennomføres en årlig tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på avsetningene er tilstrekkelige sammenlignet med SpareBank 1 Skadeforsikring AS sine forpliktelser. Et eventuelt avvik mellom opprinnelig avsetning og tilstrekkelighetstesten medfører avsetning for ikke avløpt risiko.

Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser

Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser klassifiseres som eiendel i balansen. Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie og gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning utgjør gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser. Gjenforsikringsandelen skal reduseres med forventet tap på krav basert på objektive bevis for verdifall.

AVSETNINGER

Konsernet regnskapsfører avsetninger for restruktureringer og rettslige krav når det eksisterer en juridisk eller selvpålagt forpliktelse som følge av tidligere hendelser, og det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen vil komme til oppgjør i form av overføring av økonomiske ressurser og forpliktelsen kan estimeres med tilstrekkelig grad av pålitelighet. Avsetning for restruktureringskostnader omfatter sluttvederlag til ansatte. Det avsettes ikke for fremtidige driftstap. Avsetninger vurderes ved hver balansedato og justeres for å reflektere oppdatert beste estimat.

I tilfeller hvor det foreligger flere forpliktelser av samme natur, fastsettes sannsynligheten for at forpliktelsene vil komme til oppgjør ved å vurdere forpliktelser av denne typen under ett. Det gjøres derfor en avsetning selv om sannsynligheten for oppgjør knyttet til det enkelte forholdet kan være lav.

Avsetninger måles til nåverdien av forventede utbetalinger for å innfri forpliktelsen. Det benyttes en estimert risikofri rente som diskonteringsrate før skatt som reflekterer nåværende markedsituasjon og risiko spesifikk for forpliktelsen.

Sluttvederlag

Sluttvederlag blir betalt når ansettelsesforhold avsluttes av konsernet før det normale tidspunktet for pensjonering eller når en ansatt frivillig aksepterer å slutte mot et slikt vederlag. Konsernet regnskapsfører sluttvederlag når det beviselig er forpliktet til enten å avslutte arbeidsforholdet til dagens arbeidstakere i henhold til en formell, detaljert plan som konsernet ikke kan trekke tilbake, eller til å gi sluttvederlag som følge av et tilbud som er gitt for å oppfordre til frivillig avgang. Sluttvederlag som forfaller mer enn 12 måneder etter balansedagen diskonteres til nåverdi.

LEVERANDØRGJELD OG ANDRE KORTSIKTIGE FORPLIKTELSER

Leverandørgjeld måles til virkelig verdi ved første gangs balanseføring. Ved senere måling vurderes leverandørgjelden til amortisert kost, fastsatt ved bruk av effektiv rente-metode.

INNSKUDD FRA OG GJELD TIL KUNDER OG KREDITTINSTITUSJONER

Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner er vurdert i all hovedsak til amortisert kost.

RENTEINNTEKTER OG -KOSTNADER

Renteinntekter og -kostnader knyttet til eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost resultatføres løpende basert på en effektiv rente-metode. For innskudd fra kunder og kredittinstitusjoner og gjeld til kredittinstitusjoner som føres til virkelig verdi kostnadsføres renteelementet som rentekostnad (nominell rente), mens øvrige verdiendringer klassifiseres som inntekter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet. Alle gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid.

PROVISJONSINNTEKTER OG -KOSTNADER

Provisjonsinntekter og -kostnader blir generelt periodisert i takt med at en tjeneste blir ytt. Gebyrer knyttet til rentebærende instrumenter blir ikke ført som provisjoner, men inngår i beregningen av effektiv rente og resultatføres tilsvarende. Honorarer for rådgivning opptjenes i samsvar med inngått rådgivningsavtale, som oftest etter hvert som tjenesten ytes. Det samme gjelder for løpende forvaltningstjenester. Honorar og gebyr ved omsetning eller formidling av finansielle instrumenter, eiendom eller andre investeringsobjekter som ikke genererer balanseposter i SpareBank 1 Gruppen konsernets regnskap, resultatføres når transaksjonen slutføres.

INNTEKTER INKASSOVIRKSOMHET

Inkassosaker under utførelse vurderes i samsvar med prinsippet om løpende avregning. Denne metoden innebærer at inntektsføring skjer i den regnskapsperioden som inkassotjenesten ytes, i takt med fremdriften i inkassosaken. Vurderingen av opptjent inntekt på balansedagen er beregnet med utgangspunkt i en vurdering av inkassosakenes omløpshastighet, beregnet fullføringsgrad og faktiske salærinntekter siste seks måneder.

Salærinntekter blir inntektsført ved innbetaling på inkassosakene. Endring i balanseført verdi av inkassosaker under utførelse ligger i resultatregnskapet under regnskapslinjen «Andre inntekter». Balanseført verdi er regnskapsført som omløpsmidler på regnskapslinjen «Andre eiendeler».

INNTEKTER FRA UTBYTTE

Utbytte resultatføres når rett til å motta betaling oppstår.

HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN

Regnskapet anses som godkjent for offentliggjøring når styret har behandlet regnskapet. Generalforsamlingen, og regulerende myndigheter vil etter dette kunne nekte å godkjenne regnskapet, men ikke forandre dette.

Hendelser fram til regnskapet anses godkjent for offentliggjøring, og som vedrører forhold som allerede var kjent på balansedagen, vil inngå i informasjonsgrunnlaget for fastsettelsen av regnskapsestimater og således reflekteres fullt ut i regnskapet. Hendelser som vedrører forhold som ikke var kjent på balansedagen, vil bli opplyst om dersom de er vesentlige.

Regnskapet er avlagt etter en forutsetning om fortsatt drift. Denne forutsetningen var etter styrets oppfatning til stede på det tidspunkt regnskapet ble godkjent for fremleggelse.

AKSJEKAPITAL OG OVERKURS

Ordinære aksjer klassifiseres som egenkapital. Utgifter som knyttes direkte til utstedelse av nye aksjer eller opsjoner med fradrag av skatt, føres som reduksjon av mottatt vederlag i egenkapitalen.

UTBYTTE

Styrets forslag til utbytte fremgår av årsberetningen. Foreslått utbytte til morselskapets aksjonærer klassifiseres som egenkapital inntil det er endelig vedtatt av generalforsamlingen.

KONSERNBIDRAG

Konsernbidrag til datterselskap føres som økning av investering i datterselskap gitt at overføringen øker verdien av morselskapets aksjer i datterselskap. Foreslått ytt konsernbidrag klassifiseres som egenkapital inntil det er endelig vedtatt av generalforsamlingen.

NOTE 3 – KRITISKE ESTIMATER OG VURDERINGER VEDRØRENDE BRUK AV REGNSKAPSPRINSIPPER

Konsernet utarbeider estimater og gjør antakelser/forutsetninger knyttet til fremtiden. Estimater og skjønnsmessige vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og andre faktorer, inklusive forventninger om fremtidige hendelser som anses rimelig under nåværende omstendigheter. De regnskapsestimater som følger av dette vil per definisjon sjelden være fullt i samsvar med det endelige utfall. Estimater og antakelser/forutsetninger som representerer en betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseført verdi på eiendeler og gjeld i løpet av neste regnskapsår, drøftes nedenfor.

VIRKELIG VERDI PÅ DERIVATER OG ANDRE FINANSIELLE INSTRUMENTER

Virkelig verdi på finansielle instrumenter som ikke handles i et aktivt marked fastsettes ved å benytte verdsettelsesteknikker. Konsernet vurderer og velger metoder og forutsetninger som så langt som mulig er basert på markedsforholdene på hver balansedag. For mange finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg, og som ikke omsettes i et aktivt marked, har konsernet benyttet neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer som verdsettelsesmetode. Slike beregninger er beheftet med betydelig skjønn, og i vurderingen av hvorvidt virkelig verdi er lavere enn kostpris vurderer konsernet blant annet fremtidsutsikter i den aktuelle bransjen, selskapets finansielle posisjon, og teknologisk utvikling.

INVESTERINGSEIENDOMMER

Forsikringsselskapene i SpareBank 1 Gruppen har store eiendomsplasseringer. Eiendommene er eiet i heleide aksjeselskaper som eier hver enkelt eiendom. Eiendommene verdivurderes individuelt ved bruk av selskapets interne verdsettelsesmodell ved å diskontere antatt framtidig kontantstrøm for den enkelte eiendom. Avkastningskravet som benyttes i diskonteringen tar hensyn til rentenivået, den generelle risikoen i eiendomsmarkedet og risiko som er spesifikk for den enkelte eiendom.

Parallelt med intern verdivurdering har det i 2017 blitt utført ekstern verdivurdering for utvalgte eiendommer i porteføljen for å avstemme markedsutviklingen i perioden. Utvalget er trukket tilfeldig av forhåndsdefinert antall eiendommer. Det er planen at utvalget for ekstern vurdering rulles over en periode på 3 år, dog med en viss overlapp med halvårlig intervall for ekstern vurdering.

Eiendomsporteføljen vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Virkelig verdi er det beløp den enkelte eiendom kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. I forbindelse med verdivurdering av eiendommene er effekten av latent skatt beregnet utenom verdivurderingsmodellen. Den latente skatten medfører ofte en rabatt i forhold til eiendomsverdien ved omsetning av slike selskap som eier eiendommer. Latent skatt er beregnet med 7 % av differansen mellom virkelig verdi og skattemessig

verdi, redusert med bokført utsatt skatt i selskapsregnskapene for eiendommene. Nettoeffekten er behandlet som nedskrivning av verdien av eiendomsselskapene.

Det vises for øvrig til note 30 Investeringseiendommer.

SENSITIVITET KNYTTET TIL EIENDOMMER

Eiendomsverdiene er spesielt sensitive til endringer i avkastningskravet. Holdes alt annet likt, vil en økning/reduksjon i avkastningskravet på 0,25 prosentpoeng redusere/øke verdiene med ca. 280 mill. kroner, eller ca. 4,4 %. Etter utløpet av eksisterende leieforhold skal lokalene reutleies til gjeldende markedsvilkår. Dersom netto leieinntekt reduseres/økes med 10 % ved reutleie, reduseres/økes markedsverdien med ca. 12 %. Dette tilsvarer en verdiendring på ca. 770 mill. kroner. En økt/reduert forventet arealledighet på 1 %, vil redusere/øke verdiene med 1,3 %, eller ca. 85 mill. kroner.

ESTIMERT VERDIFALL FOR GOODWILL

Konsernet gjennomfører årlig tester for å vurdere verdifall på goodwill, jfr. note 32. Gjenvinnbart beløp på kontantgenererende enheter blir fastsatt ved beregning av neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer. Beregningene krever at det brukes estimater, og at de er konsistente med markedsverdsettelsen av konsernet.

ESTIMATER KNYTTET TIL FORSIKRINGSMESSIGE AVSETNINGER INNEN LIVSFORSIKRING

Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring er basert på forventninger om levetid, dødelighet, uførhet, renter med videre. Endringer i slike forutsetninger vil påvirke størrelsen på forsikringsmessige avsetninger. Premiereserven er beregnet som kontantverdien av selskapets forpliktelser med fradrag for kontantverdien av framtidige premier. Grunnlagsrenten som benyttes ved beregning er den grunnlagsrenten som gjelder for den enkelte forsikring, og beregningen gjøres i tråd med forsikringsvirksomhetsreglene. Eventuelle endringer i grunnlagsrenten vil påvirke størrelsen på forpliktelsene.

Dødelighetsforutsetningene er i all hovedsak basert på fellesundersøkelser i Finans Norge, mens forutsetninger om uførhet i all hovedsak er basert på selskapets egne erfaringer.

For alle produkter er det erstatningsavsetninger som inkluderer både meldte (RBNS) og ikke meldte skader (IBNR). IBNR- og RBNS-avsetninger er beregnet etter statistiske metoder som er basert på selskapets egne analyser av kundebestanden.

ESTIMATER KNYTTET TIL FORSIKRINGSMESSIGE AVSETNINGER INNEN SKADEFORSIKRING

Bruk av estimater ved beregning av forsikringstekniske avsetninger innen skadeforsikring gjelder i hovedsak erstatningsavsetninger. Forsikringsprodukter deles i hovedsak i to hovedgrupper; korthalet forretning og langhalet forretning. Inndelingen er basert på hvor lang tid det går fra et tap eller skade inntreffer til tapet eller skaden er meldt og deretter utbetalt og oppgjort. Langhalet forretning knytter seg primært til personskader.

Erstatningsavsetningen skal dekke forventede fremtidige erstatningsutbetalinger for skadetilfeller som på rapporteringstidspunktet er inntruffet, men ikke ferdig oppgjort. Dette inkluderer både meldte saker (RBNS – reported but not settled) og skader som er inntruffet, men ikke meldt (IBNR – incurred but not reported).

Medarbeiderne i Forsikringsoppgjør er ansvarlig for at avsetningene i forbindelse med rapporterte skadesaker registreres for hver skadesak i forsikringsdatasystemet. Utviklingen i erstatningsavsetningene for de rapporterte skader følges opp i oppgjørsavdelingene. Aktuar er ansvarlig for erstatningsavsetninger for skader som er inntruffet, men ikke meldt.

Beregning av erstatningsavsetningene er basert på bruk av erfaringsdata der en tar utgangspunkt i hvordan erstatningskostnadene utvikler seg over tid. Dette vil omfatte utviklingen i både avsetninger for meldte skader og for etteranmeldte skader. For å beregning av erstatningsavsetningen bygges det opp statistiske modeller basert på erfaringstall og informasjon om porteføljeutvikling.

NOTE 4 – SEGMENTINFORMASJON

NOK 1 000	Livsforsikrings- virksomhet		Skadeforsikrings- virksomhet		Fondsforvaltning		Inkasso og factoringvirksomhet		Øvrig virksomhet		Konsernelimineringer		Sum	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Sum inntekter ¹⁾	11 650 688	8 198 258	5 434 530	5 162 943	393 751	341 614	402 021	371 912	1 938 671	2 898 943	-1 909 009	-2 884 443	17 910 652	14 089 227
Segmentresultat	778 550	504 920	1 311 388	1 447 059	105 651	84 599	120 879	100 863	1 800 438	2 765 718	-1 909 009	-2 884 443	2 207 896	2 018 716
Resultat etter skatt	632 142	404 057	1 089 527	1 138 841	79 126	60 606	91 000	75 808	1 474 988	2 326 223	-1 555 462	-2 430 107	1 811 321	1 575 429
Minoritetens andel av resultat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-2 661	-1 981	-2 661	-1 981
Eiendeler pr. segment	54 571 342	47 095 744	12 625 811	12 499 495	409 258	348 246	2 900 747	2 620 966	9 158 021	8 648 691	-9 006 859	-8 118 038	70 658 320	63 095 105
Sum forpliktelser	50 336 749	43 124 512	8 116 325	7 892 602	167 304	133 882	2 016 264	1 971 035	4 403 828	4 208 934	-2 647 212	-1 932 850	62 393 259	55 398 115

¹⁾ Kostnader relatert direkte til inntekten er inkludert

Virksomhetsområdene til konsernet er fordelt etter livsforsikringsvirksomhet, skadeforsikringsvirksomhet, fondsforvaltning, inkasso- og factoringvirksomhet og øvrig virksomhet. Konsernet har ingen sekundærsegmentrapportering. Dette er konsistent med den interne rapporteringen. Driftssegmenter i noten rapporteres annerledes enn i styrets årsberetning. I styrets årsberetning rapporteres segmentene på samme måte som ved intern rapportering til styret. Dette skyldes at det er enkelte enheter som ikke omarbeider sine tall til IFRS før de rapporteres internt. I segmentnoten rapporteres disse segmentene slik de regnskapsføres etter IFRS.

NOTE 5 – SOLVENS II

SpareBank 1 Gruppen er et sammensatt finanskonsern med datterselskaper innenfor livsforsikring, skadeforsikring, fondsforvaltning, inkasso, fordringsforvaltning og factoring. Samlet sett står forsikringsvirksomheten for mer enn 90 % av SpareBank 1 Gruppens samlede inntekter, verdiskaping og balanse på konsolidert nivå. SpareBank 1 Gruppen er med denne virksomhetssammensetningen definert som et forsikringsdominert konsern.

Solvens II trådte i kraft 01.01.16. I SpareBank 1 Gruppen er selskapene SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS direkte underlagt Solvens II forskriften. SpareBank 1 Gruppen AS rapporterer etter Solvens II konsolidert for konsernet. Solvenskapitalkravet beregnes ved bruk av standardmetoden i henhold til Solvens II forskriften. Øvrige datterselskap, ODIN Forvaltning AS og SpareBank 1 Factoring AS tas med i konsernets solvenskapital med ansvarlig kapital og kapitalkrav.

I Solvens II-balansen verdsettes alle eiendeler og forpliktelser til markedsverdi. Dette medfører vesentlige endringer, sammenlignet med regnskapsregelverket, med hensyn til hvordan forpliktelser i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS verdsettes. For eiendeler er de vesentligste endringer knyttet til at hold-til-forfall obligasjoner verdsettes til markedsverdi, og at verdien av goodwill og immaterielle eiendeler ikke inngår i Solvens II-balansen. Forpliktelsene blir verdsett etter markedsbaserte metoder, hvilket medfører økt kompleksitet, særskilt i SpareBank 1 Forsikring AS. Blant annet inngår alle inn-, og utgående kontantstrømmer innenfor kontraktens grense til verdsettelse av forpliktelsene. Forpliktelsene diskonteres til nåverdi etter en definert markedsbasert rentebane. De forsikringstekniske avsetningene utgjør en dominerende andel av balansen, og selv små relative endringer i størrelsen på avsetningene kan gi store endringer i den tilgjengelige kapitalen og dermed den samlede solvensposisjonen under Solvens II. Solvenskapitalen etter Solvens II vil derfor være vesentlig forskjellig fra bokførte balanseverdier etter IFRS.

I henhold til Solvens II-forskriften deles solvenskapitalen inn i tre kapitalgrupper. Kapitalgruppe 1 består av innskutt og opptjent egenkapital, avstemmingsreserve og årsresultat. Solvenskapitalen er justert for fremtidig utbetaling av utbytte. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlig lån, naturskadefondet, og risikoutjevningfond. SpareBank 1 Gruppen har per dags dato ikke kapital i gruppe 3.

Solvenskapital

Solvenskapital per 31.12.17	SpareBank 1 Gruppen konsolidert				
	Total	Tier 1 ubegrenset	Tier 1 Begrenset	Tier 2	Tier 3
MNOK					
Innskutt egenkapital	2.400	2.400			
Avstemmingsreserve	7.671	7.671			
Ansvarlig lån	1.285			1.285	
Risikoutjevningfond	31			31	
Avsetning naturskadefondet	649			649	
Solvenskapital	12.038	10.072		1.966	

Solvenskapitalkrav og solvensmargin

Solvenskapitalkravet er beregnet konsolidert for selskapene underlagt Solvens II. Estimerte markedsverdier stresses ved forhåndsdefinerte stress etter standardmetoden. Solvenskapitalkravet gis ved summen av endringer i solvenskapital, som følge av stressene, fratrukket diversifiseringseffekter. For SpareBank 1 Gruppen er særskilt markedsrisiko, og livsforsikringsrisiko de største risikoeksponeringene. Konsernet har videre vesentlig eksponering mot helse-, og skadeforsikringsrisiko.

Kapitalkrav SpareBank 1 Gruppen konsolidert	MNOK		
	31.12.17	31.12.16	Endring
Netto tall risikomoduler			
Markedsrisiko	3.934	3.532	401
Skadeforsikringsrisiko	1.590	1.520	70
Helseforsikringsrisiko	2.593	2.178	415
Livsforsikringsrisiko	4.774	4.459	315
Motpartsrisiko	235	190	45
Kapitalkrav før diverifisering totalrisiko	13.127	11.880	1.247
Korrelasjonseffekt totalrisiko	-4.578	-4.136	-442
Kapitalkrav før operasjonell risiko	8.550	7.744	806
Operasjonell risiko	351	338	13
Regulatoriske kapitalkrav for andre finansforetak	511	431	80
Jusatering kundemidler gruppenivå	114	212	-98
Tapsabsorberende evne effekt utsatt skattefordel	-2.254	-2.074	-180
Kapitalkrav	7.272	6.652	621
Solvenskapital	12.038	11.079	959
Solvensmargin	166 %	167 %	-1 %
Minstekapitalkrav	2.168	2.015	154

SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring hadde en solvensmargin på henholdsvis 167 % og 192 % per 31.12.17.

NOTE 6 - FINANSIELL RISIKOSTYRING

RAPPORTERING AV FINANSIELLE RISIKOFORHOLD

Noten gir en beskrivelse av arbeidet med risikostyring i SpareBank 1 Gruppen. I denne noten redegjøres det for:

- Målsetting og strategi for styring og kontroll av konsernets risiko
- Organisering av risikostyringsfunksjonen, og etablerte policydokumenter
- SpareBank 1 Gruppens materielle risikoksponeringer
- Oppfølging og styring av risikofaktorer
- Regulatoriske endringer innen finansiell risikostyring og kapitaldekning

MÅLSETTING OG STRATEGI FOR STYRING OG KONTROLL AV KONSERNETS RISIKO

Målsettingen med risikostyring er å støtte opp under konsernets overordnede mål. I tillegg skal risikostyring også bidra til trygghet for kunden, samt bidra til høyest mulig avkastning for eier innenfor en akseptabel risikotoleranse. Videre er det et mål å minimere den operasjonelle risikoen, og ha god forståelse for den risiko konsernet er eksponert mot, og dermed være i stand til å vurdere om risikoksponeringen er rimelig i forhold til kjernekapital/ solvenskapital.

Risikostyringen skal med andre ord bidra til å sikre at SpareBank 1 Gruppen til enhver tid har en tilstrekkelig og optimal kapitalisering for å nå forretningsmessige mål, og sikre videre drift. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Konsernets kapitalbehov skal til enhver tid vurderes opp mot etablert strategi, forretningsmessige mål og KPI'er. Sentrale prosesser for dette er ORSA/ ICAAP-, og konsernets strategiprosesser.

Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

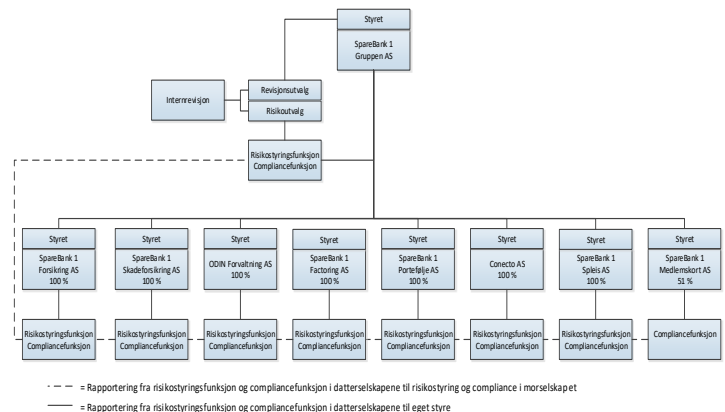
- En moderat risikoprofil
- En sterk risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- Tilstrebelse av en optimal kapitalallokering innenfor vedtatt forretningsstrategi
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- Et tilstrekkelig nivå på solvenskapital ut fra valgt risikoprofil
- Til enhver tid å oppfylle myndighetspålagte kapital og solvenskrav

ORGANISERING AV RISIKOSTYRINGSFUNKSJONEN

SpareBank 1 Gruppen praktiserer en konsernstyrt styringsmodell for risikostyring og compliance. Forholdet og ansvarsdeling mellom mor-, og datterselskap er regulert i gjeldende policydokumenter for risikostyring godkjent av konsernets styre.

Risikostyringsansvarlige i datterselskap rapporterer hvert kvartal risikoprofil, og kapitalstatus til risikostyringsavdelingen i SpareBank 1 Gruppen AS. Rapporteringen danner grunnlag for informasjon som inngår i den kvartalsvise risikorapporten til konsernets styre. Tilsvarende gjennomføres det compliance-rapportering hvert kvartal med rapportering til konsernets styre.

Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS rapporterer til styret i morselskapet, mens risikostyringsfunksjon i datterselskapene rapporterer til eget styre og ledelse, parallelt med at de rapporterer til risikostyringsfunksjonen i morselskapet. I figuren nedenfor vises de overordnede rapporteringslinjer for risikostyringsfunksjonen mellom mor-, og datterselskap.

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS er ansvarlig for den samlede utforming av konsernets risikostyring. Ansvar for den samlede risikostyringen i konsernet er organisatorisk lagt til konserndirektør for risikostyring og compliance. Stillingen er direkte underlagt administrerende direktør. Risikostyringsfunksjonen er ansvarlig for å sikre konsistent og helhetlig risikostyring på tvers av konsernets virksomheter.

Revisjons- og risikoutvalgene

Revisjons- og risikoutvalgene har som formål å fungere som et forberedende organ for konsernstyret i saker som vedrører overvåking av finansiell informasjon og konsernets internkontroll og risikohåndtering.

POLICYBESTEMMELSER

Styregodkjente policydokumenter på konsernnivå danner et grunnlag for datterselskapenes utforming og rammer for

risikostyring. Det er i dag etablert policybestemmelser på konsernnivå på følgende områder:

- Policy risikostyring og internkontroll
- Policy for risikostyringsfunksjonen
- Policy for aktuarfunksjonen
- Policy for compliancefunksjonen
- Policy for compliancerisiko
- Policy for markeds-, og motpartsrisiko
- Policy for forsikringsrisiko
- Policy for operasjonell risiko
- Policy for risikotoleranse og kapitalmål
- Policy for egenvurdering av risiko og kapitalbehov
- Policy for risikojustert lønnsomhet
- Policy for likviditetsstyring og finansiering
 - Beredskapsplan for oppfølging av mål for solvensmargin og likviditetsstyring
- Policy for utkontraktering
- Datapolicy for Solvens II
- Retningslinjer for egnethetsvurdering
- Instruks for internrevisjon

På datterselskapsnivå er det etablert tilsvarende policyer som støtter opp under konsernets policy og retningslinjer. Policydokumentene er gjenstand for årlig revidering.

SPAREBANK1 GRUPPENS MATERIELLE RISIKOEKSPONERINGER

SpareBank 1 Gruppen er et forsikringsdominert finanskonsern. Finansiell risiko oppstår som følge av usikkerhet knyttet til måloppnåelsen i ordinær drift av konsernets selskaper. Konsernets største eksponeringer er naturlig nok knyttet til livsforsikrings- og skadeforsikringsvirksomheten. Risiko knyttet til forsikringsvirksomhetene oppstår som følge av usikkerhet knyttet til hyppighet og størrelse på utbetalinger sett i forhold til selskapenes inntekter. Forsikringspremien investeres for å gi avkastning, og skaper dermed i tillegg en finansiell eksponering mot markedsrisiko. Samtidig vil hendelser knyttet til operasjonelle og strategiske risikoer, med mulige negative konsekvenser for konsernets omdømme potensielt være risikoer iboende i konsernets virksomhet.

Nedenfor beskrives de risikoeksponeringer som SpareBank 1 Gruppen anser som materielle, og som er omfattet av konsernets risikostyring.

Markedsrisiko

Risiko for verdiendringer i markedspriser, eller volatiliteten i markedspriser, som avviker fra forventede verdier. Konsernet deler markedsrisikoen opp i følgende kategorier:

- Risiko knyttet til garantert avkastning (liv)
- Renterisiko

- Aksjerisiko
- Spreadrisiko
- Eiendomsrisiko
- Valutarisiko

Motparts-/kredittrisiko

Risikoen for at konsernets låntakere, mellomledd og reassurandører ikke klarer å innfri sine forpliktelser. Motpartsrisiko omfatter misligholds- og oppgjørsmislikhet. Risikoen kan oppstå hos utstedere av verdipapirer/obligasjoner, øvrige utlån, motparter i reassurans- og derivatkontrakter, bankinnskudd, og forfalte men ikke betalte premier.

En relatert, men annen type risiko klassifisert som markedsrisiko er spreadrisiko. Denne risikoen refererer til risikoen for tap som følge av bevegelser i markedspriser eller spread på kredittrisiko.

Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko defineres som risikoen for økte tap som følge av ikke tilstrekkelig diversifiserte porteføljer og/ eller forpliktelser. Konsentrasjonsrisiko kan oppstå som følge av investeringer i et geografisk område, industri og bransje, eller betydelige individuelle investeringer. Samtidig kan konsentrasjonsrisiko oppstå i produkter knyttet til tegnet forretning i geografiske områder, kontraktstype, produkt, eller konsentrasjon av den underliggende risikoen.

Forsikringsrisiko

SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS er eksponert mot forsikringsrisiko. Risikoen oppstår som følge av en endring i verdier grunnet et avvik mellom de faktiske og de forventede forsikringskrav og utbetalinger på forsikringskontraktene (inkludert kostnader).

Forsikringsrisiko inndeles i skade-, helse-, og livsforsikringsrisiko. Innen hver kategori skilles det mellom reserve- og premierisiko. Reserveringsrisiko omfatter krav som har oppstått, og inkluderer Reported But Not Settled (RBNS), Reported But Not Enough Settled (RBNES), Incurred But Not Reported (IBNR) og Incurred But Not Enough Reported (IBNER), og oppstår som følge av at utbetalingene er høyere enn forventet, tidspunktene for utbetaling avviker fra forventet, og frekvensen av utbetalinger er høyere enn forventet. Premierisiko relaterer seg kun til fremtidige utbetalinger, og oppstår som følge av at fremtidig krav forventes å bli høyere enn forventet, tidspunktene for utbetaling avviker fra forventet, og frekvensen av utbetalinger er høyere enn forventet.

Operasjonell risiko

Risiko for verdiendringer som følge av faktiske tap, inntruffet som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer, eller eksterne hendelser. Operasjonell

risiko er også knyttet til øvrige risikokategorier hvor hendelser som medfører operasjonelle tap kan være oppstått som følge av andre hendelser som resulterer i operasjonelle tap.

Likviditetsrisiko

Risikoen kan oppstå som følge av manglende mulighet til å omsette investeringer raskt nok for å forhindre eller minimere tap. Videre kan risikoen også oppstå grunnet manglende likviditet i eiendeler som holdes for å møte fremtidige utbetalinger, og at det holdes kapital på for lave verdier til å foreta utbetalinger.

Forretningsrisiko

Risiko for tap som følge av uventede endringer i juridiske rammebetingelser, endringer i eksterne politiske, økonomiske og sosiale forhold.

Strategisk risiko

Risiko for tap som følge av manglende evne til å implementere forretningsplaner, feilvalgte strategiske beslutninger, manglende allokering av ressurser, eller tilpasninger av forretningen til endringer i markedet. Strategisk risiko ligger i hovedsak i morselskapet, men må adresseres på datterselskapsnivå.

Omdømmerisiko

Omdømmerisiko er en form for forretningsrisiko. Risikoen for tap oppstår som følge av vedvarende negativ publisitet omkring virksomhetens forretningspraksis, uavhengig av hvorvidt den negative publisiteten er korrekt eller ikke, og som da kan medføre manglende tillit til virksomhetens integritet. Tap av omdømme kan medføre svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.

Juridisk risiko

Risiko for tap som følge av at rettstvister og domsavsigelser som går mot etablert forretningspraksis, eller utformede kontrakter som ikke kan gjøres gjeldende slik at dette medfører tap og økte kostnader for konsernets aktiviteter.

Compliance risiko

Risiko for tap knyttet til juridiske eller regulatoriske sanksjoner, eller tap av omdømme, som et resultat av at konsernet ikke opererer i samsvar med lover, reguleringer, regler og interne retningslinjer.

STRATEGI KNYTTET TIL BRUKEN AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

Konsernet benytter finansielle instrumenter aktivt for å ta posisjoner og for å redusere risiko. Bruken av finansielle instrumenter er begrenset til instrumenter hvis risiko og markedsverdi lar seg måle og overvåke innenfor konsernets systemer for risikostyring og lønnsomhetsmåling. Derivater som

ikke omsettes i et aktivt marked benyttes bare for sikringsformål, eller dersom det ønskes fysisk oppgjør i underliggende eiendel/forpliktelse.

KAPITALSTYRING

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har vedtatt policy for risikostyring og internkontroll, policy for likviditetsstyring og finansiering, policy for risikojustert lønnsomhet, og policy for risikotoleranse og kapitalmål. Det er utarbeidet strategi, policy og rammer knyttet til de enkelte risikofaktorene i de enkelte juridiske enheter. Det foretas i tillegg strategiske beslutninger knyttet til aktivaallokering i det enkelte selskap.

Kapitalbehov

SpareBank 1 Gruppen AS beregner kapitalbehovet for konsernet basert på de ulike risikokategoriene. Risikojustert kapitalbehov beregnes for hvert datterselskap og for konsernet konsolidert. Statistiske metoder og faglige vurderinger, samt noe skjønn, er lagt til grunn i beregningene. Beregningene vurderes, og sammenlignes opp mot standard metode beregninger i henhold til Solvens II regelverket. Det er lite sannsynlig at alle tapshendelser inntreffer samtidig, og det oppstår derfor diversifiseringseffekter når alle risikokategoriene vurderes samlet. Risikokapital skal dekke de uventede tapene og skal for alle risikokategorier tilsvare 99,5 % av mulige tap med en tidshorison på et år. Konsernet beregner også risikojustert lønnsomhet per selskap.

SpareBank 1 Gruppen må ha tilstrekkelig kapital for å dekke uventede tap. SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS er underlagt Solvens II, og rapporterer solvensmargin i henhold til dette regelverket. SpareBank 1 Factoring AS og ODIN Forvaltning AS er underlagt forskrift om kapitalkrav for forretningsbanker, sparebanker, finansieringsforetak, holdingselskaper i finanskonsern, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond mv. (kapitalkravsforskriften). Policy for likviditetsstyring og finansiering, policy for risikojustert lønnsomhet, og policy for risikotoleranse og kapitalmål bidrar til å sikre at SpareBank 1 Gruppen har et egenkapitalnivå som er optimalt i forhold til definert risikotoleranse, risikoprofil og omfang av virksomheten.

SpareBank 1 Gruppen benytter risikojustert lønnsomhet som ett av flere økonomiske styringsparametere. Hvert kvartal blir risikojustert avkastning rapportert for konsernet samlet og per datterselskap.

OPPFØLGING OG STYRING AV RISIKOFAKTORER

Markedsrisiko

Den konsoliderte markedsrisikoen i konsernet måles og rapporteres kvartalsvis til styret i SpareBank 1 Gruppen AS. Beregningen er basert på standard metode etter Solvens II, som

er en standardisert Value at Risk (VaR)-modell. Samme modell benyttes konsistent til beregning av markedsrisiko i SpareBank 1 Gruppen konsern.

Tabellen nedenfor viser netto markedsrisiko (det vil si etter tapsabsorberende evne fra SpareBank 1 Forsikring AS).

Beregningene er basert på tall per 31.12.16 og 31.12.17.

Markedsrisiko 99,5 % (MNOK)	31.12.17	31.12.16	Endring
Renterisiko	507	165	342
Aksjerisiko	1.629	1.422	207
Eiendomsrisiko	1.109	1.076	33
Spread	1.314	1.354	-40
Valutarisiko	73	74	-1
Konsentrasjonsrisiko	0	0	0
Diversifiseringseffekt	-699	-560	-139
Sum Markedsrisiko	3.934	3.532	401

I tabellen nedenfor er de ulike stressfaktorene som er benyttet beskrevet.

Risiko	Stressfaktor
Markedsrisiko	Type 1 aksjer 40,9 % per 31.12.17 (stresses med 39 % med justeringsfaktor inntil 10 % beregnet ut i fra EIOPA-indeks).
	Type 2 aksjer 50,9 % per 31.12.17 (stresses med 49 % med justeringsfaktor inntil 10 % beregnet ut i fra EIOPA indeks).
	Renter Relativ endring i rentekurve Den relative endringen avtar med økende løpetid Beregnes samlet av obligasjonene og forpliktelsene.
	Eiendom 25 % av markedsverdi.
	Valuta 25 % av netto eksponering.
	Kreditt Stressfaktor avhengig av rating. Beregnes av obligasjoner (inklusive obligasjoner holdt til forfall).
	Konsentrasjon Faktor avhengig av rating.

Renterisiko

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Risikoen oppstår hovedsakelig som følge av investering i rentepapirer, fra fastrenteutlån, ved funding i fastrentepapirer, samt ved derivatbruk. Renterisiko beregnes etter Solvens II standard metode.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko knyttet til renterisiko

SpareBank 1 Gruppen er eksponert mot markedsrisiko knyttet til renterisiko. Renterisikoen er i hovedsak knyttet til investeringsporteføljene i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Nedenfor gjengis en sensitivitetsanalyse per enhet knyttet til renterisiko.

Parameter	SpareBank 1 Gruppen AS	SpareBank 1 Skadeforsikring AS	SpareBank 1 Forsikring AS	SpareBank 1 Factoring AS	SpareBank 1 Portefølje AS	Totalt
-----------	------------------------	--------------------------------	---------------------------	--------------------------	---------------------------	--------

Resultatendring i MNOK før skatt

1 % poeng økning i rentenivået	-23	-15	-249	5	0	-282
1 % poeng reduksjon i rentenivået	23	15	249	-5	-0	282

Tabellen over er et anslag på forventet resultat effekt ved en umiddelbar renteendring, før fordeling av resultat mellom eier og kunde i SpareBank 1 Forsikring AS. Tabellen er utarbeidet i forbindelse med intern risikooppfølging i SpareBank 1 Gruppen AS. Beregningene er basert på verdiendring og endring i cash flow første år på sertifikat- og obligasjonsporteføljer i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. For SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Factoring AS er resultat effekten knyttet til netto rentebærende gjeld.

Spreadrisiko

Spreadrisiko er risikoen for endringer i markedsverdi av obligasjoner og engasjementer som følge av generelle endringer i kredittspreader. Spreadrisiko beregnes etter Solvens II standard metode.

Aksjerisiko

Aksjerisiko på verdipapirer er risikoen for tap som oppstår ved endringer i verdien på aksjer og andre egenkapitalinstrumenter som konsernet har investert i. I den kvartalsvise risikorapportering benyttes standard metode Solvens II til å estimere risikoen. I konsernets ORSA benyttes en inndeling i norske-, og utenlandske aksjer, samt fremvoksende markeder.

Valutarisiko

Valutakursrisiko er risikoen for tap som har bakgrunn i endringer i valutakurser. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutaene.

På selskapsnivå er det etablert retningslinjer som gir føringer for at valutarisiko i størst mulig grad skal unngås. Dette gjøres gjennom bruk av sikringsforretninger.

Risiko knyttet til eiendom

SpareBank 1 Gruppen har en betydelig eiendomseksponering i både SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Eiendomsporteføljen er en del av den løpende aktivaallokeringen i selskapene, hvor målet er å oppnå en høyest mulig avkastning på eksponeringen. I SpareBank 1 Forsikring AS ligger ansvaret for forvaltningen i en egen eiendomsavdeling. I SpareBank 1 Skadeforsikring AS er forvaltningen av eiendommene i sin helhet satt ut til eksterne forvaltere.

Konsernets eiendommer er utsatt for risiko ved endringer i eiendomsmarkedet. Eiendomsporteføljens verdi er påvirket av mange faktorer, herunder den lokale økonomiske utviklingen, eiendommenes beliggenhet, leietakers kredittverdighet, oppfølging av vedlikehold og konkurranse i det lokale eiendomsmarkedet.

Det henvises for øvrig til note 3 for informasjon om sensitivitet og note 29 for informasjon om eksponeringen.

Det henvises for øvrig til note 7 og 8 for ytterligere informasjon om markedsrisikoen i SpareBank 1 Gruppen.

Motparts- og kredittisiko

Konsernets kredittisiko er først og fremst knyttet til SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS, samt innenfor virksomheten i SpareBank 1 Factoring AS som har kredittisiko på utlån til og fordringer fra kunder og kredittinstitusjoner.

Kredittisiko i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS er relatert til pengemarkedsplasseringer (obligasjoner og sertifikater) og reassuransé. Kredittisikoen for disse plasseringene estimeres implisitt i estimeringen av spreadrisiko.

Styrene i disse selskapene har vedtatt rammer for de ulike verdipapirutstederne. I tillegg er det fastlagt minimumsnivå for kreditt-ratingen innenfor de ulike utstedergruppene. Det er gitt detaljerte regler vedrørende tillatt risikonivå på plasseringene i eget mandat til eksterne forvaltere.

Vedlagt oversikt over de 15 største eksponeringene mot utstedere.

Største utsteder SpareBank 1 Gruppen konsern per 31.12.17

Utsteder	Markedsverdi	Andel av samlet portefølje
Oslo Kommune	791	2,9 %
Norske stat	767	2,8 %
SpareBank 1 Boligkreditt	635	2,3 %
Eika Boligkreditt AS	550	2,0 %
Sparebanken Sør	534	1,9 %
Nordea Eiendoms-kreditt AS	494	1,8 %
SpareBank 1 SMN	457	1,7 %
Statnett SF	422	1,5 %
DNB Boligkreditt AS	407	1,5 %
SpareBank 1 SR Bank ASA	407	1,5 %
Nordea Bank AB	344	1,2 %
Gjensidige Bank Boligkreditt AS	317	1,1 %
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	287	1,0 %
Sparebanken Vest Boligkreditt AS	270	1,0 %
KLP Kommunekreditt AS	263	0,9 %

Det henvises for øvrig til note 12, 13, og 14 for ytterligere informasjon om kredittisikoen i SpareBank 1 Gruppen.

Konsentrasjonsrisiko

Det vurderes å være liten konsentrasjonsrisiko i konsernet. Forsikringsporteføljen i SpareBank 1 Skadeforsikring AS anses å være relativt veldiversifisert gjennom et stort antall kunder, at forsikringene tegnes i ulike geografiske områder og flere ulike produkter. En konsentrasjonsrisiko i skadeforsikring er eksponering mot naturkatastrofer, men i Norge er denne svært begrenset gjennom deltakelse i Norsk Naturskadepool. Forsikringsbestanden i SpareBank 1 Forsikring AS er godt diversifisert med hensyn på forsikringsrisiko. Den består i hovedsak av individuelle forsikringer og gruppeforsikringer der forsikringsrisikoen ikke er konsentrert. Det er konsentrasjonsrisiko knyttet til livselskapets investeringsportefølje, i hovedsak mot finanssektoren. Øvrige selskaper er fra et konsernsperspektiv i beskjeden grad eksponert mot konsentrasjonsrisiko.

Likviditetsrisiko

Konsernets likviditetsstyring tar utgangspunkt i en overordnet likviditetsstrategi som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Hvert datterselskap har tilsvarende likviditetsstrategi, med tilhørende styrebehandling. Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlånskilder, instrumenter og løpetider. Det er etablert en konsernkontoordning med trekkrammer i SpareBank 1 Gruppen som er med på å redusere likviditetsrisikoen. Likviditetsrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er i hovedsak knyttet til morselskapet, og vurderes som lav til moderat.

Retningslinjer for likviditetsstyring er gjenstand for årlig oppdatering. Beredskapsplan for oppfølging av mål for solvensmargin og likviditetsstyring søker å synliggjøre den overordnede likviditetsstyring i konsernet, samt å identifisere og forklare hendelser som kan inntreffe og legge planer for å møte disse hendelsene. Beredskapsplanen gir også en klar beskrivelse av ansvarsfordeling. Hendelser som kan gi likviditetseffekter kan blant andre være:

- Identifiserte tap i datterselskaper som innebærer behov for kapitaltilførsel
- Likviditetsbuffer under målsatt nivå
- Tilbakekallelse av ukommiterte kredittlinjer

Kravet vedrørende den daglige likviditetsstyringen er at morselskapet til enhver tid har en likviditetsbuffer på 150 mill. kroner. Likviditetsbufferen skal bestå av bankinnskudd og omsettelige verdipapirer som er gjenstand for kontinuerlig omsetning. I tillegg kan likviditetsbufferen bestå av kommiterte

kredittfasiliteter. Likviditetsbufferen var 480 mill. kroner per 31. desember 2017.

CFO har ansvar for å følge opp at likviditetsbuffer ligger innenfor målsatt nivå. Dersom likviditetsbufferen ligger lavere enn MNOK 100 skal det rapporteres til administrerende direktør i SpareBank 1 Gruppen AS. Det skal lages en plan for hvordan man så raskt som mulig kan komme opp på målsatt nivå for likviditetsbufferen. Denne planen skal legges fram for konsernledelsen. Kravene i henhold til retningslinjene har vært overholdt i perioden, og likviditetssituasjonen i morselskapet anses som god.

SpareBank 1 Gruppen har etablert et tett samarbeid med SpareBank 1-bankene på fundingsiden. Gjennom et slikt samarbeid vil sannsynligheten for å løse eventuelle likviditetsutfordringer øke vesentlig.

Det henvises for øvrig til note 15 for ytterligere informasjon om likviditets- og oppgjørskrisikoen i SpareBank 1 Gruppen.

KONSERNETS FORSIKRINGSVIRKSOMHET

Da SpareBank 1 Gruppen er et forsikringsdominert finanskonsern gis det under en mer utfyllende beskrivelse av konsernets risikostyring innen skadeforsikring og livsforsikring.

SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS

SpareBank 1 Skadeforsikring AS er gjennom sin virksomhet eksponert mot finansiell-, forsikrings-, operasjonell og forretningsrisiko.

Risikostyringen i SpareBank 1 Skadeforsikring AS skal støtte opp under selskapets overordnede mål om å bidra til trygghet for kunden, samt høyest mulig avkastning for eier innenfor et akseptabelt risikonivå. Risikonivået skal stå i samsvar med styrets risikoappetitt. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet i tillegg til å utøve en forsvarlig kapitalforvaltning.

Selskapet har etablert policydokumenter der risikostyringen står sentralt. Policydokumentene omfatter strategier, organisering, fullmakter, ansvar, risikorammer, overvåking, kontroll og rapportering. Samtlige dokumenter behandles årlig av styret.

Risikostyringsfunksjonen ivaretas av avdelingen Risk Management med ansvar for overvåking og oppfølging av finansiell risiko, rapportering og compliance. Risikostyringen skal med andre ord bidra til å sikre at etablerte handlingsregler er i overensstemmelse med selskapets risikotoleranse. God risikostyring innebærer styring og kontroll av risikobildet i alle prosesser og ledd i virksomheten.

Forsikringsrisiko

Risikoen i en enkelt forsikringskontrakt er sannsynligheten for at den forsikrede hendelse inntreffer og usikkerheten i forhold til

størrelsen av det påfølgende erstatningsbeløpet. Det ligger i forsikringskontraktens natur at risikoen er tilfeldig og derfor må estimeres.

For en portefølje av forsikringskontrakter hvor det benyttes sannsynlighetsteori ved beregning av pris og forsikringstekniske avsetninger, er den største risiko selskapet står overfor i forbindelse med forsikringskontrakter at de faktiske erstatningsbeløpene overstiger de beløp som er avsatt til å dekke erstatningene. Forsikringshendelser rammer tilfeldig, og de observerte antall hendelser og erstatningsbeløp vil som en naturlig følge av dette variere fra år til år i forhold til det nivå som er beregnet ved statistiske teknikker.

Erfaringsmessig viser det seg at jo større en portefølje av ensartede forsikringskontrakter er, desto mindre vil det forventede resultatet variere. En mer diversifisert portefølje vil ha mindre sannsynlighet for påvirkning fra endringer i en delportefølje. Konsernets tegningsstrategi er utformet med sikte på spredning mellom ulike typer forsikringsrisiko, samt for å oppnå en tilstrekkelig stor forsikringsbestand innenfor hver bransje, slik at variabiliteten i det forventede resultatet reduseres. Reassuranse benyttes for å utjevne konsernets risiko overfor større skader.

Markedsrisiko

Investeringsstrategien beskriver selskapets ønskede risikoprofil, og setter begrensninger som er tilpasset konsernets risikotoleranse. Markedsrisiko vurderes derfor løpende i forhold til konsernets risikokapital, og overvåkes av stresstester som er basert på bestemmelsene i Solvens II regelverket i tillegg til konsernets egne risikomodeller. SpareBank 1 Skadeforsikring AS benytter som hovedregel ikke valutainstrumenter, men gjør unntak for sikring av underliggende plasseringer. Utenlandske plasseringer er i størst mulig grad sikret mot valutasingninger. Konsernets allokering mellom forskjellige investeringsinstrumenter har vært stabil gjennom året. SpareBank 1 Skadeforsikring AS sin eksponering i aksjer er begrenset i forhold til konsernets soliditet. Konsernets totale eksponering for markedsrisiko vurderes som moderat, sett i forhold til selskapets totale bufferkapital.

Likviditetsrisiko

Hovedtyngden av SpareBank 1 Skadeforsikring AS sin investeringsportefølje er plassert i pengemarkedsinstrumenter med god likviditet. Konsernets likviditetsrisiko er således liten. Styret i SpareBank 1 Skadeforsikring AS har utarbeidet retningslinjer for hvor stor del av investeringsporteføljen som til enhver tid skal bestå av likvide plasseringer.

Kreditt-/motpartsrisiko

SpareBank 1 Skadeforsikring AS er i all hovedsak eksponert for

motpartsrisiko gjennom rentepapirer i investeringsporteføljen, gjenforsikringsandelen av forsikringstekniske avsetninger og faktiske krav mot reassurandører. Reassuranseprogrammet har en målsetting om å redusere motpartsrisikoen gjennom styrevedtatt krav til minimumsrating på A(-) fra S&P eller tilsvarende hos andre ratingbyråer. I tillegg vurderes eksponering til enkeltaktører. Investeringer foretas hos solide motparter. De gitte investeringsrammene er med på å bestemme motpartsrisikoen, og porteføljen anses å være veldiversifisert.

Konsentrasjon av forsikringsrisiko

SpareBank 1 Skadeforsikring AS har utarbeidet tegningsregler som beskriver hvilke forsikringsobjekter selskapene aksepterer i sine porteføljer. Det foretas kontroller i forhold til overholdelse av tegningsreglene. I tillegg er det i forsikringssystemet innarbeidet automatiske kontroller for kumulert ved inntegning av ny portefølje. Reassuranseavdekningen tilpasses i forhold til risikoeksponeringen av forsikringsporteføljen.

Det henvises til note 11 for ytterligere beskrivelse av forsikringsrisiko i SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

SPAREBANK 1 FORSIKRING AS

SpareBank 1 Forsikring AS er gjennom sin virksomhet eksponert for både finansiell-, forsikrings-, operasjonell og forretningsrisiko. Selskapets resultat påvirkes blant annet av utviklingen i rentenivå, utviklingen i aksje- og eiendomsmarkedet, samt utvikling i levealder og sykdom/ uførhetsforløp. Den finansielle risikoen er i stor grad knyttet til hvordan selskapet klarer å innfri den årlige minsteavkastningen (rentegarantien) som for en stor del av kundene er garantert. Dette stiller krav både til hvordan selskapet forvalter sine eiendeler og til hvordan selskapet styrer og kontrollerer sin risiko.

Risikostyringen i SpareBank 1 Forsikring AS skal støtte opp under selskapets overordnede mål. I tillegg skal risikostyringen bidra til trygghet for kunden, samt bidra til høyest mulig avkastning innenfor et akseptabelt risikonivå. Risikonivået skal stå i samsvar med styrets risikoappetitt. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig kapitalforvaltning.

Styret fastsetter hvert år rammer for finansiell risiko, i tillegg til å definere selskapets overordnede risikoappetitt. Styret vedtar hvert år en strategi for risikostyring som omfatter prosesser, rammer og handlingsregler som selskapet skal følge når risikoeksponeringen i selskapet passerer gitte nivåer. Risikostyringsfunksjonen ivaretas av avdelingen Risk Management med ansvar for overvåking og oppfølging av finansiell risiko, rapportering og compliance.

Selskapets forsikringsrisiko overvåkes av ansvarshavende aktuar. Selskapets internrevisjon gir råd til ledelsen om selskapets risikostyring. Internrevisjonen rapporterer direkte til styret.

Selskapets samlede risikoeksponering beskrives i selskapets risikorapport som behandles av styret. SpareBank 1 Gruppen har det overordnede ansvaret for risikostyringen i konsernet.

Selskapets investeringsstrategi inneholder rammer for hvordan selskapet skal plassere og forvalte sine eiendeler, herunder tillatte markeder, aktivaklasser og finansielle instrumenter. Investeringsstrategien inneholder også retningslinjer og rammer for kreditteksponering, motpartseksponering, valutarisiko og bruk av derivater i sikringsstrategier. Selskapets investeringsstrategi vedtas av styret. Selskapet har også etablert policydokumenter der risikostyringen står sentralt. Policydokumentene omfatter strategier, organisering, fullmakter, ansvar, risikorammer, overvåking, kontroll og rapportering. Samtlige dokumenter behandles årlig av styret.

Markedsrisiko

SpareBank 1 Forsikring AS vurderer markedsrisikoen i selskapet fortløpende ved bruk av stresstester. SpareBank 1 Forsikring AS benytter en intern stresstest som en del av risikostyringen i selskapet. Stresstesten er vedtatt av styret og omfatter samlet tapspotensial for markeds-, forsikrings- og motpartsrisiko i et definert krisescenario målt mot en bufferkapital utover regulatoriske krav. Selskapet beregner også de regulatoriske stresstestene etter standard metode som definert i Solvens II regelverket.

Renterisiko

Selskapet har påtatt seg en betydelig renterisiko innenfor rente- og pensjonsforsikring. Selskapets gjennomsnittlig årlige rentegaranti er på 2,63 %, beregnet ut fra gjennomsnittlig forsikringsfond. Nye kontrakter i 2017 er tilbudt med grunnlagsrente 2,0 % for ettårige risikodekninger tilknyttet kollektiv pensjon, og 0% for hybridpensjon. Et vedvarende lavt rentenivå vil øke risikoen tilknyttet rentegarantien. Dersom årlig avkastning ser ut til å bli lavere enn rentegarantien, foretas det enten finansielle tiltak for å sikre avkastning på nivå med rentegarantien og/eller det tas midler fra tilleggsavsetningene for å dekke garantien. Eventuell negativ avkastning må dekkes av selskapets egenkapital. I gode finansielle år tilføres det midler fra overskuddet til tilleggsavsetningene tilknyttet ytelsespensjon og fripoliser. Dette er regulert oppad til 12 % av kontraktens premiereserve. Det er ikke tilleggsavsetninger tilknyttet hybridpensjon.

Gjennomsnittlig rentegaranti	2017
Individuell kapitalforsikring	1,86%
Individuell rente/pensjonsforsikring	2,63%
Kollektiv pensjonsforsikring	2,67%
Gruppelivsforsikring	0,00%
Ulykkesforsikring	0,00%
Samlet	2,63%

Tabellen over viser gjennomsnittlig rentegaranti per produktgruppe for 2017.

Forsikringsrisiko

I de fleste produktgrupper tilbyr selskapet deknninger for uførhet, enten gjennom uførepensjon, premiefritak eller uførekapital. Innen individuelle kontrakter og gruppeliv tilbys det dødsrisikoforsikringer. Innen kollektiv pensjon tilbyr selskapet etterlattedekninger som trer i kraft ved forsikredes død. Endringer i utbetalingsreglene i folketrygden for uføreytelser m.m. vil kunne påvirke antall uføre og uføreavsetninger vesentlig. Når det gjelder endring i dødsrisiko, er det den stadig økende levealderen som påvirker om forventede utbetalingstidspunkter blir som forutsatt. Med en stadig økning i levetid vil selskapets fremtidige utbetalinger til alderspensjon være økende sammenlignet med tidligere år.

Styring av forsikringsrisiko

Det er utarbeidet risikohåndbøker med retningslinjer for risikovurdering med helse- og tegningsregler for overtagelse av potensielle kunder. Ved tegning av individuelle risikoprodukter gjennomføres det en helsevurdering av forsikrede. Resultatet av denne vurderingen gjenspeiles i nivået på risikopremien som kreves. Ved inngåelse av kollektive avtaler med risikodekninger risikovurderes bedriften (underwriting). I underwritingen vurderes bl.a. bedriftens tilhørende økonomi, bransje og syke- og uførehistorikk.

I selskapets eksisterende portefølje overvåkes forsikringsrisikoen innen hver produktgruppe. Hver produktgruppes risikoresultat inndeles i elementene dødelighet, uførhet og overlevelse. Utviklingen av risikoresultatene følges gjennom året. For hver type av risiko er det ordinære risikoresultat for en periode differansen mellom de risikopremier selskapet har tatt inn for perioden og de erstatninger som inntreffer i perioden. Forsikringstilfelle som selskapet ikke har fått melding om, men som man av erfaring bør anta er inntruffet, hører med i vurderingen. Selskapet har utarbeidet et rammeverk for styring og kontroll av forsikringsrisiko.

Reassurance

Selskapet har en reassuransestrategi som behandles årlig av styret. Strategien omhandler blant annet mål for selskapets

reassuranseprogram og hvordan reassuranseprogrammet skal overvåkes.

Konsentrasjon av forsikringsrisiko

Forsikringsbestanden er godt diversifisert med hensyn på forsikringsrisiko. Den består i hovedsak av individuelle forsikringer og gruppeforsikringer der forsikringsrisikoen ikke er konsentrert.

Det henvises for øvrig til note 20 for ytterligere informasjon om fordring på reassurandører, og note 10 og 11 som omhandler forsikringsrisiko for henholdsvis SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko defineres ved risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. I SpareBank1 Gruppen omfattes juridisk risiko som operasjonell risiko. Alle selskapene i konsernet har risiko knyttet til operasjonell drift.

Operasjonell risiko i datterselskapene dokumenteres i dag i forbindelse med det arbeid som gjøres for å oppfylle forskrift om risikostyring og internkontroll. Arbeidet som gjennomføres knyttet til risikorapportering blir hovedsakelig dokumentert gjennom den årlige ORSA-rapporten, samtidig som det årlig fremlegges en internkontrollrapport med tilhørende lederbekreftelse. Databaser for styring og oppfølging av tiltak knyttet til rapporter fra Finanstilsynet, internrevisjon og internkontroll er implementert.

I tillegg har SpareBank 1 Gruppen en egen compliancefunksjon i morselskapet, samtidig som denne funksjonen finnes i datterselskapene. Det gjennomføres jevnlige møter i complianceforum på konsernnivå, som består av complianceansvarlige i hvert enkelt selskap. Arbeidet vedrørende compliance skal sørge for at SpareBank 1 Gruppen etterlever og overholder relevante lover og forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. Samtidig skal man i arbeidet sørge for å overvåke utvikling innenfor områdene, samt utrede mulige konsekvenser av at endringer innenfor områdene ikke følges opp. Compliancerisiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner, økonomiske tap eller svekket omdømme som følge av å ikke etterleve og overholde relevante lover og forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. Compliancerisiko anses å være en del av operasjonell risiko. Compliance rapporteres til styret i SpareBank 1 Gruppen AS kvartalsvis, i henhold til utarbeidede compliance-maler for konsernet.

STRATEGISK OG FORRETNINGSMESSIG RISIKO

Strategisk og forretningsmessig risiko har i kapitalbehovsberegninger så langt blitt skjønnsmessig stipulert. SpareBank 1 Gruppen arbeider med å finne parametere for å kunne beregne den strategiske og forretningsmessige risikoen på en kvantitativ måte.

SpareBank 1 Gruppen vil, sammen med alliansens forum for risikostyring, ha et fortsatt fokus på å etablere kvantitative modeller med tanke på å estimere kapitalbehov for den strategiske og forretningsmessige risikoen i konsernet.

KORRELASJON - PORTEFØLJERISIKO

Ikke alle hendelser antas å inntreffe på samme tidspunkt. Derfor er det rimelig å ta hensyn til diversifiseringseffekter mellom aktivaklassene. Det benyttes en korrelasjonsmatrise mellom aktivaklassene, hvor korrelasjoner mellom markedsrisiko, kredittisiko, forsikringsrisiko og eiendom er beregnet.

REGELVERK

SpareBank 1 Gruppen er som et forsikringsdominert finanskonsern underlagt gruppebestemmelsene i Solvens II regelverket for forsikring. Dette betyr at konsernet som en helhet må etterleve bestemmelsene i dette regelverket konsistent på tvers av mor-, og datterselskap. På datterselskapsnivå er selskapene SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS direkte underlagt Solvens II. Selskapene SpareBank 1 Factoring AS, SpareBank 1 Portefølje AS og ODIN Forvaltning AS er underlagt Basel-regelverket for kreditt-, og

finansforetak. I praksis betyr dette at vurdering av risiko og kapitalbehov adresseres samlet på konsernnivå, og innenfor hvert enkelt selskap. Solvens II stiller krav til utforming av risikostyring og internkontroll som berører hele virksomheten. I likhet med Basel-regelverket for banker er Solvens II bygget opp omkring tre pilarer.

Pilar I fastsetter regler for markedsbasert verdsettelse av balanseverdier, og beregning av regulatorisk kapitalkrav. Pilar II i regelverket omhandler i hovedsak krav til egenvurdering av risiko og kapitalbehov (Own Risk and Solvency Assessment – ORSA), og krav til styring og kontroll. Under det siste punktet står krav til utforming av kontrollfunksjoner og dokumentasjon sentralt. Pilar III omfatter krav til myndighetsrapportering og rapportering til markedet. Rapporteringskravene er både kvantitative og kvalitative med kvartalsvis og årlig frekvens.

I 2017 er det utarbeidet ORSA rapport i henhold til Solvens II regelverket for SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Selskapene SpareBank 1 Gruppen Finans AS, og ODIN Forvaltning utarbeider tilsvarende rapportering i henhold til ICAAP.

For selskapene som er underlagt Solvens II er det etablert styregodkjente kapitalmål. SpareBank 1 Gruppen har på konsolidert nivå et kapitalmål på 150 % av det regulatoriske kapitalkravet. SpareBank 1 Forsikring AS har etablert et kapitalmål på 140 % - 160 %, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS har et kapitalmål på 160 %.

NOTE 7 - MARKEDSRISIKO KNYTTET TIL RENTERISIKO

SpareBank 1 Gruppen er eksponert mot markedsrisiko knyttet til renterisiko. Den vesentligste renterisikoen er knyttet til investeringsporteføljene i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. En sensitivitetsanalyse per selskap knyttet til renterisiko er vist nedenfor.

Parameter	SpareBank 1 Gruppen AS	SpareBank 1 Skadeforsikring AS	SpareBank 1 Forsikring AS	SpareBank 1 Factoring AS	SpareBank 1 Portefølje AS	Totalt
Resultatendring i MNOK før skatt						
1 % poeng økning i rentenivået	-23	-15	-249	5	0	-282
1 % poeng reduksjon i rentenivået	23	15	249	-5	-0	282

Tabellen over er et anslag på forventet resultateffekt ved en umiddelbar renteendring. Tabellen er utarbeidet ifm. intern risikooppfølging i SpareBank 1 Gruppen AS. Beregningene er basert på verdiendring og endring i cash flow 12 måneder frem på sertifikat- og obligasjonsporteføljer i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. For SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Factoring AS er resultateffekten knyttet til netto rentebærende gjeld. For SpareBank 1 Forsikring AS er beregningen foretatt før fordeling av resultat mellom eier og kunde.

NOTE 8 - MARKEDSRISIKO KNYTTET TIL VALUTARISIKO

SpareBank 1 Gruppen er eksponert mot markedsrisiko knyttet til renterisiko. Det vesentlige i renterisikoen er knyttet til investeringsporteføljene i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. En sensitivitetsanalyse per selskap knyttet til renterisiko er vist nedenfor.

NOK 1 000	2017		2016	
	Netto valuta-eksponering	Resultateffekt ved 3% endring	Netto valuta-eksponering	Resultateffekt ved 3% endring
Valuta				
EUR	2 618 433	78 553	2 045 356	61 361
USD	6 039 626	181 189	4 622 953	138 689
JPY	1 996 338	59 890	1 438 227	43 147
Sum	10 654 397	319 632	8 106 536	243 196

Tabellen over er et anslag på forventet resultateffekt ved en umiddelbar endring i valutakurser. Tabellen er utarbeidet i forbindelse med intern risikoppfølging i SpareBank 1 Gruppen AS. Beregningene er basert på verdiendring og endring i cash flow 12 måneder frem på sertifikat- og obligasjonsporteføljer i SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. For SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Factoring AS er resultateffekten knyttet til netto rentebærende gjeld. For SpareBank 1 Forsikring AS viser beregningen total resultateffekt før fordeling av resultat mellom eier og kunde.

NOTE 9 - FINANSIELLE DERIVATER

Generell beskrivelse:

Valutaterminforretninger: Avtaler om å kjøpe eller selge et bestemt valutabeløp på et fremtidig tidspunkt til en avtalt vekslingskurs mot en annen valuta.

Rentebytteavtaler: Avtaler om å bytte rentebetingelser over en på forhånd avtalt periode og til et avtalt beløp. Opsjoner: Avtale hvor selger gir kjøper rett, men ikke plikt til enten å selge eller kjøpe et finansielt instrument eller valuta før eller på et bestemt tidspunkt og til en forhåndsavtalt pris. Alle derivater blir bokført til virkelig verdi over resultatet. Gevinster blir ført som eiendeler og tap ført som gjeld for alle rentederivater. Morselskapet har ingen finansielle derivater.

KONSERNET 2017

Oppstilling vedrørende motregningsrett 2017

Finansielle eiendeler

Instrument	Brutto balanseført beløp	Nettobeløp i balansen	Beløp etter mulige nettooppgjør
Valutainstrumenter	41 759	41 759	41 759
Renteinstrumenter	9 620	9 620	9 620
Sum	51 379	51 379	51 379

Finansielle forpliktelser

Instrument	Brutto balanseført beløp	Nettobeløp i balansen	Beløp etter mulige nettooppgjør
Valutainstrumenter	105 922	105 922	105 922
Sum	105 922	105 922	105 922

KONSERNET 2016

Oppstilling vedrørende motregningsrett 2016

Finansielle eiendeler

Instrument	Brutto balanseført beløp	Nettobeløp i balansen	Beløp etter mulige nettooppgjør
Renteinstrumenter	4 727	4 727	4 727
Sum	4 727	4 727	4 727

Finansielle forpliktelse

Instrument	Brutto balanseført beløp	Nettobeløp i balansen	Beløp etter mulige nettooppgjør
Aksjeinstrumenter	844	844	844
Valutainstrumenter	128 009	128 009	128 009
Renteinstrumenter	541	541	541
Sum	129 393	129 393	129 393

NOTE 10 – FORSIKRINGSRISIKO I LIVSFORSIKRING

KONSERNET 2017

VIKTIGE FORUTSETNINGER OG ENDRINGER

Dødelighetsforutsetningene er i all hovedsak basert på fellesundersøkelser i Finans Norge, mens forutsetninger om uførhet i all hovedsak er basert på selskapets egne erfaringer. I dødelighetsforutsetningene for uføre er det tatt høyde for korrelasjonen mellom uførhet og dødelighet.

Gjeldende tariff for kollektiv ytelsespensjon og fripoliser er K2013. Kollektiv ytelsespensjon var ferdig oppreservert ved utgangen av 2014, og fripoliser ble ferdig oppreservert ved utgangen av 2016.

Premier og reserver er fastsatt ut fra det prinsipp at det skal være sikkerhetsmarginer i reservene og premiene. Sikkerhetsmarginene i premier og reserver er ikke kvantifisert, men vurdert ut fra usikkerhet og langsiktighet til forpliktelsene.

Den ordinære premiereserven til selskapet er beregnet etter prospektive prinsipper på samme tariffgrunnlag som premietariffen. Det er avsatt IBNR- og RBNS-avsetninger etter statistiske metoder basert på selskapets egne erfaringer.

STYRING AV RISIKO FRA FORSIKRINGSKONTRAKTER

Vurdering av forsikringsrisiko

Det er utarbeidet risikohåndbøker med retningslinjer for risikovurdering med helse- og tegningsregler for overtagelse av potensielle kunder. Ved tegning av individuelle risikoprodukter gjennomføres det en helsevurdering av forsikrede. Resultatet av denne vurderingen gjenspeiles i nivået på risikopremien som kreves. Ved inngåelse av kollektive avtaler med risikodekninger risikovurderes bedriften (underwriting). I underwritingen vurderes bedriftens tilhørende økonomi, bransje og syke- og uførehistorikk.

Kontroll av forsikringsrisiko

I selskapets eksisterende portefølje overvåkes forsikringsrisikoen innen hver produktgruppe. Hver produktgruppes risikoresultat inndeles i elementene dødelighet, uførhet og overlevelse. Utviklingen av risikoresultatene følges gjennom året. For hver type av risiko er det ordinære risikoresultat for en periode differansen mellom de risikopremier selskapet har tatt inn for perioden og de erstatninger som inntreffer i perioden. Forsikringstilfelle som selskapet ikke har fått melding om, men som man av erfaring bør anta er inntruffet, hører med i vurderingen. Selskapet har utarbeidet et rammeverk for styring og kontroll av forsikringsrisiko.

Risikoresultat 2017

NOK 1 000	Individuell rente/pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Ulykke	Gruppeliv	Sum
Dødsrisiko (inkl. opplevelsesrisiko)	-1 046	324 506	-14 628	-	48 654	357 486
Uførhet	-56 715	-22 518	6 280	-	39 870	-33 083
Ulykke	-	-	-	59 214	1 840	61 054
Risikoresultat før tekniske avsetninger	-57 760	301 987	-8 348	59 214	90 364	385 457
Tekniske avsetninger	768	-8 489	-501	-11 767	-30 218	-50 208
Risikoresultat etter tekniske avsetninger	-56 992	293 498	-8 849	47 446	60 146	335 249
Risikoresultat netto	-56 992	293 498	-8 849	47 446	60 146	335 249

Tallene under viser samlet risikoresultat for 2017 ved en reduksjon i dødeligheten på hhv 10 prosent og 20 prosent eller en økning i uførheten på hhv 10 prosent og 20 prosent.

NOK 1 000	Individuell rente/pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Ulykke	Gruppeliv	Sum
10 prosent reduksjon i dødelighet	-60 372	317 552	-13 278	59 214	121 119	424 235
20 prosent reduksjon i dødelighet	-62 985	333 117	-18 207	59 214	151 873	463 012
10 prosent økning i uførhet	-97 990	294 237	-39 291	59 214	66 823	282 993
20 prosent økning i uførhet	-138 220	286 487	-70 234	59 214	43 282	180 529

Hvordan risikoresultat påvirker resultat til eier, avhenger av hvilken overskuddsmodell som gjelder for det enkelte produkt.

Reassurans

Styret vedtar årlig selskapets reassuransprogram.

Selskapet har følgende typer reassuransedekninger:

Kvotereassurans

Ved kvotereassurans deles forsikringsrisikoen mellom to parter, og på den måten overføres deler av risikoen til en reassurandør, der andelen som overføres er avtalespesifikt.

Eksedentreassurans (surplus)

I kontraktene er det fastsatt en egenandel etter risikotype. All risiko utover egenandelen reassureres. Eksedentreassurans er i likhet med kvotereassurans en proporsjonal ordning, men med den ulikhet at prosentatsen varierer fra forsikring til forsikring. Eksedentreassurans benyttes særlig for individuelle forsikringer.

Excess of loss / Katastrofereassurans

For hver erstatning som overskrider et fast beløp dekker reassurandøren det overskytende beløp, gjerne begrenset til et spesifisert maksimum. En erstatning kan defineres per risiko eller per begivenhet. Eksempel på en excess of loss er katastrofereassurans. I det tilfelle hvor erstatning defineres per risiko, kan excess of loss til forveksling ligne på eksedentreassuransen.

FORHOLD OG BETINGELSER I FORSIKRINGSKONTRAKTER*Forsikringsrisiko*

I de fleste produktgrupper tilbyr selskapet dekninger for uførhet, enten gjennom uførepensjon, premiefritak eller uførekapital.

Innen individuelle kontrakter og gruppeliv tilbys det dødsrisikoforsikringer.

Innen kollektiv pensjon tilbyr selskapet etterlattedekninger som trer i kraft ved forsikredes død.

Endringer i utbetalingsreglene i folketrygden har endret de forsikrede uføreytelsene. Når det gjelder endring i dødsrisiko, er det den stadig økende levealderen som påvirker om forventede utbetalingstidspunkter blir som forutsatt.

Med en stadig økning i levetid vil selskapets fremtidige utbetalinger til alderspensjon være økende sammenlignet med tidligere år.

Renterisiko

Selskapet har påtatt seg en renterisiko innenfor rente- og pensjonsforsikring. Selskapets gjennomsnittlig årlige rentegaranti er på 2,63%, beregnet ut fra gjennomsnittlig forsikringsfond. Nye kontrakter i 2017 er tilbudt med grunnlagsrente 2 % for ytelsespensjon og 0% for hybridpensjon. Et vedvarende lavt rentenivå vil øke risikoen tilknyttet rentegarantien. Dersom årlig avkastning ser ut til å bli lavere enn rentegarantien, foretas det enten finansielle tiltak for å sikre avkastning på nivå med rentegarantien og/eller tas det midler fra tilleggsavsetningene for å dekke garantien. Eventuell negativ avkastning må dekkes av selskapets egenkapital. I gode finansielle år tilføres det midler fra overskuddet til tilleggsavsetningene tilknyttet ytelsespensjon og fripoliser. Dette er regulert oppad til 12 % av kontraktens premiereserve. Det er ikke tilleggsavsetning tilknyttet hybridpensjon.

Gjennomsnittlig rentegaranti	2017
Individuell kapitalforsikring	1,86%
Individuell rente/pensjonsforsikring	2,63%
Kollektiv pensjonsforsikring	2,67%
Samlet	2,63%

Overskuddsmodeller

Selskapet har produkter med og uten rett til overskudd etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven.

- Ny overskuddsmodell: Kollektiv ytelsespensjon, Innskuddspensjon med avkastningsgaranti, Garantikonto, Individuelle sparekontrakter inngått etter 2008 og Gruppeliv med overskuddsfond
- Modifisert overskuddsmodell: Fripoliser utgått fra kollektiv pensjon
- Overskuddsdeling etter tidligere gjeldende regler: Individuell kapital og Individuell pensjon med overskuddsdeling inngått før 2008
- Uten overskuddsrett: Gruppeliv (med unntak av Gruppeliv med overskuddsfond), Kollektiv risikopensjon uten fripolise, Individuell rente, Individuell kapital, Ulykke
- Med investeringsvalg: Innskuddspensjon med investeringsvalg, Individuell kapital, Individuell rente

Tildeling av overskudd

Hvorledes overskuddet tildeles hver enkelt kunde bestemmes ut fra hvilken produktgruppe kontrakten tilhører.

For individuelle kapitalforsikringer akkumuleres overskuddet på den enkeltes kontrakt og utbetales sammen med forsikringssummen. Innen individuelle rente- og pensjonsforsikringer oppskrives den sikrede ytelsen med overskuddet. Individuelle forsikringer utgått fra kollektive ordninger behandles på tilsvarende måte.

For kollektive pensjonsordninger tilføres overskuddet ordningens tilhørende premiefond og pensjonistenes overskuddsfond etter regelverket fastsatt i lov om foretakspensjon. For hybridpensjon tilføres overskuddet etter reglene i tjenstepensjonsloven.

Flytteretten, hvor oppgjørfristen kun er to måneder etter oppsigelsesfristens utløp for kontrakter hvor flytteverdien overstiger 300 millioner kroner, kan utgjøre en likviditetsrisiko dersom en eller flere større kontrakter flyttes i løpet av kort tid. En større fraflytting enn tilflytting over tid vil ha effekt på fremtidig kontantstrøm.

Generelt vil endringer i rammebetingelser for næringen kunne påvirke fremtidige kontantstrømmer.

Forfallsanalyse

Beste estimat for når forpliktelsene for spareforsikringer forfaller til utbetaling. I estimatet er det hensyntatt avgang. For kollektiv ytelsespensjon er ikke ny opptjening hensyntatt.

2017

MNOK	Bokført verdi	0-5 år	5-10 år	10-15 år	15-20 år	>20 år
Utbetalinger (ikke diskontert)		4 149	3 748	3 261	2 776	5 826
Totale premiereserve, netto (diskontert)	14 089					

KONSENTRASJON AV FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsbestanden er godt diversifisert med hensyn på forsikringsrisiko. Den består i hovedsak av individuelle forsikringer og gruppeforsikringer der forsikringsrisikoen ikke er konsentrert.

NOTE 11 – FORSIKRINGSRISIKO I SKADEFORSIKRING

2017

Risikoen i en enkelt forsikringskontrakt er sannsynligheten for at den forsikrede hendelse inntreffer og usikkerheten i forhold til størrelsen av det påfølgende erstatningsbeløpet. Det ligger i forsikringskontraktens natur at risikoen er tilfeldig og derfor må estimeres.

For en portefølje av forsikringskontrakter hvor det benyttes sannsynlighetsteori ved beregning av pris og forsikringstekniske avsetninger, er den største risiko selskapet står overfor i forbindelse med forsikringskontrakter at de faktiske erstatningsbeløpene overstiger de beløp som er avsatt til å dekke erstatningene. Forsikringshendelser rammer tilfeldig, og de observerte antall hendelser og erstatningsbeløp vil som en naturlig følge av dette variere fra år til år i forhold til det nivå som er beregnet ved statistiske teknikker.

Erfaringsmessig viser det seg at jo større en portefølje av ensartede forsikringskontrakter er, desto mindre vil det forventede resultatet variere. En mer diversifisert portefølje vil ha mindre sannsynlighet for påvirkning fra endringer i en delportefølje. Konsernets tegningsstrategi er utformet med sikte på spredning mellom ulike typer forsikringsrisiko slik at variabiliteten i det forventede resultatet reduseres. Reassuranse benyttes for å utjevne konsernets risiko overfor større skader.

SENSITIVITET OVERFOR FORSIKRINGSRISIKO

I tabellen under vises påvirkningen på resultat og egenkapitalen (før skatt) av 1 prosentendring i brutto opptjent premie og 1 prosentpoeng endring i Combined Ratio for egen regning. Combined Ratio er det mest brukte kriteriet for å måle lønnsomhet innen skadeforsikring. En endring i Combined Ratio kan skyldes en endring i skadefrekvens, erstatningsnivå og/eller administrasjonskostnader.

Sensitivitetsanalyse – skadeforsikring

Resultateffekt før skatt (for egen regning)			Effekt i MNOK
1 prosentpoeng endring i combined ratio	Privat	+/-	45,2
1 prosentpoeng endring i combined ratio	Bedrift	+/-	8,6
1 % endring i premienivået		+/-	53,8

KONSENTRASJON AV FORSIKRINGSRISIKO

Selskapet har utarbeidet tegningsregler som beskriver hvilke forsikringsobjekter selskapene aksepterer i sine porteføljer. Det foretas kontroller i forhold til overholdelse av tegningsreglene. I tillegg er det i forsikringssystemet innarbeidet automatiske kontroller for inntegning av ny portefølje. Reassuranseavdekningen tilpasses i forhold til risikoeksponeringen av forsikringsporteføljen. Konsernet har reassuranseavdekning som består av kvoteprogram og storkaskoavdekning (XL-reassuranse).

Brutto forfalt premie per forsikringsprodukt 2017

1 000 NOK

Kombinerte forsikringer	1 960 928	Industrieforsikring Brann	7 920	Sjø	-
Brann				Energi/olje	-
Motorvogn	1 895 566	Komb.fors.mell. Brann	336 821	Sum inng. Reass	-
Fritidsbåt	67 739	Motorvogn næring	203 741	Sum	-
Ulykkesforsikring	140 560	Ansvar	59 512	sjø,energi,reass	-
Reiseforsikring	523 908	Yrkesskade	98 024		
Øvrig forsikring privat	52 089	Trygghet	61 577	Natur/pooler	134 190
		Annet	107 301		
Sum privat	4 640 791	Sum næring	874 897	Total brutto forfalt premie	5 649 878

ERSTATNINGSAVSETNINGER

Erstatningsavsetningen skal tilsvare de forventede fremtidige erstatningskostnader for alle skadetilfeller som er inntruffet, men som ikke er oppgjort på balansedagen.

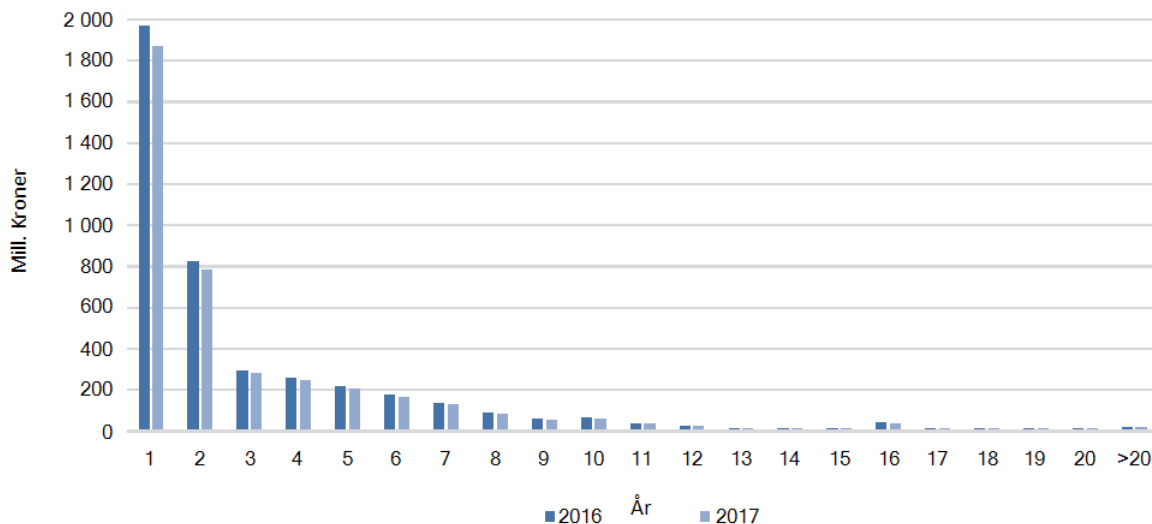
Det er ikke foretatt diskontering av erstatningsavsetningene.

PREMIEAVSETNINGER

Premieavsetningen skal dekke uavløpt risiko på skader som ennå ikke har inntruffet, på forsikringsavtaler som er inngått på balansetidspunktet.

UTBETALINGSMØNSTER FORSIKRINGSTEKNISKE AVSETNINGER

Diagrammet under viser den forventede utbetalingsprofilen for selskapets premie- og erstatningsavsetninger. Omtrent 36 % av avsetningene forventes utbetalt i løpet av ett år.

Utbetalingsmønster

Erstatningsutvikling													
MNOK	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Sum
FOR EGEN REGNING													
Beregnete erstatningskostnader													
Per utgangen av skadeåret	2 356	2 547	2 644	2 776	3 212	3 651	3 872	3 441	3 086	3 819	3 227	3 406	
Ett år senere	2 355	2 541	2 696	2 849	3 384	3 650	3 420	3 097	3 011	3 056	3 171		
To år senere	2 305	2 496	2 723	2 794	3 334	3 410	3 320	3 019	2 949	3 014			
Tre år senere	2 280	2 523	2 694	2 785	3 223	3 343	3 276	2 991	2 902				
Fire år senere	2 298	2 492	2 697	2 735	3 135	3 281	3 209	2 948					
Fem år senere	2 251	2 474	2 679	2 668	3 105	3 232	3 166						
Seks år senere	2 242	2 462	2 642	2 657	3 076	3 192							
Syv år senere	2 225	2 432	2 609	2 649	3 049								
Åtte år senere	2 178	2 412	2 596	2 622									
Ni år senere	2 161	2 388	2 578										
Ti år senere	2 159	2 375											
Elleve år senere	2 153												
Beregnet beløp per 31.12.	2 153	2 375	2 578	2 622	3 049	3 192	3 166	2 948	2 902	3 014	3 171	3 406	
Totalt utbetalt hittill	2 118	2 328	2 526	2 550	2 939	3 070	3 004	2 712	2 696	2 698	2 700	2 117	
Erstatningsavsetning UB	36	47	52	71	110	122	162	236	207	317	471	1 290	3 120
Erstatningsavsetning for skader før 2003													88
Fradrag XL-reassuranse													
Sum erstatningsavsetning													3 208
Landbasert Erstatningsavsetning													
Sjø/Energi i Runoff													
Erstatningsavsetning Pooler													131
Indirekte skadebehandlingskostnader													180
Sum													3 519

NOTE 12 – KREDITTEKSPONERING FOR HVER INTERNE RISIKORATING

Kredittrisikoen i SpareBank 1 Factoring AS er relatert til finansierings-/ utlånsrisiko.

I forbindelse med ICAAP benytter SpareBank 1 Factoring AS, standardmetoden for beregning av kredittrisikoen.

Selskapets interne kredittmodell er benevnt struktur-ratingmodellen og er en kombinasjon av risikomodell og effektivitetsmodell. Modellen har til hensikt å finne hvor godt egnet klientens forretning er for factoring og hvor effektivt SpareBank 1 Factoring AS kan drifte avtalen. Således er den ikke direkte henførbar til en risikomodell som har to dimensjoner/akser; rating på klient/kunde og sikkerhetsdekning.

Struktur-ratingmodellen fremstilles i en risikomatrix og konkluderer med lav-, middels- eller høy risiko i engasjementene. Modellen er også grunnlag for fastsettelse av kredittfullmakter.

NOTE 13 - MAKSIMAL KREDITTRISIKOEKSPONERING, IKKE HENSYNTATT PANTSTILLELSER

Tabellen nedenfor viser brutto eksponering før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

Morselskapet		Konsernet	
Brutto eksponering		Brutto eksponering	
2017	2016 NOK 1 000	2017	2016
FORPLIKTELSER			
-	- Innvilget ikke trukket kredittramme	1 388 289	1 233 883
-	- Benyttede kreditter	1 844 161	1 699 119
-	- Sun innvilgede kredittrammer	3 232 450	2 933 002

Total kreditt risiko avdempes for enkelte av de finansielle eiendelene. Alle utlån innenfor forretningsområdet factoring er sikret ved at det er stillet factoringpant. Finansielle garantier har kontragarantier på 90% - 100% av garantibeløpene. Innvilgede ikke trukkede kreditter betinger også at det må ligge fordringer bak trekket. Økt kundekonsentrasjon hos klient vil også automatisk redusere klientenes mulighet for å trekke på rammen.

NOTE 14 - ALDERSFORDELING PÅ FORFALTE, MEN IKKE NEDSKREVNE UTLÅN OG PREMIEINNTEKTER

Tabellen viser forfalte beløp på utlån, overtrekk på kreditt/innskudd og premieinntekter fordelt på antall dager etter forfall som ikke skyldes forsinkelser i betalingsformidlingen.

KONSERNET 2017

NOK 1 000	På forespørsel	Under 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
Forfalt, ikke betalt forsikringspremie	-	127 220	4 379	652	24 227	156 478
Sum	-	127 220	4 379	652	24 227	156 478

KONSERNET 2016

NOK 1 000	På forespørsel	Under 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
Forfalt, ikke betalt forsikringspremie	-	86 421	3 416	759	24 845	115 441
Sum	-	86 421	3 416	759	24 845	115 441

Porteføljen består av ervervede misligholdte krav (alle krav over 90 dager) i SpareBank Portefølje AS. Bokført verdi av porteføljen pr 31.12.2017: TNOK 473 783 (2016: TNOK 435 548). Innfrielse av kravene i porteføljene er avhengig av skyldnernes evne til å innfri.

NOTE 15 - GJENVÆRENDE KONTRAKTSMESSIG LØPETID PÅ FINANSIELLE FORPLIKTELSER

KONSERNET 2017

NOK 1 000	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1-5 år	Over 5 år	Uten forfall	Totalt
Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	100 732	507 171	600 000	1 800 000	-	237 757	3 245 652
Kalkulert rente	-	12 369	31 122	26 640	-	-	70 131
Derivater	-	135 823	-29 901	-	-	-	105 922
Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	-	415	-	-	1 002 021	283 000	1 285 436
Kalkulert rente	-	2 790	8 400	44 761	-	-	55 951
Sum finansielle forpliktelser	100 724	658 567	609 622	1 871 401	1 002 021	520 757	4 763 092

For beregning av kontantstrøm på ansvarlige lån er rentesats ved utgangen av 2017 lagt til grunn. For evigvarende ansvarlige lån er kontantstrømmen ført til og med intervallet 1 - 5 år. Hovedstolen er lagt uten forfall.

KONSERNET 2016

NOK 1 000	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1-5 år	Over 5 år	Uten forfall	Totalt
Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	105 690	910 712	850 000	1 900 000	-	-	3 766 401
Kalkulert rente	-	16 041	37 092	39 283	-	-	92 415
Derivater	-	128 009	844	541	-	-	129 393
Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	-	596	-	-	1 001 785	283 000	1 285 381
Kalkulert rente	-	3 034	9 135	48 676	-	-	60 845
Sum finansielle forpliktelser	105 690	1 058 391	897 071	1 988 500	1 001 785	283 000	5 334 436

For beregning av kontantstrøm på ansvarlige lån er rentesats ved utgangen av 2016 lagt til grunn. For evigvarende ansvarlige lån er kontantstrømmen ført til og med intervallet 1 - 5 år. Hovedstolen er lagt uten forfall.

MORSELSKAPET 2017

NOK 1 000	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1-5 år	Over 5 år	Uten forfall	Totalt
Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	-	1 594 325	600 000	1 800 000	-	-	3 994 325
Kalkulert rente	-	12 022	30 079	25 593	-	-	67 694
Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	-	415	-	-	-	283 000	283 415
Kalkulert rente	-	2 790	8 400	44 761	-	-	55 951
Sum finansielle forpliktelser	-	1 609 551	638 479	1 870 354	-	283 000	4 401 385

For beregning av kontantstrøm på ansvarlige lån er rentesats ved utgangen av 2017 lagt til grunn. For evigvarende ansvarlige lån er kontantstrømmen ført til og med intervallet 1-5 år. Hovedstolen er lagt uten forfall.

MORSELSKAPET 2016

NOK 1 000	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1-5 år	Over 5 år	Uten forfall	Totalt
Innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	-	1 046 579	850 000	1 900 000	-	-	3 796 579
Kalkulert rente	-	16 041	37 092	39 283	-	-	92 415
Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	-	596	-	-	-	283 000	283 596
Kalkulert rente	-	3 034	9 135	48 676	-	-	60 845
Sum finansielle forpliktelser	-	1 066 250	896 227	1 987 959	-	283 000	4 233 435

For beregning av kontantstrøm på ansvarlige lån er rentesats ved utgangen av 2016 lagt til grunn. For evigvarende ansvarlige lån er kontantstrømmen ført til og med intervallet 1-5 år. Hovedstolen er lagt uten forfall.

NOTE 16 - NETTO PREMIEINTEKTER FORSIKRING

NOK 1 000	SpareBank 1 Forsikring AS		SpareBank 1 Skadeforsikring konsern		Konsernet	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Brutto premieinntekter	7 852 742	6 645 575	5 487 577	5 302 368	13 340 319	11 947 942
-avgitt reassuranse	211 110	201 988	-	-	211 110	201 988
Sum netto premieinntekter for egen regning	7 641 632	6 443 586	5 487 577	5 302 368	13 129 210	11 745 954

FORSIKRING

For SpareBank 1 Forsikring AS fordeler opptjent premieinntekter seg på følgende bransjer:

NOK 1 000	Ind.rente/ pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Ulykke	Gruppeliv	Sum
Brutto premieinntekter 2017	718 269	1 119 703	4 941 524	326 779	746 468	7 852 742
Brutto premieinntekter 2016	494 740	943 647	4 151 396	304 145	751 647	6 645 575

SKADEFORSIKRING

For SpareBank 1 Skadeforsikring konsern fordeler opptjent premieinntekter seg på følgende ulike produktklasser:

PRIVATBETONTE FORSIKRINGER

NOK 1 000	Kombinerte forsikringer		Herav ansvar		Ulykkes- forsikring	Reise- forsikring	Øvrig forsikrin g privat	Sum privat forsikring
	brann	Motorvogn	motorvogn	Fritidsbåt				
Opptjent premie 2017	1 922 224	1 827 761	726 516	66 323	142 072	514 097	47 434	4 519 912
Opptjent premie 2016	1 875 076	1 749 481	698 678	65 206	145 839	490 143	39 212	4 364 956

NÆRINGSBETONTE FORSIKRINGER

NOK 1 000	Industri- forsikring	Kombinerte forsikring	Herav ansvar		Ansvar	Yrkeskade	Trygghet	Annet	Sum nærings- forsikring
	brann	mell. brann	Motorvogn	motorvogn					
Opptjent premie 2017	-3 621	333 211	206 886	51 548	58 652	96 796	61 303	104 911	858 137
Opptjent premie 2016	8 870	313 448	205 595	59 304	52 888	85 920	70 530	100 827	838 078

ANDRE FORSIKRINGER

NOK 1 000	Sjø	Energi/olje	Inng. reassuranse	Natur-pooler	Sum andre forsikringer
Opptjent premie andre 2017	-	-	-	109 528	109 528
Opptjent premie andre 2016	-	-	-	99 334	99 334

NOTE 17 - NETTO FORSIKRINGSYTELSER OG ERSTATNINGER FOR EGEN REGNING

NOK 1 000	SpareBank 1 Forsikring AS		SpareBank 1 Skadeforsikring konsern		Konsernet	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Brutto forsikringsytelser og erstatninger	3 000 225	2 543 885	3 245 583	3 015 029	6 245 808	5 558 914
-Reassurandørens andel av erstatninger	132 746	125 988	-75 453	-51 714	57 292	74 274
Sum netto forsikringsytelser og erstatninger for egen regning	2 867 479	2 417 897	3 321 037	3 066 743	6 188 516	5 484 639

FORSIKRING

For SpareBank 1 Forsikring AS fordeler brutto erstatninger seg på følgende bransjer:

NOK 1 000	Ind. rente/ pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Ulykke	Gruppeliv	Sum
Brutto erstatninger 2017	621 634	499 051	1 255 803	118 992	504 744	3 000 225
Brutto erstatninger 2016	609 384	457 918	888 798	110 248	477 536	2 543 885

SKADEFORSIKRING

For SpareBank 1 Skadeforsikring konsern fordeler brutto erstatninger seg på følgende ulike produktklasser:

PRIVATBETONTE FORSIKRINGER

NOK 1 000	Kombinerte forsikringer		Herav ansvar motorvogn	Fritidsbåt	Ulykkes- forsikring	Reise- forsikring	Øvrig forsikring privat	Sum privat forsikring
	brann	Motorvogn						
Brutto erstatninger 2017	1 300 511	914 026	134 634	42 648	151 381	316 521	39 706	2 764 793
Brutto erstatninger 2016	1 151 596	882 403	174 930	31 727	101 466	317 031	32 078	2 516 301

NÆRINGSBETONTE FORSIKRINGER

NOK 1 000	Industri- forsikring brann	Kombinerte forsikringer mell. brann	Motorvogn	Herav ansvar motorvogn	Ansvar	Yrkes- skade	Trygghet	Annet	Sum nærings- forsikring
Brutto erstatninger 2016	1 565	152 939	88 050	6 676	17 022	27 294	48 652	88 742	424 264

ANDRE FORSIKRINGER

NOK 1 000	Sjø	Energi/olje	Inng. Reassuranse	Naturpooler	Sum andre forsikringer
Brutto erstatninger 2017	-200	-25 356	1 722	90 614	66 779
Brutto erstatninger 2016	-	-	-	74 464	74 464

NOTE 18 - FORSIKRINGSFORPLIKTELSER I LIVSFORSIKRING

KONSERNET 2017

NOK 1 000	Brutto premiereserve	Tilleggs- avsetninger	Kursregulerings- fond	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	Sum
Individuell rente/pensjon	7 129 114	172 720	-	-	7 301 834
Overskuddsmodell etter forsikringsvirksomhetsloven	84 852	8 277	-	-	-
Overskuddsmodell etter tidligere gjeldende regler	2 832 218	164 443	-	-	-
Individuell kapital	3 073 886	7 765	-	-	3 081 651
Overskuddsmodell etter forsikringsvirksomhetsloven	180 451	-	-	-	-
Overskuddsmodell etter tidligere gjeldende regler	378 027	7 765	-	-	-
Kontrakter uten rett til andel av overskudd	332 263	-	-	-	-
Investeringsvalg	2 183 145	-	-	-	-
Kollektiv pensjon	31 862 608	661 903	-	663 190	33 187 701
Foretakspensjon uten investeringsvalg	1 838 341	120 229	-	215 996	-
Foretakspensj ordn uten rett til andel overskudd	61 595	-	-	-	-
Fripoliser uten investeringsvalg	8 142 910	541 674	-	-	-
Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg	313 698	-	-	18 417	-
Tjenestepensjonsordn uten rett til andel overskudd	248 106	-	-	322	-
Tjenestepensjonsordn med investeringsvalg	475 420	-	-	31 685	-
Innskuddsbaserte pensjonsordninger uten inv.	301 561	-	-	11 419	-
Innskuddsbaserte pensjonsordninger med inv valg	13 769 307	-	-	385 350	-
Pensjonskapitalbevis uten investeringsvalg	298 101	-	-	-	-
Pensjonskapitalbevis med investeringsvalg	6 390 954	-	-	-	-
Pensjonsbevis uten investeringsvalg	22 614	-	-	-	-
Gruppeliv	1 290 915	-	-	142 423	1 433 339
Ulykkesforsikring	466 855	-	-	-	466 855
Kontrakter uten rett til andel av overskudd	466 855	-	-	-	-
Kursreguleringsfond	-	-	2 286 965	-	2 286 965
Totalt alle bransjer	43 823 378	842 388	2 286 965	805 613	47 758 345

KONSERNET 2016

NOK 1 000	Brutto premiereserve	Tilleggs- avsetninger	Kursregulerings- fond	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	Sum
Individuell rente/pensjon	6 672 875	189 374	-	-	6 862 249
Overskuddsmodell etter forsikringsvirksomhetsloven	74 573	5 545	-	-	-
Overskuddsmodell etter tidligere gjeldende regler	2 979 828	183 829	-	-	-
Kontrakter uten rett til andel av overskudd	1 697 534	-	-	-	-
Investeringsvalg	1 920 940	-	-	-	-
Individuell kapital	2 725 778	9 082	-	-	2 734 860
Overskuddsmodell etter forsikringsvirksomhetsloven	218 532	-	-	-	-
Overskuddsmodell etter tidligere gjeldende regler	403 822	9 082	-	-	-
Kontrakter uten rett til andel av overskudd	317 975	-	-	-	-
Investeringsvalg	1 785 450	-	-	-	-
Kollektiv pensjon	26 058 427	417 685	-	625 990	27 102 102
Ytelsesbaserte pensjonsordninger uten investeringsvalg	3 784 436	255 383	-	210 399	-
Foretakspensj ordn uten rett til andel overskudd	40 278	-	-	-	-
Fripoliser uten investeringsvalg	5 417 862	162 301	-	-	-
Tjenestepensjonsordninger uten investeringsvalg	75 783	-	-	5 852	-
Tjenestepensjonsordn uten rett til andel overskudd	671 468	-	-	19	-
Tjenestepensjonsordn med investeringsvalg	128 387	-	-	5 441	-
Innskuddsbaserte pensjonsordninger uten inv.	312 647	-	-	12 820	-
Innskuddsbaserte pensjonsordninger med inv valg	10 550 032	-	-	391 460	-
Pensjonskapitalbevis uten investeringsvalg	274 149	-	-	-	-
Pensjonskapitalbevis med investeringsvalg	4 802 380	-	-	-	-
Pensjonsbevis uten investeringsvalg	1 005	-	-	-	-
Gruppeliv	1 248 668	-	-	129 883	1 378 551
Ulykkesforsikring	439 246	-	-	-	439 246
Kontrakter uten rett til andel av overskudd	439 246	-	-	-	-
Kursreguleringsfond	-	-	1 892 390	-	1 892 390
Totalt alle bransjer	37 144 995	616 140	1 892 390	755 873	40 409 398

NOTE 19 - FORSIKRINGSTEKNISK AVSETNING I SKADEFORSIKRING

NOK 1 000

Skadeforsikringsforpliktelses - Direkte forsikring og mottatt proporsjonal gjenforsikring

	Forsikring mot utgifter til medisinsk behandling	Forsikring mot inntektstap	Yrkesskade-forsikring	Motorvogn-forsikring - trafikk	Motorvogn-forsikring - øvrig	Sjøforsikring, transport-forsikring og luftfart	Forsikring mot brann og annen skade på eiendom	Ansvars-forsikring	Assistanse-forsikring	Forsikring mot diverse økonomiske tap	Sum
Ikke opptjent brutto premie	54 838	8 882	42 841	403 619	637 442	1 689	903 831	28 515	166 069	30 693	2 278 420
Brutto erstatningsavsetning	472 652	265 318	730 631	980 574	232 841	1 599	997 013	74 762	109 126	11 324	3 875 840
Andre tekniske avsetninger											912 103
Sum brutto forsikringsforpliktelses regnskap	527 490	274 200	773 472	1 384 193	870 284	3 288	1 900 845	103 277	275 195	42 018	7 066 364

NOK 1 000

Ikke opptjent brutto premie Solvens II	215 091
Brutto erstatningsavsetning Solvens II	3 709 206
Risikomargin Solvens II	398 097
Brutto forsikringsforpliktelses Solvens II	4 322 393
Forskjeller forsikringsforpliktelses regnskap	1 831 868

NOK 1 000

	Ikke opptjent brutto premie	Ikke opptjent premie for egenregning	Brutto Erstatnings-avsetning	Erstatnings-avsetning for egen regning
1) Naturskadepool 1	43 953	43 953	111 789	111 789
2) TFF 2	0	0	12 739	12 739
3) YFF 3	0	0	6 131	6 131
4) Legemiddel 4	0	0	541	541
Sum	43 953	43 953	131 200	131 200

1 Inngår i "Forsikring mot brann og annen

2 Inngår i "Motorvognforsikring trafikk"

3 Inngår i "Yrkesskadeforsikring"

4 Inngår i "Ansvarsforsikring"

BESKRIVELSE AV METODE:

Verdsettelse forsikringsforpliktelser	Regnskapsformål	Solvens II formål
Uopptjent premie	Den delen av forfalte bruttopremier som på balansedagen gjelder de ikke avløpte deler av forsikringenes dekningsperioder	Premieavsetningen skal være et beste estimat av kontantstrømmen som relaterer seg til forsikringsforpliktelser som ikke er opptjent for kontrakter innenfor definisjonen av kontraktens grenser. Beste estimat av premieavsetningen beregnes ved å sette opp fremtidige inn- og utgående kontantstrømmer: <ul style="list-style-type: none"> • Fremtidig premie • Fremtidige erstatningskostnader • Forventede administrasjonskostnader knyttet til aktive avtaler • Justering for å ta hensyn til effekten av forventet kundeavgang Fremtidig premie oppstår for kontrakter med terminbetaling, eventuell tilleggspremie og også for juridisk bindende avtaler som enda ikke er aktive. For kontrakter med terminbetaling innebærer dette en reklassifisering av kundefordringer på eiendelssiden av balansen til premieavsetningen.
Erstatningsavsetningen	Skal tilsvare forventede brutto erstatningskostnader for alle skadetilfeller som på balansedagen er inntruffet, men ikke oppgjort. Erstatningsavsetningen diskonteres ikke.	Erstatningsavsetningen skal være et beste estimat av kontantstrømmen som relaterer seg til skader som har inntruffet på verdsettelsestidspunktet. Kontantstrømmen inkluderer alle skadeutbetalinger og kostnader knyttet til disse skadene, samt eventuelle inngående kontantstrømmer som kan oppstå som en følge av fremtidig premie, berging, regress eller lignende. Alle kontantstrømmer med mer enn 12 måneders varighet er neddiskontert. Neddiskonteringsraten skal være risikofri og er således ikke relatert til forventet finansavkastning.
Risikomargin	Ikke aktuell	Risikomarginen skal beregnes som kostnaden ved å fremskaffe egenkapital tilsvarende det solvenskapitalkravet som trengs for å holde forsikringsforpliktelsene frem til risikoen er ferdig avløpt.

BESKRIVELSE AV VERDSETTELSE FOR SOLVENSFORMÅL OG VERDSETTELSE I REGNSKAPET:

Beregning av erstatningsavsetningene er basert på bruk av erfaringsdata der det tas utgangspunkt i hvordan erstatningskostnadene utvikler seg over tid. Dette vil omfatte utviklingen i både RBNS-avsetningene og avsetninger for etteranmeldte skader (IBNR-avsetningene). For å beregne erstatningsavsetningen bygges det opp statistiske modeller basert på erfaringstall og informasjon om porteføljeutvikling. Det benyttes følgende hovedtyper av statistiske modeller;

* *“Chain ladder”-metoder*, der det benyttes historiske data for å estimere faktorer for utviklingen i betalt, fastsatt (betalt+RBNS) og antall skader

* *“Forventet skadeprosent”-metoder* (for eksempel Bornhuetter-Ferguson), der det benyttes en forventede skadeprosent for det aktuelle forsikringsproduktet til å estimere gjenstående erstatningsutbetaling

* Metoder der en benytter en *kombinasjon av “Chain ladder” og “Forventet skadeprosent”*. En fordel med disse metodene er at man legger mer vekt på erfaringsdata når utviklingen av skadeåret er blitt sikrere

Valg av beregningsmetoder vil være avhengig av forsikringsprodukt og hvor mange års skadehistorikk som er tilgjengelig. I den utstrekning disse metodene er basert på data for historisk erstatningsutvikling blir det forutsatt at det historiske mønsteret for erstatningsutvikling vil fortsette i fremtiden. Det finnes årsaker til at dette ikke vil være tilfelle, og i de tilfeller har man tatt hensyn til dette ved å modifisere parametere som inngår i modellene.

Erstatningsavsetningene til regnskapsformål er ikke diskontert.

NOTE 20 - FORDRING PÅ REASSURANDØR

NOK 1 000	Konsernet	
	2017	2016
Fordring på reassurandør i skadeforsikring	200 217	200 987
Fordring på reassurandør i livsforsikring	274 389	267 374
Gjenforsikringsandel erstatningsavsetning ført brutto	312 009	446 136
Sum fordring på reassurandør	786 615	914 497

NOTE 21 - FORDRING PÅ FORSIKRINGSTAKER

NOK 1 000	Konsernet	
	2017	2016
Hovedforfalt fakturert restanse i skadeforsikring	448 392	337 876
Hovedforfalt ikke fakturert restanse i skadeforsikring	1 551 373	1 242 989
Kundefordringer i livsforsikring	74 443	68 901
Sum fordring på forsikringstaker	2 074 208	1 649 766

NOTE 22 - INNETEKTER OG KOSTNADER FRA FINANSIELLE EIENDELER OG GJELD

Morselskapet		Konsernet	
2017	2016 NOK 1 000	2017	2016
	Netto inntekter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet		
	Aksjer og andeler		
-	- Utbytte fra aksjer og andeler	26 031	17 091
-	- Netto urealisert og realisert gevinst/tap av aksjer og andeler	2 785 239	643 349
-	- Sum netto inntekter aksjer og andeler	2 811 271	660 440
	Obligasjoner og sertifikater		
-	- Mottatte og opptjente renteinntekter	723 687	463 651
-	- Netto realisert og urealisert gevinst/tap av rentepapirer	54 414	106 514
-	- Sum netto inntekter fra obligasjoner, sertifikater, rentefond og andre verdipapirer med fast avkastning	778 102	570 166
	Andre finansielle instrumenter		
-	- Mottatte og opptjente renteinntekter	-874	11 582
-	- Netto urealisert og realisert gevinst/tap derivater og andre finansielle eiendeler	50 394	442 299
-	- Sum derivater og andre finansielle instrumenter	49 520	453 881
-	- Netto inntekter og gevinst/tap fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet	3 638 892	1 684 487
	Netto inntekter fra obligasjoner vurdert til amortisert kost		
-	- Mottatte og opptjente renteinntekter obligasjoner holdt til forfall	135 004	174 493
-	- Netto realisert og urealisert gevinst/tap obligasjoner holdt til forfall	-273	-5 861
-	- Netto inntekter fra obligasjoner holde-til-forfall	134 731	168 632
-	- Mottatte og opptjente renteinntekter andre obligasjoner til amortisert kost	246 726	201 953
-	- Netto realisert og urealisert gevinst/tap obligasjoner til amortisert kost	-123	-731
-	- Netto inntekter og gevinst/tap obligasjoner til amortisert kost	246 603	201 222
	Netto inntekter fra verdipapirer tilgjengelig for salg		
-	- Netto gevinst ved realisasjon av aksjer	45	-1
-	- Netto inntekter og gevinst/tap verdipapirer tilgjengelig for salg	45	-1
26 910	27 695 Renteinntekter på utlån og fordringer	268 011	261 505
-81 231	-84 411 Rentekostnader på finansielle forpliktelser	-173 188	-144 366

NOTE 23 – KLASSIFISERING AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE

KONSERNET 2017

NOK 1 000	Note	Lån og fordringer	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle eiendeler							
Bankinnskudd	13, 27	706 086	-	-	-	-	706 086
Aksjer og andeler	13, 24, 25	-	-	130	18 841 427	118 049	18 959 606
Obligasjoner og sertifikater med fast avkastning	13, 24, 25, 26, 27	8 455 438	2 704 972	-	26 089 967	-	37 250 377
Andre finansielle eiendeler	13, 24, 25	-	-	-	675 564	-	675 564
Utlån til kunder	13, 14, 24, 27	2 628 027	-	-	-	-	2 628 027
Finansielle derivater	9, 13, 24	-	-	51 379	-	-	51 379
Finansielle eiendeler	13	89 125	-	-	-	-	89 125
Sum finansielle eiendeler		11 878 676	2 704 972	51 509	45 606 957	118 049	60 360 164

NOK 1 000	Note	Amortisert kost	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle forpliktelser							
Ansvarlig lån og fondsobligasjoner	15, 27, 40	1 285 436	-	-	-	-	1 285 436
Gjeld til kredittinstitusjoner	15, 24, 27, 41	2 907 171	-	-	-	-	2 907 171
Innskudd fra og gjeld til kunder	15, 24, 27, 41	338 481	-	-	-	-	338 481
Finansielle derivater	9, 24	-	-	105 922	-	-	105 922
Finansielle forpliktelser		1 006 288	-	-	-	-	1 006 288
Sum finansielle forpliktelser		5 537 375	-	105 922	-	-	5 643 297

KONSERNET 2016

NOK 1 000	Note	Lån og fordringer	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle eiendeler							
Bankinnskudd	13, 27	984 208	-	-	-	-	984 208
Aksjer og andeler	13, 24, 25	-	-	12 550	14 723 095	99 038	14 834 683
Obligasjoner og sertifikater med fast avkastning	13, 24, 25, 26, 27	6 815 534	3 211 623	1 548	25 082 601	-	35 111 305
Andre finansielle eiendeler	13, 24, 25	-	-	-	461 812	-	461 812
Utlån til kunder	13, 14, 24, 27	2 342 013	-	-	-	-	2 342 013
Finansielle derivater	9, 13, 24	-	-	4 727	-	-	4 727
Finansielle eiendeler	13	198 807	-	-	-	-	198 807
Sum finansielle eiendeler		10 340 621	3 211 623	18 824	40 267 509	99 038	53 937 614

NOK 1 000	Note	Amortisert kost	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle forpliktelser							
Ansvarlig lån og fondsobligasjoner	15, 27, 40	1 285 381	-	-	-	-	1 285 381
Gjeld til kredittinstitusjoner	15, 24, 27, 41	3 508 806	-	-	-	-	3 508 806
Innskudd fra og gjeld til kunder	15, 24, 27, 41	257 603	-	-	-	-	257 603
Finansielle derivater	9, 24	-	-	129 393	-	-	129 393
Finansielle forpliktelser		830 811	-	-	-	-	830 811
Sum finansielle forpliktelser		5 882 601	-	129 393	-	-	6 011 994

MORSELSKAPET 2017

NOK 1 000	Note	Lån og fordringer	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle eiendeler							
Bankinnskudd	13, 27	330 299	-	-	-	-	330 299
Aksjer og andeler	13, 24, 25	-	-	-	-	110 931	110 931
Utlån til kredittinstitusjoner	13, 24, 27	1 832 094	-	-	-	-	1 832 094
Finansielle eiendeler	13	1 869	-	-	-	-	1 869
Sum finansielle eiendeler		2 164 261	-	-	-	110 931	2 275 193

NOK 1 000	Note	Amortisert kost	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle forpliktelser							
Ansvarlig lån og fondsobligasjoner	15, 27, 40	283 415	-	-	-	-	283 415
Gjeld til kredittinstitusjoner	15, 24, 27, 41	3 994 325	-	-	-	-	3 994 325
Finansielle forpliktelser		968	-	-	-	-	968
Sum finansielle forpliktelser		4 278 707	-	-	-	-	4 278 707

MORSELSKAPET 2016

NOK 1 000	Note	Lån og fordringer	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle eiendeler							
Bankinnskudd	13, 27	26 736	-	-	-	-	26 736
Aksjer og andeler	13, 24, 25	-	-	-	-	93 102	93 102
Utlån til kredittinstitusjoner	13, 24, 27	1 793 773	-	-	-	-	1 793 773
Finansielle eiendeler	13	3 456	-	-	-	-	3 456
Sum finansielle eiendeler		1 823 964	-	-	-	93 102	1 917 067

NOK 1 000	Note	Amortisert kost	Holdt til forfall	Virkelig verdi trading	Virkelig verdi FVO	Tilgjengelig for salg	Sum
Finansielle forpliktelser							
Ansvarlig lån og fondsobligasjoner	15, 27, 40	283 596	-	-	-	-	283 596
Gjeld til kredittinstitusjoner	15, 24, 27, 41	3 796 579	-	-	-	-	3 796 579
Finansielle forpliktelser		52 583	-	-	-	-	52 583
Sum finansielle		4 132 758	-	-	-	-	4 132 758

NOTE 24 – VERDSETTELSESHIERARKI

KONSERNET 2017

NOK 1000	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	Sum
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Verdipapirer – tilgjengelig for salg	-	39 299	78 750	118 049
Verdipapirer- holdt for handelsformål	-	130	-	130
Herav aksjer og andeler	-	130	-	130
Verdipapirer - utpekt til virkelig verdi over resultatet	33 835 198	11 771 759	-	45 606 957
Herav aksjer og andeler	18 841 427	-	-	18 841 427
Herav obligasjoner og sertifikater	14 993 771	11 096 196	-	26 089 967
Herav andre verdipapirer	-	675 564	-	675 564
Finansielle derivater	-	51 379	-	51 379
Sum eiendeler	33 835 198	11 862 567	78 750	45 776 515
Finansielle derivater	-	105 922	-	105 922
Herav valutainstrumenter	-	105 922	-	105 922
Sum forpliktelser	-	105 922	-	105 922

Avstemming av nivå 3

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG	VH5	VH6	VH7
	Aksjer og andeler	Obligasjoner og	Andre verdipapirer
Inngående balanse	-	70 931	-
Netto verdiendring ført over utvidet resultat	-	8 619	-
Kapitalnedsettelse	-	-800	-
Utgående balanse	78 750	-	-

Total urealisert gevinst og tap ført over resultatet	VH5	VH6	VH7
	Aksjer og andeler	Obligasjoner og sertifikater	Andre verdipapirer
Netto inntekter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet	2 811 271	778 102	49 520
Netto inntekter fra finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	45	-	-
Sum urealisert gevinst og tap ført over resultatet	2 811 315	778 102	49 520

KONSERNET 2016

NOK 1000	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	Sum
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Verdipapirer – tilgjengelig for salg	-	45 607	53 431	99 038
Verdipapirer- holdt til handelsformål	-	14 098	-	14 098
Herav aksjer og andeler	-	12 550	-	12 550
Herav obligasjoner og sertifikater	-	1 548	-	1 548
Verdipapirer - utpekt til virkelig verdi over resultatet	27 671 293	12 596 216	-	40 267 509
Verdipapirer - utpekt til virkelig verdi over resultatet	14 723 095	-	-	14 723 095
Herav obligasjoner og sertifikater	12 948 197	12 134 404	-	25 082 601
Herav andre verdipapirer	-	461 812	-	461 812
Finansielle derivater	-	4 727	-	4 727
Sum eiendeler	27 671 293	12 660 647	53 431	40 385 370
Finansielle derivater	-	129 393	-	129 393
Herav aksjeinstrumenter	-	844	-	844
Herav valutainstrumenter	-	128 009	-	128 009
Herav renteinstrumenter	-	541	-	541
Sum forpliktelser	-	129 393	-	129 393

Avstemming av nivå 3

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI	Aksjer og andeler	Obligasjoner og sertifikater	Andre verdipapirer
Inngående balanse	56 269	-	-
Netto verdiendring ført over utvidet resultat	-2 837	-	-
Overført fra nivå 1 eller 2	-1	-	-
Utgående balanse	-	53 431	-
Total realisert og urealisert gevinst og tap ført over resultatet	Aksjer og andeler	Obligasjoner og sertifikater	Andre verdipapirer
Netto inntekter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet	660 440	570 166	453 881
Netto inntekter fra finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	-1	-	-
Sum realisert og urealisert gevinst og tap ført over resultatet	660 439	570 166	453 881

MORSELSKAPET 2017

NOK 1000	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Verdipapirer – tilgjengelig for salg	-	32 708	78 223	110 931
Sum eiendeler	-	32 708	78 223	110 931

Avstemming av nivå 3

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI	Aksjer og andeler	Obligasjoner og sertifikater	Andre verdipapirer
Inngående balanse	69 653	-	-
Netto verdiendring ført over utvidet resultat	8 570	-	-
Utgående balanse	78 223	-	-

MORSELSKAPET 2016

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
NOK 1000	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelses- teknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelses- teknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Verdipapirer – tilgjengelig for salg	-	23 449	69 653	93 102
Sum eiendeler	-	23 449	69 653	93 102

Avstemming av nivå 3

FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI	Aksjer og andeler	Obligasjoner og sertifikater	Andre verdipapirer
Inngående balanse	70 153	-	-
Netto verdiendring ført over utvidet resultat	-500	-	-
Utgående balanse	69 653	-	-

VERDSETTELSESHIERARKI - FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER TIL VIRKELIG VERDI

NOTE VERDSETTELSESHIERARKI

Hoveddelen av selskapets finansielle eiendeler er vurdert til virkelig verdi. Virkelig verdi er det beløpet den enkelte eiendel kan omsettes for i en velordnet transaksjon mellom markedsaktører på måletidspunktet under de gjeldende markedsforhold.

Ved beregning av virkelig verdi benyttes ulike metoder og teknikker avhengig av type finansielle eiendeler og i hvilken grad de handles i aktive markeder. Eiendelene klassifiseres i sin helhet i en av tre verdsettelsesnivåer basert på det laveste nivå av verdsettelsesinformasjon som er betydningsfull for verdsettelsen av eiendelen.

Nivå 1

Kvoterte priser i aktive markeder anses som det beste estimat på en eiendels virkelige verdi. Eiendeler klassifiseres i nivå 1 dersom virkelig verdi er fastsatt basert på priser som er enkelt og regelmessig tilgjengelige og representerer faktiske og regelmessige forekommende markedstransaksjoner på en armlengdes avstand.

Følgende finansielle eiendeler er klassifisert under nivå 1

- Andeler i aksje-, obligasjons- og pengemarkedsfond
- Børsnoterte aksjer, statsobligasjoner og statssertifikater med fast avkastning

Nivå 2

Når kvoterte priser i aktive markeder ikke er tilgjengelige, fastsettes virkelig verdi for eiendelen ved hjelp av verdsettelsesmetoder som baserer seg på observerbare markedsdata. Eiendeler klassifiseres i nivå 2 dersom virkelig verdi er fastsatt med referanse til priser som ikke er kvoterte, men som er observerbare enten direkte (som priser) eller indirekte (derivert fra priser).

Følgende finansielle instrumenter er klassifisert under nivå 2

- Valutatimer, fremtidige renteaftaler og valutawapper hvis virkelig verdi er derivert fra verdien av underliggende instrument
- Obligasjoner og sertifikater som ikke er noterte, eller er noterte, men hvor det ikke forekommer regelmessige transaksjoner. De unoterte instrumentene verdsettes basert på observerbare rentekurver og estimert kredittspread der hvor det er aktuelt

Nivå 3

Når verken kvoterte priser i aktive markeder eller observerbare markedsdata er tilgjengelige, fastsettes virkelig verdi ved hjelp av verdsettelsesteknikker som ikke er basert på observerbare markedsdata. Eiendeler klassifiseres i nivå 3 dersom virkelig verdi er fastsatt uten å være basert på verken kvoterte priser i aktive markeder eller observerbare markedsdata.

Selskapet har en helt ubetydelig post klassifisert under nivå 3.

Bevegelser mellom nivåene skjer når karakter rundt input til verdsettelse endrer seg.

NOTE 25 – VERDIPAPIRER TIL VIRKELIG VERDI

KONSERNET

Aksjer og andeler		2017	2016
NOK 1 000		Bokført verdi/ virkelig verdi	Bokført verdi/ virkelig verdi
Aksjer og andeler til virkelig verdi		18 841 557	14 735 645
Obligasjoner og sertifikater		2017	2016
NOK 1 000		Bokført verdi/ virkelig verdi	Bokført verdi/ virkelig verdi
	Risikovekting		
Norske			
Stats og statsgaranterte	0%	904 664	745 312
Kredittforetak og bank	10%	2 341 661	3 714 495
Kommuner og fylker	20%	577 869	1 120 774
Kredittforetak og bank	20%	2 719 838	2 600 211
Obligasjonsfond	20%	5 865 151	4 720 694
Pengemarkedsfond	20%	3 445 960	2 965 637
Obligasjonsfond	50%	2 112 037	1 528 245
Kredittforetak og bank	100%	498 581	701 946
Pengemarkedsfond	100%	221 696	455 105
Industriforetak	100%	1 097 232	892 762
Sum norske obligasjoner og sertifikater		19 784 689	19 795 611
Utenlandske			
Stats og statsgaranterte	0%	258 587	853 854
Utenlandske obligasjoner med pantsikkerhet	10%	856 218	925 418
Kommuner og fylker	20%	207 454	123 909
Kredittforetak og bank	20%	423 535	562 802
Obligasjonsfond	20%	934 780	792 663
Obligasjonsfond	100%	1 250 896	1 106 096
Kredittforetak og bank	100%	828 080	230 872
Industriforetak	100%	1 545 728	692 923
Sum utenlandske obligasjoner og sertifikater		6 305 278	5 288 538
Sum obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi		26 089 967	25 084 149
Andre verdipapirer		2017	2016
NOK 1000		Bokført verdi/ virkelig verdi	Bokført verdi/ virkelig verdi
Hedgefond		24	24
Andre finansielle eiendeler		675 540	461 788
Sum andre finansielle verdipapirer til virkelig verdi		675 564	461 812
Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi		45 607 087	40 281 606

NOTE 26 - OBLIGASJONER MÅLT TIL AMORTISERT KOST

KONSERNET	Risiko vekting	2017		2016	
		Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
NOK 1000					
Stats og statsgaranterte	0%	206 744	235 140	237 869	272 037
Norske og utenlandske obligasjoner med pantesikkerhet	10%	2 408 613	2 636 296	2 253 012	2 489 174
Kommuner, fylker, stats og statsgaranterte	20%	2 043 243	2 074 497	1 344 196	1 373 828
Kredittforetak og bank	20%	3 642 640	3 816 163	3 858 406	4 025 033
Stats og statsgaranterte	50%	-	-	-	-
Kredittforetak og bank	100%	379 583	388 233	258 076	264 974
Industrilån	100%	2 479 587	2 557 831	2 075 598	2 160 547
Sum obligasjoner		11 160 410	11 708 159	10 027 156	10 585 593
<i>Herav børnoterte papirer</i>		<i>9 578 635</i>	<i>10 087 361</i>	<i>8 773 522</i>	<i>9 285 321</i>

Morselskapet

Morselskapet hadde ikke obligasjoner målt til amortisert kost i 2017 og 2016.

NOTE 27 - VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER VURDERT TIL AMORTISERT KOST

Morselskapet				Konsernnet			
2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
EIENDELER							
1 832 094	1 832 094	1 793 773	1 793 773	-	-	-	-
-	-	-	-	2 628 027	2 628 027	2 342 013	2 342 013
-	-	-	-	11 160 410	11 708 159	10 027 156	10 585 593
330 299	330 299	26 736	26 736	706 086	706 086	984 208	984 208
2 162 393	2 162 393	1 820 509	1 820 509	14 494 523	15 042 273	13 353 377	13 911 813
FORPLIKTELSE							
3 994 325	3 994 325	3 796 579	3 796 579	2 907 171	2 907 171	3 508 806	3 508 806
-	-	-	-	338 481	338 481	257 603	257 603
283 415	283 415	283 596	283 596	1 285 436	1 285 436	1 285 381	1 285 381
4 277 740	4 277 740	4 080 175	4 080 175	4 531 088	4 531 088	5 051 790	5 051 790
731 000		561 000		731 000		561 000	
1 400 000		750 000		1 766 751		1 041 184	
-		-		105 000		105 000	

Amortisert kost innebærer verdsetting av balansepostene etter opprinnelig avtalte kontantstrømmer, eventuelt justert for verdiforringelse. Slike verddivurderinger vil ikke alltid gi verdier som er i samsvar med markedets vurdering av de samme instrumenter. Avvik kan skyldes forskjellige oppfatninger om makroutsikter, markedsforhold, risikoforhold og avkastningskrav, samt avvik i tilgang på presis informasjon.

Tabellene ovenfor gir en oversikt over beregnet virkelig verdi av poster som er bokført til amortisert kost. Verdien er beregnet med utgangspunkt i interne modeller som beregner en teoretisk verdi da det ikke finnes aktive markeder, eller sammenligning mellom priser på

instrumentene i porteføljen i forhold til siste tilgjengelige transaksjonspriser. I tilfeller hvor det ikke er relevant prisinformasjon tilgjengelig, er det benyttet et anslag basert på skjønn. Verdsetting til virkelig verdi, er etter sin natur beheftet med betydelig usikkerhet.

OBLIGASJONER TIL AMORTISERT KOST

Obligasjoner som holdes til forfall

Det foreligger ingen objektive indikasjoner på at det har skjedd tap ved verdifall i 2017. I tillegg til en kontinuerlig vurdering av de ulike plasseringene, avholdes det formelle, kvartalsvise verddivurderingsmøter der eksponeringen gjennomgås i detalj med sikte på å avdekke endringer i underliggende risiko. Endringer i kredittvurderinger, endringer i rente og kredittpåslag samt spesifikk makrorisiko er viktige parametere for å vurdere om det har skjedd tap ved verdifall i 2017.

Utlån og fordringer som måles til amortisert kost

I tillegg til en kontinuerlig vurdering av om det har skjedd endringer i verdien av instrumenter som inngår i utlån og fordringer, avholdes det formelle, kvartalsvise verddivurderingsmøter der eksponeringen gjennomgås i detalj med sikte på å avdekke endringer i underliggende risiko. Sentralt for å vurdere verdien, er kredittvurderinger og sannsynligheter for mislighold samt endringer i rente og kredittpåslag.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER OG INNSKudd FRA KUNDER

Gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd fra kunder er vurdert til amortisert kost. Noen mindre innskudd med aksjeindekserte avkastning (BMB) er vurdert til virkelig verdi. Virkelig verdi av p.t.-prisede innskudd er derfor satt lik amortisert kost.

VERDIPAPIRGJELD OG ANSVARLIG LÅNEKAPITAL

Verdipapirgjeld til fast rente er vurdert til virkelig verdi, mens verdipapirgjeld til flytende rente og ansvarlig lånekapital er vurdert til amortisert kost. Verdsettingen av gjeld vurdert til amortisert kost er basert på innhentet informasjon fra meglere ("broker quotes") eller beregnet pga. rentekurver innhentet fra Reuters. Verdi ved antatt nytstedelse er lagt til grunn, på tilsvarende måte som for utlån.

KONSERNET 2017	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	Sum
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Utlån til og fordringer på kunder	-	2 154 244	473 783	2 628 027
Obligasjoner til amortisert kost	-	11 708 159	-	11 708 159
Sum finansielle eiendeler	-	13 862 403	473 783	14 336 186
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 269 487	-1 362 316	-	2 907 171
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	338 481	-	338 481
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	-	1 047 021	238 415	1 285 436
Sum finansielle forpliktelser	23 186	23 186	238 415	4 531 088

NOTE 28 - INVESTERINGER I DATTERSELSKAPER

2017

NOK 1 000

Selskaper	Forretningskontor	Andel i %	Aksjekapital	Pålydende per aksje	Bokført verdi
SpareBank 1 Forsikring AS	Oslo	100	348 400	200	3 620 538
SpareBank 1 Skadeforsikring AS	Oslo	100	132 000	100	2 080 632
SpareBank 1 Medlemskort AS	Oslo	51	150	50	816
ODIN Forvaltning AS	Oslo	100	9 238	1 000	185 045
SpareBank 1 Factoring AS	Oslo	100	73 892	568	366 660
SpareBank 1 Portefølje AS	Oslo	100	56 108	432	206 827
Conecto AS	Oslo	100	15 378	40	271 293
Sum investering i datterselskaper					6 731 810

SpareBank 1 Portefølje AS ble fisjonert ut fra SpareBank 1 Gruppen Finans AS pr 26.09.2017.

I den forbindelse skiftet SpareBank 1 Gruppen Finans AS navn til SpareBank 1 Factoring AS.

2016

NOK 1 000

Selskaper	Forretningskontor	Andel i %	Aksjekapital	Pålydende per aksje	Bokført verdi
SpareBank 1 Forsikring AS	Oslo	100	348 400	200	3 620 538
SpareBank 1 Skadeforsikring AS	Oslo	100	132 000	100	2 080 632
SpareBank 1 Medlemskort AS	Oslo	51	150	50	816
ODIN Forvaltning AS	Oslo	100	9 238	1 000	185 045
SpareBank 1 Gruppen Finans AS	Oslo	100	130 000	1 000	403 487
Conecto AS	Oslo	100	15 378	40	271 293
Sum investering i datterselskaper					6 561 810

NOTE 29 - INVESTERINGER I TILKNYTTETE SELSKAP

EIERANDEL I TILKNYTTETE SELSKAP

NOK 1 000	SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	
	2017	2016
Per 01.01	13 849	12 713
Resultatandel fra tidligere år	2 125	1 136
Per 31.12	15 974	13 849

Stemmeandel er lik eierandel. Forretningskontoret til SpareBank 1 Banksamarbeidet DA er i Oslo.

FINANSIELL INFORMASJON OM TILKNYTTETE SELSKAP

NOK 1 000	SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	
	2017	2016
Eiendeler	1 041 639	947 560
Gjeld	902 482	824 454
Inntekter	901 575	867 336
Resultat etter skatt	12 688	3 485
Eierandel	10%	10%

MORSELSKAPET HAR FØLGENDE FORDRING OG GJELD TIL TILKNYTTETE SELSKAP

NOK 1000	2017	2016
Fordring SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	-	-884
Sum fordring til tilknyttede selskap	-	-884

INVESTERING I TILKNYTTETE SELSKAP I MORSELSKAPET SPAREBANK 1 GRUPPEN AS

NOK 1 000	2017	2016
Andeler i SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	10 147	10 147
Sum aksjer og andeler i tilknyttede selskap	10 147	10 147

Andel i SpareBank 1 Banksamarbeidet DA er i morselskapets regnskap, etter overgang til IFRS, ført til opprinnelig kost og testet for nedskrivning.

Ved utgangen av 2017, samt ved utgangen av 2016 er det ikke funnet grunnlag for nedskrivning.

NOTE 30 – INVESTERINGSEIENDOMMER

Konsernet

SpareBank 1 Gruppens totale eiendomsportefølje utgjorde 239 903 m² fordelt på 21 eiendommer per 31. desember 2017. Av dette bruker SpareBank 1 Gruppen 33 669 m² i egen virksomhet. Samlet ledighetsgrad er ca 10 prosent. Vektet gjenværende leietid for hele porteføljen er 6,3 år. I note 3 «Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper» er sensitivitet nærmere omtalt.

NOK 1 000	2017	2016
Anskaffelseskost per 01.01.	3 706 237	3 640 064
Korreksjon anskaffelseskost IB	-	-591
Omarbeidet anskaffelseskost IB	3 706 237	3 639 473
Årets tilgang	98 128	66 764
Anskaffelseskost per 31.12.	3 804 364	3 706 237
Akkumulert verdiregulering per 01.01.	777 508	744 305
Årets verdiregulering	581 854	33 203
Akkumulert verdiregulering per 31.12.	1 359 362	777 508
Balanseført verdi per 31.12.	5 163 726	4 483 744

INVESTERINGSEIENDOMMER FORDELT PÅ GEOGRAFISKE OMRÅDER

2017

NOK 1 000	By/område	Areal m ²	Leieinntekt	gj.sn. leieforhold	Opphørstids- punkt	Historisk kostpris	Bokført verdi
TYPE BYGG							
Butikker og kjøpesenter	Oslo	19 370	27 407		2025	344 067	392 891
Kontoreiendom	Oslo	136 825	209 374		2020-2024	2 717 200	3 679 087
Øvrige eiendommer	Østlandet	51 682	79 950		2023-2035	743 097	1 091 748
Sum		207 877	316 731		-	3 804 364	5 163 726

2016

NOK 1 000	By/område	Areal m ²	Leieinntekt	gj.sn. leieforhold	Opphørstids- punkt	Historisk kostpris	Bokført verdi
TYPE BYGG							
Butikker og kjøpesenter	Oslo	19 370	26 136		2021	340 478	359 529
Kontoreiendom	Oslo	149 672	237 841		2017-2022	2 844 068	3 508 216
Øvrige eiendommer	Østlandet	38 488	49 131		2022-2035	522 603	615 999
Sum		207 530	313 108		-	3 707 149	4 483 744

Verdsettelsehierarki

KONSERNET 2017

	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	Sum
	Verdsettelsesteknikk Kvoterte priser i basert på observerbare aktive markeder		Verdsettelsesteknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Investerings eiendom	-	-	5 163 726	5 163 726
Sum eiendeler	-	-	5 163 726	5 163 726

Avstemming av nivå 3

Inngående balanse	Investerings eiendom	4 483 744
Netto gevinst/tap resultatført		581 854
Tilgang/kjøp		98 128
Utgående balanse		5 163 726
Realisert gevinst/tap og verdiregulering ført over resultatet		
Netto inntekter fra investeringseiendommer		156 336
Sum realisert gevinst/tap og verdiregulering ført over resultatet		156 336
Verdiendring ført over resultatet		
Netto inntekter fra investeringseiendommer		581 854
Sum verdiregulering ført over resultatet		581 854

KONSERNET 2016	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	Sum
	Kvoterte priser i aktive markeder	Verdsettelsesteknikk basert på observerbare markedsdata	Verdsettelsesteknikk basert på ikke observerbare markedsdata	
Investerings eiendom	-	-	4 483 744	4 483 744
Sum eiendeler	-	-	4 483 744	4 483 744
Avstemming av nivå 3				Investerings eiendom
Inngående balanse				4 383 777
Netto gevinst/tap resultatført				33 203
Tilgang/kjøp				66 764
Utgående balanse				4 483 744
Realisert gevinst/tap og verdiregulering ført over resultatet				
Netto inntekter fra investerings eiendommer				33 203
Sum realisert gevinst/tap og verdiregulering ført over resultatet				33 203
Verdiendring ført over resultatet				
Netto inntekter fra investerings eiendommer				33 203
Sum verdiregulering ført over resultatet				33 203

VERDIVURDERING

Investerings eiendommene bokføres til virkelig verdi. Etter IFRS er virkelig verdi den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet.

Selskapene benytter en intern kontantstrømsmodell for å beregne virkelig verdi for eiendommene. I modellen estimeres en 30-års kontantstrøm på basis av forventede fremtidige kostnader og inntekter for hver enkelt eiendom. Etter utløpet av det 30. året i kontantstrømmen er det beregnet en sluttverdi. Kontantstrøm inklusive sluttverdien inflateres med forventet prisvekst og diskonteres med et avkastningskrav som består av risikofri rente og et risikopåslag. Risikopåslaget er satt individuelt for hver enkelt eiendom.

Mer om de viktigste forutsetningene:

LEIEINTEKTER

For kontorarealer, som utgjør den største arealtypen i porteføljen, benytter konsernet en egen separat modell for å estimere forventet langsiktig kontantstrøm etter utløp av dagens leiekontrakter. Prishistorikk fra reelle kontraktsinngåelser for den enkelte eiendom inngår i datagrunnlaget for å estimere forventet fremtidig leie for arealet. De forventede leieprisene er basert på et definert kartutsnitt, hvor data på løpende markedsleier per kvadratmeter bruttoareal er hentet ut. Det definerte kartutsnittet vil gi et presist bilde på relevante leiepriser i et område. Videre er de løpende leiene i hvert kartutsnitt inndelt i 4 kvartiler. For å få en ytterligere presis vurdering av forventet leie er hver eiendom plassert i én kvartil. Kvartilinndelingen er hovedsakelig basert på historiske kontrakter for eiendommen, men også kalibrert for strategi og forventet utvikling av eiendommen.

For arealtyper som ikke dekkes av leieprisstatistikk, benyttes selskapets egne vurderinger for å finne forventet fremtidig inntekt.

KOSTNADER

Gjennomsnittlige historiske driftskostnader og selskapenes forventninger per eiendom inngår for å estimere forventede kostnader. Som et anslag for forventede eierkostnader på lang sikt benyttes statistikk fra OPAK og Basale. Dersom de historiske kostnadene har vært spesielt høye eller spesielt lave, benyttes ytterpunktene i OPAK/Basale sine anslag for normale eierkostnader for år 1 i kontantstrømmen. Eierkostnadene antas å være stigende med eiendommens alder og vokser lineært til OPAK/Basale anslag for høye eierkostnader over kontantstrømmens lengde.

AVKASTNINGSKRAV

Avkastningskravet består av risikofri rente som endres over kontantstrømmen og risikopåslag som gjelder individuelt for hver eiendom.

RISIKOFRI RENTE

Observasjoner fra transaksjonsmarkedet tyder på at eiendom er lite sensitive til endringer i markedsrentene. I stedet er det langsiktige forventninger til rentenivået som synes å ligge til grunn for eventuelle prisendringer for eiendom. Grunnen til dette kan være at selv de lengste markedsrentene er relativt korte i forhold til forventet varighet på en næringseiendom. Selskapene har valgt å benytte en 10-års swaprente for de første 10 årene i kontantstrømmen, og en antatt langsiktig normalrente på 5 % for de siste 10 årene og for sluttverdien. For årene imellom, fra år 10 til år 20, er det benyttet interpolering mellom de to rentene.

RISIKOPÅSLAG

Selskapene benytter et kategoriseringsverktøy for å anslå risikopåslagene per eiendom. Beliggenhet, kontraktslengde og antatt grad av syklisk karakter i kontantstrømmen til den enkelte eiendom inngår som elementer for å plassere eiendommens vektete risikoegenskaper på en poengskala. Eiendommens plassering på poengskalaen benyttes til å finne eiendommens spesifikke risikopåslag innenfor et spenn mellom antatt høyt og lavt risikopåslag i markedet. Dette spennet blir kalibrert mot observerte nøkkeltall fra transaksjonsmarkedet. Kategoriseringen og kalibreringen skal til sammen bidra til markedsmessig og konsistent verdivurdering til virkelig verdi, både på tvers av eiendommene og over tid.

EKSTERN VERDIVURDERING

Parallelt med intern verdivurdering blir det utført ekstern verdivurdering for utvalgte eiendommer i porteføljen for å avstemme markedsutviklingen i perioden. Samtidig er dette en mulighet for å sjekke og diskutere rimeligheten av verdinivåene og eventuelt forutsetningene som inngås i vurderingen mot andre. Utvalget er trukket tilfeldig av forhåndsdefinert antall eiendommer. Det er planen at utvalget for ekstern vurdering rulleres over en periode på 3 år, dog med en viss overlapp med halvårlige intervall for ekstern vurdering.

LATENT SKATT

I forbindelse med verdivurderingen av investeringseiendommene er effekten av latent skatt beregnet utenom verdivurderingsmodellen. Latent skatt oppstår som følge av at man eier aksjer i et eiendomsselskap og ikke eiendommene direkte. Latent skatt er beregnet med 7 % av differansen mellom virkelig verdi og skattemessig verdi, redusert ned bokført utsatt skatt i selskapsregnskapene for eiendommene. Dette er i henhold til normal bransjepraksis. Nettoeffekten reduserer virkelig verdi av investeringseiendommene.

MORSELSKAPET

Morselskapet hadde ikke investeringseiendommer i 2017 og 2016.

NOTE 31 – EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR

2017

Morselskapet		Konsernet		
Maskiner, inventar, transportmidler og kunst	NOK 1000	Maskiner, inventar, transportmidler og kunst	Bygning og annen fast eiendom	Totalt
-	Anskaffelseskost eller regulert verdi per 01.01	300 204	1 096 729	1 396 932
-	Tilgang	24 969	4 618	29 587
-	Avgang	1	-373	-372
-	Verdiregulering	-	177 016	177 016
-	Omregningsdifferanse	307	-	307
-	Anskaffelseskost eller regulert verdi per 31.12	325 481	1 277 989	1 603 470
-	Akkumulert avskrivning og nedskrivning per	190 423	145 893	336 316
-	Årets avskrivning	35 331	46 966	82 297
-	Årets avgang nedskrivning	-	-3 318	-3 318
-	Omregningsdifferanse	305	-	305
-	Akkumulert avskrivning og nedskrivning per	226 058	189 542	415 600
-	Balanseført verdi per 31.12.	99 423	1 088 448	1 187 870

Dersom bygning eller annen fast eiendom ble vurdert til historisk kost ville balanseførte verdier vært som følger:

Balanseført verdi ved historisk kost	617 615
Verdireguleringsreserve per 31.12.17	463 527

SIKKERHETSSTILLELSE

Selskapet har ikke pantsatt eller akseptert andre rådighetsbegrensninger for sine anleggsmidler.

UTNYTTEDE DRIFTSMIDLER

Av aktiverte bygninger var 0,15 % ledig.

2016		Konsernet			
Morselskapet		Maskiner, inventar, transportmidler og kunst	Maskiner, inventar, transportmidler og kunst	Bygning og annen fast eiendom	Totalt
	NOK 1000				
	297 443	Anskaffelseskost eller regulert verdi per 01.01	490 212	998 863	1 489 076
	-	Tilgang	117 166	11 061	128 227
	-297 443	Avgang	-308 159	-	-308 159
	-	Verdiregulering	-	86 804	86 804
	-	Omregningsdifferanse	985	-	985
	-	Anskaffelseskost eller regulert verdi per 31.12	300 204	1 096 729	1 396 932
	139 656	Akkumulert avskrivning og nedskrivning per	305 704	105 020	410 725
	-	Årets avskrivning	33 878	40 873	74 751
	317	Årets nedskrivning	317	-	317
	-139 973	Årets avgang avskrivning	-143 583	-	-143 583
	-	Årets avgang nedskrivning	-6 892	-	-6 892
	-	Omregningsdifferanse	999	-	999
	-	Akkumulert avskrivning og nedskrivning per	190 423	145 893	336 316
	-	Balanseført verdi per 31.12.	109 781	950 835	1 060 616

Dersom bygning eller annen fast eiendom ble vurdert til historisk kost ville balanseførte verdier vært som følger:

Balanseført verdi ved historisk kost	659 627
Verdireguleringsreserve per 31.12.	286 510

SIKKERHETSSTILLELSE

Selskapet har ikke pantsatt eller akseptert andre rådighetsbegrensninger for sine anleggsmidler.

UTNYTTEDE DRIFTSMIDLER

Av aktiverte bygninger var 1,34 % ledig.

NOTE 32 – GOODWILL**GOODWILL**

2017	2017			2017	2016
NOK 1 000	Hist. kost	Tilgang	Nedskrivninger	Bokført verdi	Bokført verdi
Goodwill ved kjøp av SpareBank 1 Forsikring AS	378 656	-	-	199 953	199 953
Goodwill ved kjøp av 49 % av ODIN Forvaltning AS	158 263	-	-	79 131	79 131
Goodwill ODIN ved oppkjøp av Rahastotori/Fondex	50 060	-	-	25 700	25 700
Goodwill ved kjøp av SpareBank 1 Skadeforsikring AS	553 616	-	-	264 003	264 003
Goodwill SpareBank 1 Factoring AS	10 245	-	-	10 245	10 245
Goodwill ved kjøp av Conecto AS	205 882	-	-	182 300	182 300
Sum goodwill	1 356 722	-	-	761 332	761 332

Ved overtakelse av kontroll i et foretak (virksomhetssammenslutning) blir alle identifiserbare eiendeler og forpliktelser oppført til virkelig verdi i samsvar med IFRS 3R. En positiv differanse mellom virkelig verdi av kjøpsvederlaget og virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser oppføres som goodwill, mens en eventuell negativ differanse inntektsføres ved kjøpet. Goodwill oppstår som differanse mellom virkelig verdi av vederlaget ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser. Goodwill er antatt å ha ubegrenset levetid. Oppkjøp av et selskap er blant annet basert på strategisk tilpasning og antatt økonomisk lønnsomhet over lang tid. Goodwill fordeles på kontantstrømsgenererende enheter. Goodwill avskrives ikke, men er gjenstand for en årlig nedskrivningstest med sikte på å avdekke et eventuelt verdifall, i samsvar med IAS 36.

Fastsettelse av gjenvinnbart beløp:

Det brukes likviditetsprognoser (etter skatt) basert på 5 års fremskrivninger. Gjenvinnbart beløp på balansedagen beregnes årlig for goodwill som har en ubestemt utnyttbar levetid. Verdien av de ulike kontantstrømsgenererende enhetene er vurdert per 31. desember 2017. Det er benyttet estimerte fremtidige resultatprognoser for produktselskapene. I tillegg trekkes inn forhold som utbyttepolitikk, eierstruktur og distributørene av forsikringsprodukter.

Det kan legges til grunn at det for SpareBank 1 Gruppen konsern vil være en betydelig variasjon i verdiene med hensyn til om verdiløst vurderingen foretas med utgangspunkt i et "going concern" eller som en del av en strukturtransaksjon. For alle kontantgenererende enheter overstiger gjenvinnbart beløp de balanseførte verdiene, og analysen indikerer at nedskrivning ikke er nødvendig.

Vedlagt følger en tabell knyttet til sensitiviteten til forutsetningene som ligger til grunn for verdiberegningen:

Sensitivitet	Avkastningskrav prognose periode	Terminalvekst	1% økning i avkastningskrav	10% endring i netto kontantstrøm
ODIN Forvaltning AS	7,3 %	2,5 %	MNOK 149	MNOK 106
Conecto AS	7,3 %	2,5 %	MNOK 47	MNOK 30
SpareBank 1 Portefølje AS	7,3 %	2,5 %	MNOK 80	MNOK 55
SpareBank 1 Factoring AS	7,3 %	2,5 %	MNOK 74	MNOK 52
SpareBank 1 Skadeforsikring AS	6,00%	2,5 %	MNOK 1 391	MNOK 870
SpareBank 1 Forsikring AS	6,00%	2,5 %	MNOK 2 063	MNOK 1 149
SpareBank 1 Medlemskort AS	7,3 %	2,5 %	MNOK 3	MNOK 2

AVKASTNINGSKRAV

Selskapenes avkastningskrav baserer seg på følgende resonnerment:

Markedets risikopremie er satt til 6,5 % etter skatt i den eksplisitte prognoseperioden, og 5,0 % i terminalleddet. Videre anvendes en 5-årig statsrente som beste estimat for risikofri rente, hvilket ligger på ca. 1 % pr. 31.12.2017. Skattenivået til den risikofrie plasseringen er satt til 23 %.

Det som skiller avkastningskravet for de respektive selskapene, er selskapenes beta. Det er estimert beta mot sammenlignbare børsnoterte selskaper der det har vært grunnlag for det. Der det ikke har vært grunnlag for å sammenligne beta mot tilsvarende selskaper, antas denne å være lik 1.

Avkastningskrav EK: $R_f \times (1 - s) + MRP \times \text{Beta}$

TERMINALVERDI

Selskapenes terminalvekst er fastsatt til 2,5 % da det antas at selskapenes resultatvekst vil stige med den underliggende inflasjonen på lang sikt. Selskapene er ansett til å være i "steady state" ved utgangen av 2021.

NOTE 33 – ANDRE IMMATERIELLE EIENDELER

2017

NOK 1 000	IT- systemer i bruk	Lisenser	Forsikringssyst em under utvikling	Kunde relasjoner	Merkevare	Software	Totalt
Anskaffelseskost per 01.01.	457 882	95 272	5 148	23 318	5 269	5 972	592 861
Årets tilgang	68 461	7 962	-	-	-	834	77 257
<i>Herav utviklet internt</i>	59 218	-	-	-	-	834	60 051
<i>Herav kjøpt separat</i>	9 243	7 962	-	-	-	-	17 206
Årets avgang	-4 589	-670	-	-	-	-	-5 259
Anskaffelseskost per 31.12.17	521 754	102 564	5 148	23 318	5 269	6 806	664 859
Akkumulert avskrivning og nedskrivning per 01.01.	260 508	70 913	-	23 180	-	-	354 601
Årets avskrivning	61 208	5 205	-	138	-	-	66 552
Årets avgang avskrivning	-2 250	-	-	-	-	-	-2 250
Akkumulert avskrivning og nedskrivning per 31.12.17	319 467	76 118	-	23 318	-	-	418 903
Balanseført verdi per 31.12.17	202 287	26 446	5 148	-	5 269	6 806	245 956

2016

NOK 1 000	IT- systemer i bruk	Lisenser	Forsikringssyst em under utvikling	Kunde relasjoner	Merkevare	Software	Totalt
Anskaffelseskost per 01.01.	408 840	91 944	8 335	23 318	68 711	5 527	606 675
Årets tilgang	57 475	6 491	4 887	-	-	445	69 298
<i>Herav utviklet internt</i>	51 789	-	4 887	-	-	445	57 120
<i>Herav kjøpt separat</i>	5 686	6 491	-	-	-	-	12 177
Årets avgang	-8 433	-3 163	-8 073	-	-63 442	-	-83 112
Anskaffelseskost per 31.12.	457 882	95 272	5 148	23 318	5 269	5 972	592 862
Akkumulert avskrivning og nedskrivning per 01.01.	211 518	62 602	-	22 627	63 442	-	360 189
Korr akkumulert avskrivning og nedskrivning per 01.01.	-	-1	-	-	-	-	-1
Omarbeidet avskrivning og nedskrivning per 01.01.	211 518	62 601	-	22 627	63 442	-	360 188
Årets avskrivning	56 088	8 376	-	553	-	-	65 017
Årets avgang avskrivning	-	-64	-	-	-63 442	-	-63 506
Omregningsdifferanse	-	-	-	-	-	-	-
Akkumulert avskrivning og nedskrivning per 31.12.	260 508	70 913	-	23 180	-	-	354 601
Balanseført verdi per 31.12.	197 374	24 359	5 148	138	5 269	5 972	238 260

NOTE 34 – DRIFTSKOSTNADER

Morselskapet		Konsernet	
2017	2016 NOK 1 000	2017	2016
53 632	69 061	1 201 699	1 065 994
1 745	2 427	166 185	129 130
5 760	65	127 409	90 546
7 715	2 496	481 507	437 164
68 852	74 049	1 976 799	1 722 834
	Godtgjørelse til revisor		
238	238	2 224	1 632
-	123	174	123
-	240	342	276
-	82	673	375
	Godtgjørelse til revisor er oppgitt inklusive merverdiavgift.		
	Personalkostnader		
30 260	33 110	942 223	828 987
2 890	2 678	3 817	4 571
-	6 906	56 302	45 441
14 386	11 210	100 274	82 622
-	-	12 454	7 015
1 224	10 717	31 832	38 693
4 872	4 440	54 798	58 666
53 632	69 061	1 201 699	1 065 994
	Spesifikasjon av pensjonskostnader		
320	6 054	64 901	56 985
14 066	5 155	35 373	25 636
14 386	11 210	100 274	82 622

NOTE 35 – PENSJONER

GENERELL BESKRIVELSE AV SELSKAPETS PENSJONSFORPLIKTELSER:

Konsernet har både innskuddspensjon og hybridpensjon. Ytelsesordninger i SpareBank 1 Gruppen ble i hovedsak avvirket per 30. april 2017, med unntak av noen få usikrede lederpensjoner. Pensjonsordningene er i SpareBank 1 Forsikring AS.

En innskudds/hybridplan er en pensjonsordning hvor konsernet betaler faste bidrag til forsikringselskapet. Innskuddene regnskapsføres som lønnskostnad i takt med at de forfaller.

Med hybridpensjon setter arbeidsgiveren av en fast prosentsats av den ansattes lønn til pensjon. Pensjonssparingen er lik for alle ansatte, og ordningen har en garanti mot negativ avkastning. Da kvinner lever lenger blir det innbetalt et «kvinnetillegg». Pensjonskapitalen kan reguleres hvert år i forhold til lønnsveksten. Den ansatte kan selv bestemme sin investeringsprofil. Hybridpensjon utbetales livsvarig fra 67 år.

Det foreligger en ytelsesordning frem til avvikling per 30. april 2017. Pensjoner ble behandlet regnskapsmessig i henhold til internasjonale standarder for beregning og bokføring av pensjoner (IAS 19). Det er fortsatt noen usikrede lederpensjoner.

I morselskapet er 12 yrkesaktive omfattet av hybridordningen, og i konsernet er 1074 yrkesaktive omfattet av enten innskuddspensjon eller hybridpensjon.

Morselskapet		Konsernet	
2017	2016 NOK 1 000	2017	2016
PENSJONSFORPLIKTELSE I YTELSESBASERTE PENSJONSORDNINGER			
149 150	280 789	952 910	1 081 533
-	-	-	1 195
2 361	3 677	9 416	22 914
2 091	4 095	9 554	24 567
-89 646	-	-883 193	-
-1 298	-2 827	1 545	-25 475
-6 426	-8 243	-17 339	-44 342
-2 470	-128 340	-4 030	-107 483
53 762	149 150	68 864	952 910
-	95 174	-	847 131
53 762	53 977	68 864	105 779
PENSJONSMIDLER			
115 473	224 826	861 691	974 421
890	2 935	7 712	20 639
-102 364	-	-874 531	-
-9 078	-6 160	-4 922	-25 520
1 433	151	29 099	12 744
-4 598	-5 842	-15 209	-41 367
-1 756	-100 438	-3 841	-79 227
-	115 473	-	861 691
FINANSIELL STATUS PER 31.12			
53 762	149 150	68 864	952 910
-	115 473	-	861 691
53 762	33 677	68 864	91 219
53 762	33 677	68 864	91 219
10 310	8 226	23 003	17 288
-	-	-	169
590	476	630	3 279
-631	-470	-10 480	-470
	470		6
	-339		-2 184
	1 946		4 915
10 269	10 310	13 153	23 003
64 031	43 987	82 017	114 222

Morselskapet		Konsernet	
2017	2016 NOK 1 000	2017	2016
PERIODENS PENSJONSKOSTNAD			
2 361	3 677	9 312	22 914
2 091	4 095	9 554	24 567
-890	-2 935	-7 712	-20 639
3 562	4 837	11 154	26 842
828	497	-4 768	3 364
4 390	5 333	14 109	30 206
488	1 485	8 833	23 966
320	6 054	64 901	56 985
4 710	11 388	79 009	87 192
9 676	-178	21 264	-4 570
14 386	11 388	100 274	82 622
Sum pensjonskostnader innskudd og ytelse inklusive avviklingsgevinster			
8 357	7 965	104 177	92 572
-	12 765	--	165 689
	11,6 %		14,5 %
2017	2016	2017	2016
-8 095	-4 612	-5 345	-4 800
890	2 935	7 712	20 639
Forutsetninger			
2,30%	2,60%	2,30%	2,60%
2,30%	2,60%	2,30%	2,60%
2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
0,50%	0,50%	0,50%	0,50%
14,10%	14,10%	14,10%	14,10%
Ordningen er 5%	4% og 2 % 5%	Ordningen er 5%	4% og 2 % 5%
Demografiske forutsetninger			
	KB2013B Dødelighet		KB2013B
	IR2003 Uførhet		IR2003

Sammensetning av pensjonsmidler ¹⁾	2017		2016	
	Noterte	Unoterte	Noterte	Unoterte
Eiendom	0,0 %	0,0 %	0,0 %	17,5 %
Obligasjoner til amortisert kost	0,0 %	0,0 %	31,5 %	4,5 %
Aksjer og andeler	0,0 %	0,0 %	13,6 %	0,0 %
Obligasjoner til virkelig verdi	0,0 %	0,0 %	32,2 %	0,3 %
Andre eiendeler	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %
Sum pensjonsmidler	0,0 %	0,0 %	77,4 %	22,7 %

¹⁾ Sammensetning av pensjonsmidler er samme for morselskapet som for konsernet

Utviklingen de siste år i den ytelsesbaserte pensjonsordningen for konsernet

2017	2016 NOK 1 000	2017	2016	2015	2014	2013
53 762	149 150 Nåverdi pensjonsforpliktelse per 31.12	68 864	952 910	1 295 183	1 089 534	1 073 946
-	115 473 Pensjonsmidler per 31.12	-	861 691	979 407	887 308	773 575
53 762	33 677 Underskudd	68 864	91 219	315 776	202 226	300 371
1 298	2 827 Erfarte justeringer på pensjonsforpliktelsene	-1 545	25 475	-175 469	-18 177	-23 746
-9 078	-6 160 Erfarte justeringer på pensjonsmidlene	-4 922	-25 520	52 838	68 593	-12 520

NOTE 36 – SKATT

Sammenheng mellom resultat før skattekostnad og skattegrunnlag

Morselskapet		Konsernet	
2017	2016 NOK 1 000	2017	2016
1 793 278	2 760 353 Resultat før skattekostnad	2 209 686	2 019 413
1 733	-37 670 Endring i midlertidige forskjeller	-960 551	-314 601
-	- Andre forsikringstekniske avsetninger	31 104	39 128
-1 923 946	-2 864 781 Permanente forskjeller	-780 233	-364 320
1 442 920	1 724 154 Mottatt konsernbidrag med skattemessig virkning	-	-
-13 099	2 302 Avregnet fremførbart underskudd	-	-
-25 465	-132 Korreksjon tidligere år	-26 951	2 675
1 275 421	1 584 226 Grunnlag for betalbar skatt i resultat	473 056	1 382 296
-	-418 411 Avgitt konsernbidrag med skattemessig virkning	-	-
-	- Øvrige forskjeller	-6 614	3 056
1 275 421	1 165 815 Grunnlag for betalbar skatt i balansen	466 442	1 385 352
318 855	314 823 Betalbar skatt	117 819	346 338
2 841	8 842 Endring i utsatt skattefordel/utsatt skatt forutsatt	234 642	73 327
-	- Endring i utsatt skattefordel/utsatt skatt - effekt pga endret	342	-348
-	112 971 Skatteandel avgitt konsernbidrag	1	-
-	- For lite/mye avsatt skatt tidligere år	42 759	32 171
2 024	1 537 Øvrige skatteeffekter netto	2 803	-7 504
323 720	438 173 Skattekostnad(+)/skatteinntekt (-)	398 365	443 984
323 720	438 173 Skatt før andre resultatkomponenter	398 365	443 984
-2 024	-1 537 Skatt på andre resultatkomponenter	7 842	2 503
	<i>Herav skatt knyttet til:</i>		
-2 024	-1 537 <i>Estimatavvik i pensjonsavtalen</i>	-1 288	-1 582

-	-	- Revaluering eiendom	44 254	21 701
-	-	- Justering av forsikringsforpliktelse	-35 173	-17 671
-	-	- Endring i utsatt skattefordel/utsatt skatt - endret sats	49	55
321 697	436 636	Skattekostnad/skatteinntekt inkludert andre	406 207	446 488
		Utsatt skatt/utsatt skattefordel per 31.12		
		NOK 1 000		
-	-	- Anleggsmidler	349 209	245 659
-	-	- Verdipapirer	509 176	395 950
-	-	- Forsikringsmessige avsetninger som er egenkapital	310 683	293 246
-	-	- Øvrige endringer	438 600	309 260
-	-	- Sum utsatt skatt	1 607 668	1 244 115
-8 244	-11 439	Anleggsmidler	-27 126	-21 675
-	-	- Verdipapirer	93	-5 095
-	-	- Fordringer	-3 022	-2 036
-	-	- Avsetninger	-2 723	-4 311
-14 625	-10 997	Pensjonsforpliktelse	-19 135	-27 791
-	-	- Øvrige endringer	-132 409	-
-22 869	-22 436	Sum utsatt skattefordel	-184 322	-60 907
-32 234	-35 508	Utsatt skattefordel knyttet til fremførbart skattemessig	-	-
-55 103	-57 944	Utsatt skatt/skattefordel	1 423 346	1 183 208
-55 103	-57 944	Utsatt skattefordel	1 423 346	1 183 208
-55 103	-57 944	Netto utsatt skatt(+)/utsatt skattefordel(-)	1 423 346	1 183 208
		-57 944 Netto utsatt skatt/Utsatt skattefordel per 31.12.2015		1 183 208
		-57 944 Netto utsatt skatt/Utsatt skattefordel per 01.01.2016		1 183 208
		Avstemming av skattekostnad/skatteinntekt		
448 319	690 088	25 % av resultat før skatt	542 258	438 595
-480 986	-716 179	Permanente forskjeller	-195 063	-33 375
-	-	- Effekt på utsatt skatt per 31.12 pga endring i skattesats	-289	-919
360 730	465 522	Skatt av mottatt konsernbidrag	-	-
-6 366	-2 795	Korreksjon tidligere år	36 066	29 311
2 024	1 537	Føring direkte mot egenkapitalen	-459	2 768
-	-	- Endring forsikringstekniske avsetninger ikke inngår i utsatt	-	1 003
-	-	- Øvrige forskjeller	15 852	6 602
323 720	438 173	Beregnet skattekostnad(+)/skatteinntekt(-)	398 365	443 984

Utsatt skattefordel i morselskapet er ført opp i balansen da fremskrivninger av resultater fra datterselskaper tilsier at morselskapets skatteposisjoner utnyttes årlig.

- 1) Konsernets betalbare skatt i 2017 er redusert med skatteeffekten av konsernbidragene da SpareBank 1 Gruppen mener at det er sannsynlig at forslag til vedtakene om konsernbidrag godkjennes, selv om konsernbidragene først blir regnskapsført i vedtaksåret. Utsatt skatt er økt tilsvarende. Bakgrunnen for at det i utgangspunktet ikke er oppført noen betalbar skatt i balansen til SpareBank 1 Gruppen AS i 2017 er at den er resultatført og gjort opp i 2017. Det blir ikke vedtatt konsernbidrag før i påfølgende år, den betalbare skatten vil oppstå etter generalforsamlingen og gjøres opp i samme år. Vi har imidlertid valgt å vise den betalte skatten i note.
- 2) Fom. 1. januar 2016 gjelder ny forskrift om årsregnskap for forsikringsselskaper. Dette er basert på Solvens II –regelverket som bl.a. innebærer at posten for sikkerhetsavsetninger ikke lenger er gjeldende. Dette er å betrakte som en prinsippendring. Sikkerhetsavsetningen er derfor nå omdefinert som en egen «egenkapitalpost». Beløpet består av sikkerhetsavsetningen pr. 01.01.2016 er på 923 mill. kroner for forsikringsselskapene. På dette er det beregnet avsatt utsatt skatt på 25% det vil si 230 mill. kroner. Netto økning i annen opptjent EK blir derfor på 693 mill. kroner.

NOTE 37 - LØNN OG ANNEN GODTGJØRELSE TIL ADMINISTRERENDE DIREKTØR OG LEDENDE ANSATTE

NOK 1 000	Lønn/ honorar ¹⁾	Utbetalt bonus ²⁾	Annen godtgjørelse ³⁾	Periodisert pensjonskostnad
LEDELSEN				
Turid Grotmoll	4 412	269	195	2 105
Torbjørn Martinsen	3 859	248	164	740
Sigurd Aune	2 867	172	168	451
Sum 2017	11 138	689	527	3 297
Sum 2016	9 761	620	523	3 905

¹⁾ Lønn/honorar er utbetalt lønn/honorar i regnskapsåret 2017.

²⁾ Gjelder utbetaling av utsatt bonus. Bonusordningen ble avvirket i 2015.

³⁾ Omfatter telefon, forsikring og andre trekkpliktige ytelser.

NOK 1 000	Honorar	Annen godtgjørelse
STYRET		
Finn Haugan – styrets leder (styrets nestleder frem til 5. april 2017)	345	-
Odd Einar Folland – styrets nestleder (styremedlem frem til 5. april 2017)	330	-
Arne Austreid – styremedlem (styreleder frem til 5. april 2017)	323	-
Jan-Frode Janson – styremedlem	258	-
Richard H. Heiberg – styremedlem	250	-
Tor-Arne Solbakken – styremedlem	345	-
Åse F. Blomkvist – styremedlem/ansattrepresentant	313	-
Tom Egil Tjærebråten – styremedlem/ansattrepresentant	250	-
Espen Bjørklund Larsen – observatør (varamedlem frem til 5. april 2017)	-	-
Peggy Hessen Følsvik – møtende varamedlem	183	-
Sally Lund-Andersen – observatør (frem til 5. april 2017, og varamedlem etter dette tidspunkt)	175	-
Sum 2017	2 770	-
Sum 2016	1 727	-

⁴⁾ Honorarbeløpet er utbetalt i regnskapsåret 2017.

SpareBank 1 Gruppen AS med datterselskaper har med unntak av ODIN Forvaltning AS, kun fastlønn og ikke variabel godtgjørelse. En andel av tidligere opptjent og utsatt bonus er utbetalt i 2017 til et fåtall ledere som tidligere hadde individuelle bonusordninger. Resterende andel av opptjent og utsatt bonus vil bli utbetalt i 2018 i henhold til Finansdepartementets forskrift vedrørende godtgjørelse i finansinstitusjoner. Den utsatte bonusutbetalingen er relatert til avkastning på syntetiske egenkapitalbevis basert på utvalgte egenkapitalbevis og aksjer i SpareBank 1 Gruppens eierbanker. Styret tar årlig stilling til om det foreligger forhold som tilsier at det ikke bør utbetales utsatt bonus.

Administrerende direktør har rett til førtidspensjon tilsvarende 70 % av årslønn fra fylte 62 år til 67 år.

Det foreligger ingen forpliktelser overfor styrets leder til å gi særskilt vederlag ved opphør eller endring av vervet. Det foreligger heller ingen avtaler om bonus, overskuddsdeling, opsjoner og lignende til fordel for leder av styret.

Det tilbys lån og enkelte forsikringstjenester til en pris tilsvarende beste kundevilkår. Fordeler som ytes til ledende ansatte og styremedlemmer avviker ikke fra det som gis til øvrige ansatte.

SpareBank 1 Forsikring AS har ingen rabatter på forsikringer til noen ansatte eller styremedlemmer. Alle forsikringsavtaler er gitt på ordinære kundevilkår.

SpareBank 1 Gruppen AS har ingen virksomhet utover å forvalte sine interesser i datterselskapene. Alle transaksjoner med nærstående parter er inngått på forretningsmessige vilkår. Alle konserninterne godtgjørelser som ikke er relatert til salg og porteføljerådgivning, er basert på selvkostprinsippet. Se note 38

SpareBank 1 Gruppen AS har avviklet kontrollkomitee og representantskap i 2017.

FORSIKRINGSPREMIE SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS 2017

NOK 1 000	Konsernledelsen	Styret	Kontroll komiteen	Andre nærstående
Årlig premie	45	196	-	-
Erstatninger	33	191	-	-

FORSIKRINGSPREMIE SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS 2016

NOK 1 000	Konsernledelsen	Styret	Kontroll komiteen	Andre nærstående
Årlig premie	40	192	11	170
Erstatninger	-	222	-	6

NOTE 39 - ANTALL ANSATTE OG ÅRSVERK

	Ansatte 31.12.2017	Årsverk 31.12.2017	Gjennomsnittlig antall ansatte 2017	Gjennomsnittlig antall årsverk 2017
SpareBank 1 Gruppen AS	12	12	12	12
SpareBank 1 Forsikring AS	780	764	769	753
SpareBank 1 Skadeforsikring AS	31	31	29	29
ODIN Forvaltning AS	55	55	52	51
SpareBank 1 Medlemskort AS	11	11	11	11
SpareBank 1 Factoring AS	41	39	45	43
SpareBank 1 Portefølje AS	6	6	5	5
Conecto AS	138	132	143	136
Sum	1 074	1 049	1 066	1 040

	Ansatte 31.12.2016	Årsverk 31.12.2016	Gjennomsnittlig antall ansatte 2016	Gjennomsnittlig antall årsverk 2016
SpareBank 1 Gruppen AS	14	14	23	23
SpareBank 1 Forsikring AS	745	730	724	709
SpareBank 1 Skadeforsikring AS	28	28	27	27
ODIN Forvaltning AS	47	47	48	48
SpareBank 1 Medlemskort AS	11	11	11	11
SpareBank 1 Factoring AS	45	43	46	44
Conecto AS	143	137	139	133
Sum	1 033	1 009	1 018	994

NOTE 40 – ANSVARLIG LÅNEKAPITAL

Morselskapet				Konsernet		
2017	2016	NOK 1 000	Rente	Forfall	2017	2016
Ansvarlig lånekapital						
-	-	14.12.16 Tidsbegrenset ansvarlig lån				
		- Nordic Trustee ASA	NIBOR pluss 3,45%	14.12.2026	1 002 021	1 001 785
83 173	83 166	Eierbanker og Sparebanken Vest	NIBOR pluss 3%	Evigvarende	83 173	83 166
200 242	200 430	Eierbanker og Sparebanken Vest	NIBOR pluss 3%	Evigvarende	200 242	200 430
283 415	283 596	Sum evigvarende ansvarlig lånekapital			1 285 436	1 285 381
283 415	283 596	Sum ansvarlig lånekapital			1 285 436	1 285 381

NOTE 41 – INNSKUDD FRA OG GJELD TIL KUNDER OG KREDITTINSTITUSJONER

Morselskapet			Konsernet	
2017	2016	NOK 1 000	2017	2016
1 087 094	287 773	Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	-60	-306 332
2 907 231	3 508 806	Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	2 907 231	3 508 806
-	-	- Bankinnskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	100 724	105 690
-	-	- Gjeld til forsikringstakere	237 757	151 914
3 994 325	3 796 579	Sum innskudd fra og gjeld til kunder og kredittinstitusjoner	3 245 652	3 766 410

NOTE 42 – EIERSTRUKTUR

SpareBank 1 Gruppen AS hadde per 31. desember 2017 følgende eierstruktur:

	Antall aksjer	Eierandel
SpareBank 1 Nord-Norge	381 498	19,50%
SpareBank 1 SMN	381 498	19,50%
SpareBank 1 SR-Bank ASA	381 498	19,50%
Samarbeidende Sparebanker AS	381 498	19,50%
SpareBank 1 Østlandet	242 594	12,40%
Landsorganisasjonen i Norge (LO) /Forbund tilknyttet LO	187 814	9,60%
Totalt antall aksjer	1 956 400	100,00%

Pålydende per aksje er 1 000. Eierandel og stemmeandel er lik.

SpareBank 1 Gruppen AS hadde per 31. desember 2016 følgende eierstruktur:

	Antall aksjer	Eierandel
SpareBank 1 Nord-Norge	381 498	19,50%
SpareBank 1 SMN	381 498	19,50%
SpareBank 1 SR-Bank ASA	381 498	19,50%
Samarbeidende Sparebanker AS	381 498	19,50%
Sparebanken Hedmark	215 204	11,00%
Landsorganisasjonen i Norge (LO) /Forbund tilknyttet LO	187 814	9,60%
Bank 1 Oslo Akershus AS	27 390	1,40%
Totalt antall aksjer	1 956 400	100%

Pålydende per aksje er 1 000. Eierandel og stemmeandel er lik.

	2017	2016
Utbetalt utbytte per aksje	598	1274

NOTE 43 - HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN, TVISTESAKER

HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN

Det er ikke registrert vesentlige hendelser etter balansedagen 31. desember 2017 som påvirker SpareBank 1 Gruppens regnskap.

TVISTESAKER

Som finansforetak vil SpareBank 1 Gruppen regelmessig være part i ulike tvister, kommersielle uenigheter og krav. Per 31. desember 2017 var SpareBank 1 Gruppen part i 21 tvistemål for domstolene. Ingen av disse rettsvistene anses å ha vesentlig betydning for vurderingen av konsernets finansielle stilling.

I alt 20 av rettsvistene gjelder tvister med forsikringstagere og andre forsikringsselskap knyttet til erstatningsoppgjør i forsikringsforhold. Disse sakene avsettes det løpende for i forsikringsselskapenes regnskaper, og utfallet av disse sakene er av uvesentlig betydning for konsernets økonomiske stilling.

I januar 2017 innga Eiendom og Kontrakt Consulting AS m.fl. stevning til Oslo tingrett rettet mot SpareBank 1 Gruppen AS m.fl. med krav om erstatning begrenset oppad til NOK 100 millioner. Oslo tingrett avsa dom i saken 2. oktober 2017 etter en forenklet domsbehandling, hvoretter SpareBank 1 Gruppen AS m.fl. ble frifunnet. Dommen er påanket. Kravet er ikke innregnet i konsernregnskapet.

KPMG AS
Sørkealsveien 6
Postboks 7000 Majorstuen
0306 Oslo

Telephone +47 04063
Fax +47 22 60 96 01
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627 MVA

Til generalforsamlingen i SpareBank 1 Gruppen AS

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert SpareBank 1 Gruppen AS' årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir det medfølgende selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til SpareBank 1 Gruppen AS per 31. desember 2017 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.
- gir det medfølgende konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet SpareBank 1 Gruppen AS per 31. desember 2017 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen og redegjørelsen om samfunnsansvar, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

KPMG AS, a Norwegian limited liability company and member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.
Statautoriserte revisorer - medlemmer av Den norske Revisorforening

Offices in

Dale	Elverum	Mo i Rana	Stord
Alta	Finnsnes	Molde	Straume
Arendal	Hamar	Skien	Tromsø
Bægen	Haugesund	Sandefjord	Trondheim
Bode	Knarvik	Sandnessjøen	Tynset
Drammen	Kristiansund	Slavanger	Ålesund

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og administrerende direktørs ansvar for årsregnskapet

Styret og administrerende direktør (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle konsernet eller å legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betyggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen.

Revisors beretning - 2017
SpareBank 1 Gruppen AS

Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet og konsernet ikke fortsetter driften.

- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsen om samfunnsansvar om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokførings praksis i Norge.

Oslo 7. mars 2018
KPMG AS

Geir Moen
Statsautorisert revisor

STYRETS REDEGJØRELSE FOR EIERSTYRING OG SELSKAPsledelse I ÅRSRAPPORTEN FOR 2017 – POLICY PÅ OMRÅDET

EIERSTYRING OG SELSKAPsledelse

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har vedtatt at selskapet skal følge Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse av 4. desember 2007, sist revidert 30. oktober 2014, med de forbehold og tilpasninger som følger av at SpareBank 1 Gruppen AS har få aksjonærer, og at aksjen ikke er børsnotert eller gjenstand for regelmessig omsetning.

Anbefalingen er fastsatt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES), og anbefalingen er tilgjengelig på www.nues.no.

I henhold til anbefalingens pkt. 1 skal styret gi en samlet redegjørelse for selskapets eierstyring og selskapsledelse i årsberetningen eller i dokument det er henvist til i årsberetningen. Nedenfor følger styrets redegjørelse for selskapets eierstyring og selskapsledelse.

REDEGJØRELSE FOR EIERSTYRING OG SELSKAPsledelse

Med utgangspunkt i selskapets hovedstrategi er det utformet mål, strategier og verdier som skal legges til grunn ved styringen av selskapet. Virksomheten drives for øvrig i henhold til norsk lov, offentlige tillatelser og interne regler.

Styret har klargjort selskapets verdigrunnlag, og fastsatt etiske retningslinjer. Det er også fastsatt egne instruksjoner for styret og administrerende direktør. Enkelte overordnede styringsprinsipper, aksjonærrettigheter og -plikter fremgår også av aksjonærvtale.

Styret har utformet retningslinjer for samfunnsansvar.

VIRKSOMHET

Selskapets formål er i vedtektene angitt på følgende måte:

«Selskapets formål er å eie aksjer i foretak som etter sine vedtekter skal tilby særlige finansielle tjenester, herunder forsikrings- og verdipapirfondstjenester. Selskapet kan også eie aksjer i selskap som skal utvikle, eie og/eller distribuere programvare- og informasjonsteknologi, markedsførings tjenester, produkter, lisenser, varemerke og andre immaterielle rettigheter, samt utøve virksomhet i tilknytning til dette.»

Styret i selskapet har fastsatt klare mål og strategier for virksomheten. Selskapets mål og hovedstrategier fremgår av årsrapporten for 2017.

SELKAPSKAPITAL OG UTBYTTE

Egenkapitalen i selskapet og konsernet tilfredsstillende de krav som følger av lov og forskrifter, og er tilpasset selskapets mål, strategi og risikoprofil. Styret har fastsatt en klar og forutsigbar utbyttepolitikk for selskapet.

Det foreligger ikke styrefullmakter til kapitalforhøyelse eller kjøp av egne aksjer.

LIKEBEHANDLING AV AKSJEIEERE OG TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE

Selskapet har bare én aksjeklasse. Likebehandling av aksjeeiere er sikret via vedtekter, styreinstruks, etiske retningslinjer og aksjonærvtaler. Transaksjoner med nærstående forutsettes å skje til markedsmessige vilkår.

Selskapet har ikke etablert tilbakekjøpsprogram for egne aksjer.

Selskapets styreinstruks og etiske retningslinjer inneholder bestemmelser som skal sikre at styremedlemmer og ledende ansatte melder fra til styret hvis de direkte eller indirekte har en vesentlig interesse i en avtale som inngås av selskapet.

FRI OMSETTELIGHET

Selskapets aksjer er ikke fritt omsettelige. Ved enhver overdragelse av aksjer har de øvrige aksjonærer forkjøpsrett på ellers like vilkår. Hovedbegrunnelsen for omsetningsbegrensningen er at selskapets aksjer ikke er børsnotert, og at selskapet inngår som en del av SpareBank 1-alliansen.

GENERALFORSAMLING

SpareBank 1 Gruppen AS har en konsentrert aksjonærstruktur, og erfaringsmessig er nærmere 100 % av aksjene representert på generalforsamlingene. Selskapet søker å tilrettelegge og avvikle generalforsamlingene i samsvar med Norsk anbefaling, men for et selskap med få aksjonærer, svært liten omsetning i aksjen og hvor samtlige aksjonærer og aksjonærgrupperinger er representert i styret, er det hensiktsmessig å foreta visse tilpasninger i forhold til anbefalingen.

VALGKOMITÉ

Selskapet har en valgkomité med tre medlemmer valgt av generalforsamlingen. Det er i aksjonæravtale og ved etablert praksis gitt føringer om valg av styremedlemmer i selskapet.

BEDRIFTSFORSAMLING OG STYRE, SAMMENSETNING OG UAVHENGIGHET

Finansforetak har som hovedregel ikke bedriftsforsamling, men i henhold til lov om finansforetak og finanskonsern av 10. april 2015 nr. 17 § 8-15 kan det avtales mellom finansforetaket og et flertall av de ansatte eller fagforeninger som omfatter minst to tredeler av de ansatte, at foretaket skal ha foretaksforsamling etter nærmere regler fastsatt i vedtektene. Foretaksforsamlingen skal i utgangspunktet ha de samme oppgaver som en bedriftsforsamling etter aksjelovgivningen. SpareBank 1 Gruppen AS har ikke foretaksforsamling.

SpareBank 1 Gruppen AS med datterselskaper inngår som del av SpareBank 1-alliansen, og dette preger også styrets sammensetning. Styret er sammensatt av representanter fra aksjonærene og de ansatte. Samtlige aksjonærer og aksjonærgrupperinger er representert i styret. Generalforsamlingen velger styrets leder. Sammensetningen er nærmere omtalt i eget avsnitt i årsrapporten.

Selskapet har ingen enkeltpersoner som aksjonærer, og følgelig heller ingen styremedlemmer som personlig eier aksjer i selskapet.

STYRETS ARBEID

Styret utøver sitt arbeid i henhold til lov, vedtekter samt fastsatte instruks og retningslinjer. Styret har også fastsatt instruks for administrerende direktør. Styret følger opp internkontrollen i samsvar med forskrift og instruks fastsatt av Finanstilsynet, og har også internrevisjon for konsernet.

Styret kan i henhold til styreinstruksen opprette særskilte utvalg og komiteer, men kan normalt ikke delegere beslutningskompetanse til slike utvalg eller komiteer. Styret besluttet i 2008 å opprette revisjonsutvalg og godtgjørelsesutvalg. I 2013 besluttet styret å opprette et risikoutvalg.

Styret foretar en årlig evaluering av sitt arbeid og kompetanse.

RISIKOSTYRING OG INTERN KONTROLL

SpareBank 1 Gruppen AS er som finansforetak underlagt detaljerte regler for risikostyring og intern kontroll. Det gis en beskrivelse av selskapets risikostyring og interne kontroll i styrets årsberetning.

GODTGJØRELSE TIL STYRET

Styrets godtgjørelse fremgår av notene til årsregnskapet. Godtgjørelsen er ikke resultatavhengig. Det er ikke utstedt opsjoner til styremedlemmer.

GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Godtgjørelse til administrerende direktør og ledende ansatte fremgår av noter til årsregnskapet. Styret har fastsatt retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte.

Selskapet avviklet samtlige bonusordninger i løpet av 2015. Opplysninger om tidligere opptjent bonus for administrerende direktør og ledende ansatte er også gitt i note til regnskapet. Det er ikke etablert opsjonsordninger i selskapet.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Selskapet tilstreber en åpen informasjonspolitikk overfor markedet. Styret har for øvrig ikke fastsatt retningslinjer for rapportering av finansiell og annen informasjon til markedet. Selskapets finansielle kalender, regnskapsinformasjon og pressemeldinger legges ut på selskapets IR-side. Årsregnskap presenteres på IR-siden etter avholdt generalforsamling.

Styret har ikke fastsatt retningslinjer for selskapets kontakt med aksjeeiere utenfor generalforsamlingen. Samtlige aksjonærer og aksjonærgrupperinger er representert i selskapets styre, og mottar således samme informasjon fra selskapet i egenskap av styremedlemmer.

SELSKAPSOVERTAKELSE

Norsk anbefalings regler på dette området anses ikke for å være relevante for SpareBank 1 Gruppen AS på grunn av aksjonær- og styresammensetning.

REVISOR

Styret har ikke fastsatt retningslinjer for ledelsens adgang til å benytte ekstern revisor til andre tjenester enn revisjon. Revisors rådgivningsvirksomhet er imidlertid, som det fremgår av notene til årsregnskapet, på et beskjedent nivå.

Styret har avholdt ett møte med revisor uten at administrerende direktør eller andre fra den daglige ledelse var til stede.

REVISJONSUTVALGET

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har et revisjonsutvalg bestående av fire av styrets medlemmer. Utvalget består av leder Arne Austreid (SpareBank 1 SR-bank ASA) Richard Heiberg (SpareBank 1 Østlandet), Tor-Arne Solbakken (LO) og Åse Blomkvist (hovedtillitsvalgt SpareBank 1 Gruppen AS).

Revisjonsutvalgets sekretær er Brigitte Ninauve (SpareBank 1 Gruppen AS)

Revisjonsutvalgets overordnende funksjon er å føre en uavhengig kontroll med selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Revisjonsutvalget skal samlet ha den kompetanse som ut fra konsernets organisasjon og virksomhet er nødvendig for å ivareta sine oppgaver. Minst ett av utvalgets medlemmer må ha kvalifikasjoner innen regnskap eller revisjon. Revisjonsutvalgets formål, oppgaver og funksjoner er fastsatt i samsvar med internasjonale regler og standarder, og også i samsvar med lovendringene som følge av implementering av EUs revisjonsdirektiv.

Revisjonsutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret, og det har i utgangspunktet ikke selvstendig beslutningskompetanse. Revisjonsutvalgets oppgave er blant annet å påse at konsernet har uavhengig og effektiv ekstern revisjon, samt føre tilsyn med regnskapsavleggelsen. Revisjonsutvalget skal også vurdere og overvåke revisors uavhengighet, jf. Revisorloven kapittel 4, herunder særlig i hvilken grad andre tjenester enn revisjon som er levert av revisor eller revisjonsselskapet utgjør en trussel mot uavhengigheten.

Revisjonsutvalget gjennomgår blant annet drifts-, kvartalsrapportering og årsregnskapsrapportering før behandling i styret. Utvalget vurderer særskilt spørsmål vedrørende tolking og overholdelse av regnskapsprinsipper og – praksis, samt verdsettelse av datterselskaper. I sin gjennomgang har utvalget diskusjoner med ledelsen og ekstern revisor. Minst en gang i året har utvalget møte med ekstern revisor uten tilstedeværelse av administrasjonen.

Revisjonsutvalget har holdt syv møter i perioden april 2017 til og med mars 2018.

REVISJONSUTVALGETS FOKUSOMRÅDER

Finansiell rapportering:

- Vurdere egnetheten av regnskapsprinsippene
- Etablere regler for informasjonsplikt
- Kvalitetssikre overgang til nye regnskapsprinsipper
- Følge opp nyetablerte selskap
- Gjennomgang av store vurderingsposter i regnskapet som goodwill, utsatt skattefordel og annet

Ekstern revisjon:

- Utnevne og gjenvelge revisor
- Diskutere omfanget av revisjon
- Vurdere revisors uavhengighet
- Gjennomgå vesentlige revisjonsfunn
- Kvalitetssikre revisors arbeid

RISIKOUTVALGET

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har et risikoutvalg bestående av fire av styrets medlemmer. Utvalget består av leder Arne Austreid (SpareBank 1 SR-bank ASA), Richard Heiberg (SpareBank 1 Østlandet), Tor-Arne Solbakken (LO) og Åse Blomkvist (hovedtillitsvalgt SpareBank 1 Gruppen AS).

Risikoutvalgets sekretær er Brigitte Ninauve (SpareBank 1 Gruppen AS).

Risikoutvalget har egen instruks vedtatt av styret. Risikoutvalget er et forberedende og rådgivende utvalg for styret og skal bidra til at risiko- og kapitalstyringen i konsernet støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Risikoutvalget skal overvåke den samlede risiko og vurdere om konsernets styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten. Risikoutvalget har ikke selvstendig beslutningskompetanse.

Risikoutvalget har holdt syv møter i perioden april 2017 til og med mars 2018.

Vedlagt følger en tabell over risikoutvalget sine fokusområder:

RISIKOUTVALGETS FOKUSOMRÅDER	
<p>Risk management og internkontroll:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gjennomgå risikostyring og compliance i konsernet ▪ Forstå områder identifisert som nøkkelrisiko (key risk) ▪ Vurdere effektiviteten av etablerte kontroller ▪ Mislighetsrisiko ▪ Omorganisering i konsernet 	<p>Intern revisjon:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fastsette arbeidsoppgaver, rapporteringslinje og angi ressurser ▪ Diskutere omfanget av intern revisjonen ▪ Komme med innspill på fokusområder ▪ Vurdere effektiviteten ▪ Følge opp anbefalinger fra intern revisjon

GODTGJØRELSESUTVALGET

Godtgjørelsesutvalget i SpareBank 1 Gruppen har i mandat å:

- Innstille til styret i saker som gjelder lønn og øvrige ansettelsesbetingelser for administrerende direktør
- Gi råd til administrerende direktør i saken som gjelder lønn og øvrige ansettelsesbetingelser til de som rapporterer til administrerende direktør

Godtgjørelsesutvalget består av fem styremedlemmer og ledes av styrets leder. I 2017 har Godtgjørelsesutvalget bestått av:

- Perioden 1. januar 2017 til og med 24. april 2017
 - Arne Austreid (leder av utvalget), Jan-Frode Janson, Peggy Hessen Følsvik og Åse Blomkvist
- Fra om med 25. april 2017
 - Finn Haugan (leder av utvalget), Jan-Frode Janson, Odd Einar Folland, Peggy Hessen Følsvik og Åse Blomkvist

Administrasjonen har i 2017 ivaretatt sekretærfunksjonen ved personaldirektør Lars Kåre Smith.

Det har vært gjennomført to møter i godtgjørelsesutvalget i 2017. Saker som er behandlet i utvalget er: fastsettelse av lønn for administrerende direktør per 1. januar 2017, utbetaling av utsatt bonus til administrerende direktør og endring av pensjonsordninger i SpareBank 1 Gruppen AS med datterselskaper.

SpareBank **1**

